

Výtvarná výchova jako jeden z prostředků formování životního stylu jedince

Bc. Světlana Macáková

Diplomová práce 2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Světlana Macáková**
Osobní číslo: **H140282**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Výtvarná výchova jako jeden z prostředků formování životního stylu jedince**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti formování životního stylu jedince, výtvarné výchovy a kvality života.
Příprava metodiky výzkumné části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativně orientovaného výzkumu metodou rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu a jejich shrnutí.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ŠVAŘÍČEK, Roman, K. Šedová. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: PORTÁL, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON), 2011. ISBN 978-80-86429-87-8.

HEŘMANOVÁ, Eva. Koncepty, teorie a měření kvality života. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON), 2012. ISBN 978-80-7419-106-0.

ZELINA, Miron. Teórie výchovy alebo hľadanie dobra. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo- Mladé letá, s. r. o., 2010. ISBN 978-80-10-01884-0.

KUBÁTOVÁ, Helena. Sociologie životního způsobu. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-2456-0.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **22. listopadu 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **20. dubna 2017**

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně
20.3.2017

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Opírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výtěžku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k větší výtěžku dosaženému školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Způsob života a jeho kvalita je ovlivněna mnoha zásadními faktory, které dotvářejí podobu naší životní dráhy. Tato diplomová práce je zaměřena na hledání odpovědí na otázky, směřující k objasnění míry vlivu jednoho z předpokládaných ovlivňujících faktorů v podobě výtvarné výchovy. Cílem je zjištění míry ovlivnění výtvarné výchovy v životě jedince v dnešní rychle se rozvíjející společnosti, která mnohdy balancuje na hraně povrchnosti a konzumu. Vnímání každého z nás prochází jakousi pomyslnou vývojovou linií, která závisí na podnětech z prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá a okolního prostředí

Klíčová slova: životní styl, kvalita života, hodnoty, výtvarná tvorba, rodina, prostředí

ABSTRACT

Way of life and its quality is influenced by many underlying factors that complete the appearance of our way of life. This thesis is focused on finding answers to questions seeking to clarify the degree of influence of one of the presumed influencing factors in the form of art education. The aim is to determine the extent of influence of art education in the lives of individuals in today's rapidly evolving society that often teeters on the edge of superficiality and consumerism. The perception of each of us goes through an imaginary line of development, which depends on stimuli from the environment in which the individual grows and the environment.

Keywords: lifestyle, quality of life, values, art work, family, environment

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala svému vedoucímu diplomové práce panu doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za odborné vedení, cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích, které mi pomohly tuto práci zkompletovat.

Současně chci poděkovat rodičům, kteří mi umožnili plně se věnovat mému povolání a současně mně podpořili a vytvořili zázemí pro studium na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci „Výtvarná výchova jako jeden z prostředků formování životního stylu jedince“ vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Bc. Světlana Macáková

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM	13
1.1 STAV ZKOUMANÉHO TÉMATU K LITERATUŘE DOMÁCÍ, ZAHRANIČNÍ A CIZOJAZYČNÉ	16
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	19
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM.....	21
2 POJEM ŽIVOTNÍ STYLA J. A. KOMENSKÝ.....	24
2.2 VÝZNAM RODINY A SPOLEČNOSTI VE VZTAHU K ŽIVOTNÍMU STYLU	31
2.3 EDUKACE A ŽIVOTNÍ STYL.....	35
3 ZPŮSOB EXISTENCE ČLOVĚKA A JEHO TVORBA ŽIVOTNÍHO STYLU V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI.....	37
3.3 MÍT NEBO BÝT?	47
4 PROFESNÍ VEDENÍ, ROLE PEDAGOGA.....	51
4.1 PEDAGOG A JEHO ROLE PŘI OVLIVŇOVÁNÍ ŽIVOTNÍHO STYLU ČLOVĚKA.....	55
4.2 VÝTVARNÁ VÝCHOVA PŘI OVLIVŇOVÁNÍ STYLU JEDINCE	57
4.3 ARTETERAPIE A JEJÍ ROLE PŘI OVLIVŇOVÁNÍ STYLU SENIORŮ	61
II PRAKTICKÁ ČÁST	66
5.1 CÍL VÝZKUMU	69
5.2 POJETÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	70
5.3 VÝZNAM VÝTVARNÉ VÝCHOVY JAKO JEDEN VÍCE MOŽNÝCH FAKTORŮ OVLIVNĚNÍ ŽIVOTNÍHO STYLU JEDINCE.....	71
5.4 VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	72
5.5 TECHNIKA SBĚRU DAT	72
5.6 METODA ANALÝZY DAT	73
6 VLASTNÍ TRANSKRIPCE VEDENÝCH ROZHOVORŮ.....	76
6.1 ROZHOVOR S ŽÁKEM – KÓDOVÁNÍ.....	76
6.2 ROZHOVOR SE STUDENTEM – KÓDOVÁNÍ	84
6.3 ROZHOVOR S VÝTVARNÍKEM – KÓDOVÁNÍ	92
6.4 ROZHOVOR S PEDAGOGEM – KÓDOVÁNÍ	98
6.5 ROZHOVOR SE SENIOREM – KÓDOVÁNÍ.....	105
6.6 TECHNIKA SBĚRU DAT METODOU FOCUS GROUP.....	112
6.7 METODA ANALÝZY DAT	113
6.8 TRANSKRIPCE FOCUS GROUP (MODEROVANÁ DISKUSE) – KÓDOVÁNÍ.....	114
7 DISKUSE	137

ZÁVĚR	140
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	141
SEZNAM PŘÍLOH.....	145

ÚVOD

Nejkrásnější na světě nejsou věci, ale chvíle, okamžiky, vteřiny...

Karel Čapek

Životní styl každého z nás nese osobité rysy, které se postupně vyvíjejí. Prostředí, ve kterém vyrůstáme, má pro každého z nás zásadní význam. Procházíme přirozeným vývojem, prožíváme z psychologického hlediska předpokládané vývojové etapy a jsme pod vlivem mnoha faktorů, které nás formují. Abychom se byli schopni orientovat v životních kvalitách, je předpokladem příznivé a inspirující prostředí, které nás všudypřítomně obklopuje. Téma, na které se zaměříme v této diplomové práci, je kvalita života ovlivněná prostřednictvím výtvarné výchovy. Prvotně se na formování jedince podílí rodina a prostředí, které hrají velmi důležitou roli u každého z nás. Neseme si s sebou jakousi základní osnovu budoucího modelu vlastního životního obrazu. Láska, péče a pozornost nejbližších je tím, co v nás zasévá základy lidství. Na těchto vybudovaných hodnotách prostřednictvím vlivu rodiny, rozvíjíme naše další životní postoje. V dospělosti je jen na nás, na naší svobodné volbě, jaký život budeme žít. Téma kvality života, jeho naplnění a životních hodnot, je středem zájmu mnohých odborníků, filozofů, psychologů, sociologů, ale i neodborné veřejnosti. Smysl a kvalita života, byly jedním z témat už ve staré antice.

To, co nás provází v našem současném uspěchaném světě, je povrchnost. Je jen na nás, jakou podobu našemu životu vtiskneme. Je jen na naší vlastní volbě, zda se rozhodneme výběrem pro život, který nám poskytuje hluboký a citlivý pohled do naší duše, nebo pro život založený na povrchnosti vnímání. Smyslem této práce je snaha o poznání a pochopení vnímání současného člověka, jeho způsobu života a životního stylu v dnešní moderní společnosti na základě studia odborných pramenů a využití poznatků zkušených pedagogů, sociologů a psychologů. Základními pojmy pro nás bude kvalita, rozvoj, vnímání, prožitek a to vše ve vztahu k míře ovlivnění výtvarnou výchovou. Zajímá nás, zda je možné a pokud ano, do jaké míry může tato výchova otevřít cestu, která posune kvalitativně naše prožívání. V této práci nás bude zajímat náhled na tuto problematiku z pohledu odborníků z oblasti sociologie, psychologie, pedagogů a blíže odborných pedagogů z oblasti působení ve výtvarné sféře. Dále se zaměříme na dopady vlivu výtvarné výchovy na jedince.

Náchylnost k určitému způsobu jednání a vnímání má i svou polohu protitendence. Protitendencí zrychlování životního způsobu života je snaha o jakési „příbrždění“ V této práci hlavní pozornost zaměříme na tyto dvě polohy tempa způsobu života v souvislosti s mírou

kvality života. Očekávaným výstupem bude na základě studia odborné literatury a odborných pramenů teorie, která nám objasní souvislosti mezi kvalitou života a faktory, které náš život ovlivňují a tak vytváří podobu našeho životního stylu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

Technický pokrok a prudký rozvoj průmyslu byly v předešlých letech startovacím impulsem k diskusím o tématu životního stylu a jeho proměn. Touha po změně a novém směru byly tím, co vyvolávalo stále větší pozornost a snahu zamyslet se nad náplní a způsobem vlastního života. Na začátku vše odstartovala průmyslová revoluce, která významným způsobem ovlivnila myšlení a chování obyčejných lidí. Už v tomto období se také setkáváme s kritickými názory na podobu tehdejšího života. Některé zdroje uvádí, že na jedné straně průmyslová revoluce vytvořila spoustu přínosných momentů a příležitostí, ale na straně druhé ji lze také charakterizovat jako destruktivní ve vztahu k člověku. S vývojem se vytrácely hodnoty z lidského života a nahrazovala je touha po hromadění majetku a stále se zvyšující potřebě mít stále více. Tento stav však byl ochuzen o obyčejné lidské radosti. Nabízí se otázka, když už v uvedené době byl v centru zájmu význam životního stylu, v čem je společnost dnes rozumnější? Vývoj ve všech oblastech lidské činnosti ušel velmi dlouhou cestu, a přesto řešíme stále stejný problém. A tím je pravá podstata naší existence a schopnost najít optimální polohu fungování v dnešním komplikovaném světě.

K otázkám, které směřovaly ke kvalitě a způsobu života, se vztahuje více písemností již z období starého Řecka. Autorem takových písemností byl například řecký filosof Aristoteles. Podle Jara Křivohlavého lze považovat za jednu z prvních prací, které se vztahují k našemu tématu kvality života, dílo *Etika Nikomachova*. Pod pojmem životní styl si lze představit více jednotlivých entit, které nám vyjadřují podstatu tohoto slovního spojení. V současné době nám tuto problematiku života označuje více pojmů, které obsahově ve své podstatě vyjadřují totéž. Na současné scéně tedy vystupuje více možností označení této reality. My jsme pro tuto práci zvolili pojem životní styl, ale v odborné literatuře se uvádí také nahrazující pojmosloví a to například životní způsob, životní sloh, nebo kvalita života a životní úroveň. Zde se opíráme o výklad pojmů Heleny Kubátové, která toto rozdílné označení přisuzuje tomu, že sociologie je vědou multiparadigmatickou. (Kubátová, 2010, s. 9)

Důvodů, proč se i v současné době stále více zamýšlíme nad podstatou našeho života a životního stylu, je dnes mnohem více. Není to jen izolovaná otázka vztahující se k nám samotným. Z globálního pohledu je to otázka, která zaujímá mnohem větší spektrum pole působení. Jedním z více podnětů, proč máme potřebu změny životního stylu, je naše vlastní ohrožení.

Jak uvádí **Konrád Lorenz**, jedná se o ohrožení a zničení člověka ve smyslu vlastní sebe-destrukce prostřednictvím záměny pravých lidských hodnot za honbu postavenou na hromadění materiálních prostředků a sobeckou touhou po úspěchu bez ohledu na vše kolem nás. Lorenz se ve svých studiích zaměřuje také na otázky z oblasti etologie, která nám může pomoci objasnit, proč se lidé ve společnosti chovají a jednají podle určitých vzorců. V této souvislosti hovoříme o tak zvané zhoubné neofilii, tedy snaze vše původní a ověřené odmítnat a nahrazovat něčím novým. Atraktivnější se pro nás stávají nové věci a situace, které v nás vzbuzují větší zájem. Vazba na staré a ověřené je ohrožena, a je nahrazena neustálou touhou po obměně za nové. Tento stav je spojován nejen se spotřebními předměty, ale také s kvalitou vztahů mezi blízkými či okolím. Lorenz tento stav označuje jako *návyk na stále silnější a vzrušující situace*. Dalším aspektem, který je spojován s naší úrovní a schopností prožívat, je aspekt přelidnění. Jsme nuceni se obklopotvat jen určitým množstvím lidí, které jsme schopni uspokojit svou pozorností. Dochází tedy z naší strany k jakési vlastní selekci z důvodu přetížení kapacity ve vztahu k sociálním kontaktům. Zde se projevuje stav, kdy jsou naše interpersonální vztahy ohroženy na kvalitě. (Lorenz, 2014, s. 9-21)

Kdo chce ještě vůbec projevovat srdečný a vřelý cit k lidem, musí se soustředit na malý počet přátel, neboť nejsme utvářeni tak, abychom mohli milovat všechny lidi, jakkoliv je takový požadavek správný a etický. Musíme si vybírat, to znamená, že si musíme vůči některým jiným lidem, kteří by si právě tak zasloužili naše přátelství, udržovat odstup. (Lorenz, 2014, s. 21)

Postavení člověka v realitě světa by v ideálním případě mělo být v symbióze s okolním prostředím, tedy přírodou. Tento vztah je však v současném moderním světě do značné míry narušen. Někteří autoři hovoří o krizi vnitřního života ve vztahu k prostředí, kde žijeme. Toto narušení a nerovnováha v nás samotných se poté odráží a páchá nenávratné škody na našem okolí. Ve vztahu k významu pojmu životní styl a výčtu faktorů, které mají nepo-chybně zásadní vliv na jeho podobu, figuruje také otázka času. Neustálá honba za něčím odpoutává pozornost od nás samotných a nutí nás vnímat mnohdy zcela jen vnější prostředí. Tímto se izoluje náš vnitřní svět od vnější reality, kdy v tomto boji o pozornost vítězí právě vnější realita. Synchronizace obou entit je tedy narušena. (Lorenz, 2014, s. 30-40)

...Ale už to, že ruka, která se dotýká a chápe věci, byla mezi těmito věcmi spatřena a také pochopena jako součást vnějšího světa, muselo vytvořit nové spojení, jehož důsledky byly

epochální. Bytost, která dosud neví o vlastním já, není s to rozvinout pojmové myšlení, řeč, svědomí ani morálku založenou na odpovědnosti. Bytost, která s reflexí přestává, hrozí ztráta všech těchto specificky lidských vlastností a aktivit. (Lorenz, 2014, s. 41-42)

Východiskem a formující entitou ve vztahu k podobě našeho života je primárně i kultura dané společnosti. Vliv kultury je také neodmyslitelně spojován s naší existencí. Pod pojmem kultura obecně považujeme soubor určitých hmotných a duchovních hodnot vytvořených lidstvem, které se odráží na našem způsobu života. Je živým a stále se dotvářejícím souhrnem všeho, co profiluje naše jednání. V základním souboru obsahuje odkaz poznatků, které tvoří hlavní kapitál vědění lidstva. V podstatě po celý život dochází k procesu přijímání, ale i rozvíjení a profilování kultury ve spojení s danou společností. Tak, jak se mění a dotváří kultura, tak ovlivňuje podobu našeho života a životního stylu. Naše existence je spojena se světem, který vychází z již poznaného a osvědčeného, ale musí také reagovat na vývoj a přeměny společnosti. Pevná a stabilní pozice člověka ve společnosti tedy stojí na selekci podstatného a poplatného aktuální době s přínosem vlastních nových poznatků, na kterých bude dále ve vývojové linii budovat další generace. (Lorenz, 2014, s. 83-87)

Mimořádné podceňování iracionálního kulturního fondu našeho vědění a stejné přeceňování všeho toho, co je člověk jako Homo faber schop pomoci svého rozumu vytvořit, to nejsou jediné faktory, které hrozí zničit naši civilizaci; nejsou to dokonce ani faktory rozho-dující. (Lorenz, 2014, s. 86-87)

Možností, které se nabízí jako nástroj změny ve vztahu k přeměně životního stylu, je více. Primárním podnětem je uvědomění si vlastního já a jeho podstaty ve vztahu k okolnímu světu. Figuruje zde také nezbytná touha a vlastní potřeba změny. Jako východisko můžeme chápat tedy pohled na vlastní vnitřní svět v souladu s vnějším světem na základě respektování vlastních niterních potřeb s ohledem na vše kolem nás. Musíme si uvědomit, že jsme součástí celku, kde celek bez jednotlivých součástí nemůže dobře a kvalitně fungovat. Respekt ve vztahu k nám samotným a schopnost vlastní sebereflexe je počátečním vkladem k dobré orientaci a pochopení všech entit kolem nás. Na jedné straně jsme obklopeni pohodlím, které nám zjednodušuje náš život, ale na straně druhé nám komplikace v podobě přirozených překážek chybí. Tyto přirozené překážky nás činí odolnějšími a schopnými se přirozeně prosadit v dnešním světě. Volání po změně a kvalitě životního stylu nám ukazuje, že dostatky a přebytky všeho, čím se obklopujeme, nás nečiní šťastnější, ale že stále ještě nejsme natolik otupělí, abychom se nemohli na základě vlastní snahy pokusit o tuto změnu.

Své vjemy a počitky, své afekty a city nikdy nerealizujeme jednoduše jen smyslově. Naopak tyto procesy, samy o sobě smyslové, jsou lidské potud, pokud – jsou doprovázeny oním „Já myslím“ tedy vědomí sebe, pojmově přetvořené a dějinně zasazený do souvislosti života. (Anzenbacher, 2010, s. 115)

Zahraniční zdroje nás také ve většině případů směřují pouze k hledání odpovědí na otázky k tématu životního stylu a zdraví. V menším zastoupení se setkáváme s tématem životní styl a hodnoty. Přímá souvislost, která se opírá o vliv výtvarné výchovy na způsob života člověka, však není zatím příliš zachycena. V této diplomové práci se budeme snažit o hledání východiska k tvorbě životního stylu pomocí vlivu výtvarné výchovy.

1.1 Stav zkoumaného tématu k literatuře domácí, zahraniční a cizojazyčné

Téma, které se zaměřuje na *životní styl a životní způsob*, je tématem, které v současné společnosti zajímá stále více lidí. Každý z nás se ve svém životě někdy zamyslel nad vlastním životním stylem. Možná jsme si už také někdy položili obyčejnou otázku, zda život, který žijeme, naplňuje veškeré naše potřeby a touhy. Někteří jsme také někdy přemýšleli i nad tím, jestli to, jak jednáme, je v optimálním souladu s potřebami společnosti, ve které se odehrává náš život. Je zřejmé, že lidé, kteří si uvědomují, jak zásadní je kvalita života a s tím spojená duševní rovnováha a naplnění, tak tito lidé vnímají tuto problematiku jako velmi aktuální. Svět se točí díky prudkému vývoji pomyslně rychleji než dříve a mnoho lidí ani nestihá sledovat souvislosti v běžném životě. Jak uvádí někteří odborníci, naše životy se staly pouhými útržky a my se nyní snažíme vytvořit celkový obraz, který bude dávat nějaký konkrétní smysl. Domácí scéna je poměrně bohatá na zdroje v oblasti tématu životního stylu, který se však vztahuje více ke zdraví a ekologii. Zde najdeme mnoho podnětného materiálu. Stav odborných zdrojů, který nám spíše směřuje do duševní sféry a zabývá se otázkami životních hodnot a hledání smyslu života, má o něco menší zastoupení.

Domácí zdroje zastupují většinou odborné materiály pedagogů, sociologů a psychologů z příslušných fakult humanitních studií. Mezi současníky, jejichž odborné práce směřují do oblasti kvality života a životního způsobu, jsou například *Helena Kubátová, Eva Heřmanová, Jana Dufková nebo Pavel Křivohlavý*. Každý z těchto autorů přináší svůj specifický pohled a uvádí také mnohá východiska, jak tuto oblast co nejlépe podchytit.

Helena Kubátová se ve svých pracích jako socioložka zabývá především tématem přeměny sociologie životního způsobu, proměn způsobu života a otázkami, které nás vedou k odpovědím na podstatu smyslu života. Také se zaměřuje na téma hodnot ve vztahu k dnešnímu konzumnímu způsobu života a přínosem je i vymezení genderu, otázky konfliktů mezi jednotlivými generacemi a generační aspekty způsobu života.

Eva Heřmanová poukazuje na vývojové proměny kvality života z pohledu historie a snaží se o nejaktuálnější vymezení tohoto pojmu. Dává do vzájemné interakce kvalitu života a prostor na úrovni globální, národní, regionální a lokální. Za přínosné považujeme také náhledy na kvalitu života v kontextu filozofie, psychologie a etiky.

Jana Dufková je také autorkou, která se aktivně zajímá o současnou problematiku tvorby životního stylu. Jejím hlavním tématem je analýza sociologického myšlení ve vztahu k životnímu stylu a hledání faktorů, které se odráží na našem myšlení a postojích. Je zástupkyní v řadě autorů, které spojujeme s novou aplikovanou disciplínou sociologie životního způsobu.

Jaroslav Balvín jako pedagog, sociolog a odborník na multikulturní výchovu nám umožňuje nahlédnout do problematiky životního způsobu a životního stylu i z jiného úhlu pohledu a tím je multikulturní výchova. Zde se setkáváme s konfrontací hodnot jednotlivých kultur. Pochopení těchto specifík a odlišností nám napomáhá v tvorbě vlastních postojů a hodnot, z kterých dále vytváříme profil našeho životního stylu.

Jaro Křivohlavý je především psychologem, který se obrací ve svých pracích z pohledu svého oboru psychologie především k otázkám zdraví a s tím spojených dalších aspektů, které ovlivňují podobu našeho života.

Zahraniční scéna je zastoupena takovými jmény jako jsou *Erich Fromm*, *Zygmunt Bauman*, *Mihaly Csikszentmihalyi*, *Konrád Lorenz*, *Erik Homburger Erikson* nebo *Thomas Hylland Eriksen*.

Erich Fromm zastupuje zahraniční scénu a tohoto autora vnímáme spíše jako filozofa a sociologa, který se zaměřuje ve svých pracích na otázky současné podoby lidského způsobu života a životního stylu ve znaku konzumu, chaosu, necelistvosti ve všech oblastech lidské činnosti. Řeší také otázky času a jeho hodnoty. To vše nás uvádí do komplexní problematiky životního stylu.

Zygmunt Bauman obsáhlu oblastí, které se věnoval, byla oblast postmoderní společnosti, postavení člověka ve vztahu ke společnosti, ale také otázka konzumu založeného na bezohledném drancování životního prostředí a nesmyslné spotřebě všeho, co nás obklopuje. Také filozofické otázky a hledání východisek ze současné chaotické reality vnímá jako velmi aktuální až kritické z hlediska vlastní sebereflexe.

Mihaly Csikszentmihalyi a jeho filozofické prolínání jeho literární tvorbou nás uvádí do problematiky času plynutí, kterou označuje jako *flow*. Objevuje se nám v jeho tvorbě snaha o zastavení se v rychle plynoucím čase a schopnosti hledat podstatu našeho bytí. Akcent je zde kladen především na náš niterní svět ve schopnosti prožívat a ne přežívat.

Konrád Lorenz byl známým také v souvislosti s vědním oborem etologie a zde se také výrazně dotýkáme z trochu jiného úhlu pohledu na problematiku, která se vztahuje k životnímu stylu.

Erik Homburger Erikson jako vývojový psycholog a psychoanalytik se zasloužil ve svých pracích o ucelenou vývojovou analýzu osobnosti, kterou můžeme také považovat za východisko k formování vlastních životních postojů a tvorbě životního stylu. Vycházel z teorie založené na řešení nějakého konkrétního *rozporu* v každé jednotlivé vývojové etapě, jehož vyřešení vede k rozvoji osobnosti.

Na domácí i zahraniční scéně bychom našli jistě i mnoho dalších výrazných osobností, které obohacují svými poznatky z výzkumů široké spektrum čtenářů. Také cizojazyčná literatura má své zastoupení v otázkách *životního stylu a životního způsobu*.

Селиванова Наталия Леонидовна je autorkou, jejíž působení se vztahuje převážně k Rusku. Je odbornicí v oblasti pedagogických věd a zabývá se problémy vzdělávání obecně v kontextu současné moderní doby. Její jeden z více odborných záběrů směřuje právě do oblasti využití moderních technologií ve výtvarné tvorbě. Zde můžeme říci, že moderní technologie dnes můžeme chápat jako jeden z více možných prostředků při formování životního stylu člověka. Tato autorka považuje výtvarný design za prvek tvůrčího poznání.

V odborných zdrojích lze dohledat také mnoho podnětných studií, které se zaměřují na obecný trend transformace současného životního stylu a faktory, které se na jeho změně podílí. Lze se také průběžně seznamovat s výsledky aktuálních výzkumů i ze zahraničí. Dnes máme jedinečnou příležitost zachytit změny, které v jednotlivých společnostech probíhají a jaký mají vliv na podobu našeho života. Jednou z takových studií je například studie uveřejněná v odborném zdroji *Canadian Journal of Behavioural Science / Revue cana-*

dienne des sciences du comportement, Vol 13(3), Jul 1981, 264-273. Představa o smyslu života může být ovlivněna u každého zcela odlišnými faktory, které se podílí na jeho formování. V podstatě zde hraje výraznou roli hloubka naší motivace. Hovoří se zde také o realitě existenčního vaku a potřebné hledání budoucího cíle.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Téma naší diplomové práce je zaměřeno na pohled směřující k problematice **životního stylu** člověka ve vztahu k **výtvarné tvorbě**. Výtvarnou tvorbu můžeme vnímat jako jeden z více možných prostředků, které mohou mít vliv na životní styl jedince. Lze ji chápat jako formující prvek, který se spolupodílí na podobě životního stylu člověka. Abychom našli spojovací linii **výtvarné tvorby, životního stylu a sociální pedagogiky**, musíme si na začátku jasně vymezit, co který pojem vyjadřuje a co je jeho náplní.

Sociální pedagogika je aplikovanou disciplínou vědního oboru pedagogiky. Je odvětvím, které se vyznačuje velmi širokým záběrem působnosti. Můžeme ji chápat jako pomoc jedinci v nějaké tíživé životní situaci, anebo z hlediska edukace, tedy vztahující se k celé společnosti a optimálnímu fungování v dané společnosti. Sociální pedagogika je také odvětvím, které čerpá poznatky z mnoha dalších oborů. Mezi těmito můžeme uvést například pedagogiku, sociologii, psychologii, ale také filozofii, právo nebo antropologii. Na sociální pedagogiku lze nahlížet také z hlediska dvou základních procesů a to *prevence a terapie*.

Podle **Blahoslava Krause** přístup založený na pomoci jedinci je přístupem, který můžeme označit jako individualistický. Vychází z konkrétní situace, ve které se jedinec nachází a hledá postupy jak pomoci. Směřuje tedy k samotnému jedinci. Jsou zde uplatněny především psychologické znalosti. Sociální pedagogika, směřovaná ke společnosti jako celku, je více ve znamení výchovy k větším sociálním skupinám a čerpáme zde poznatky převážně z oblasti sociologie. Obecně lze říci, že sociální pedagogika má široký záběr působení a má také k dispozici velmi pestrý věkový rozsah těch, na které působí. Lze ji aplikovat na široké věkové spektrum. (Kraus, 2008, s. 39-40)

Naši pozornost budeme mimo jiné směřovat prostřednictvím sociální pedagogiky k **formám a podmínkám výchovy**. Z hlediska prostředí našim cílem zájmu bude *rodina* jako výchozí místo, kde si jedinec utváří první sociální návyky, přijímá hodnoty společnosti a utváří si postupně obraz sociálního rámce dané společnosti. Dalším místem, kde pokračuje příprava na optimální fungování ve společnosti, je vzdělávací a výchovná instituce

škola. Zde hovoříme o edukaci komplexně, tedy výchově i vzdělávání. Dalšími jsou místa *mimoškolních institucí* a jejich působení.

Většina autorů vychází z širšího pojetí disciplíny. V tomto smyslu se sociální pedagogika zaměřuje na každodennost života jedince, na zvládnání životních situací bez ohledu na věk, akcentuje ochranu jedince před rizikovými vlivy a iniciuje takové změny v sociálním prostředí, které se snaží uvádět do souladu individuální potřeby a zájmy jedince s možnostmi společnosti. Sociální pedagogika tedy má jakési dvě základní funkce-preventivní (profylaktickou) a terapeutickou (kompenzační). (Kraus, 2008, s. 46)

V průběhu života každého jedince hraje mimo jiné významnou roli *prostředí*. My se v souvislosti s naším tématem zaměříme na vliv konkrétních lokálních prostředí, které formují přímo či nepřímo každého z nás. Jak již bylo vícekrát uvedeno, rodina je institucí a místem, které funguje jako významný socializační činitel. Dochází zde k předávání zkušeností a hodnot z generace na generaci a je tím činitelem, který se od počátku podílí na *rozvoji osobnosti* člověka. Významně přispívá v pomoci hledání stabilního místa a podílí se na míře úspěšnosti a schopnosti prosadit se v dané společnosti. Příznivé, inspirující, podnětné a funkční prostředí rodiny je základním předpokladem pro *kvalitní život* každého z nás. Zde si přebíráme i prvky z modelu prostředí rodiny, ve které vyrůstáme a zde také profilujeme směr, kterým se v životě budeme ubírat. *Životní styl* je do určité míry ovlivněn tím, co nás obklopuje, jaké příklady a jaké modely životních realit jsou nám předkládány. Je ale dílem také nás samotných, jak jsme schopni a jakým způsobem zpracovat prostřednictvím svých schopností okolní svět. Emočně podnětné prostředí nám může odkrýt podobu života, která vychází z hodnot, které jsou těmi pravými hodnotami.

Podle **Zlatice Bakošové** je *sebevýchova* tím nejvyšším stupněm výchovy, kdy jedinec sám je schopen vlastní sebereflexe. Sebereflexe je postavena na schopnosti objektivního hodnocení vlastního já. Stav, kdy jedinec na základě vlastní sebeanalýzy vytváří objektivní konstrukty o sobě samém. Z hlediska působení výchovy hovoříme o kvalitativním hodnocení. Nelze vyjádřit úspěšnost a dosaženou úroveň výchovného procesu kvantitativně. Schopností vlastní sebevýchovy se jedinec sám kultivuje a profiluje. (Bakošová, 2011, s. 96-100)

Výchova má umožnit rozvoj celé osobnosti a individuality. V tomto se projevuje úcta a svoboda ke každému člověku. Člověk by se měl zbavit strachu být závislý na mínění druhých a přiznat si právo na dělání chyb a nést za ně zodpovědnost, (Bakošová, 2011, s. 96)¹

1.3 K základním pojmům

V této diplomové práci se zaměříme na význam *výtvarné tvorby* ve vztahu k *životnímu stylu*. V odborných pramenech se můžeme setkat s více pojmy, které nám označují významově shodně životní styl. Tato nejednotnost v pojmosloví pramení z faktu, že sociologie je vědou multiparadigmatickou a je tedy zkoumána z mnoha úhlů pohledu. Setkáváme se tedy také s více nejednotnými názory v definici vztahující se k současné moderní společnosti. Vymezení příčiny velmi rychlého vývoje je neustále v zájmu hledání mnoha odborníků prá-vě z oblasti, která je spojována s lidskou činností a procesy. Životním stylem je označován způsob jakým aktuálně žijeme ve vztahu ke konkrétní době. Asi kdybychom prožívali své životy například o několik desítek či stovek let dříve, tak by náš způsob života byl popisný dané době. Tedy ovlivněný těmi přítomnými faktory, které významným způsobem profilují podobu našeho života. V rámci období dětství hovoříme o vlivu rodiny a prostředí. Hovoříme také o celoživotním procesu socializace, který nás plynule začleňuje do dané společnosti prostřednictvím přijímání základního rámce společnosti. Ten je tvořen souborem hodnot, norem, zvyků tradic a způsobů chování. Hovoříme o procesu internalizace, tedy zvnitřnění těchto jednotlivých složek socializace. Proces socializace vnímáme jako proces, který je realizován prostřednictvím dané společnosti, ale také schopností vlastní autoregulace. Prostřednictvím učení se setkáváme s aktivním i pasivním přijímáním požadovaného chování. Pojem životní styl můžeme také nahradit významově shodným pojmem životní způsob, nebo životní sloh. Někdy se setkáváme s variantou pojmu *životní úroveň*, nebo *kvalita živo-ta*.

¹*Výchova má umožniť rozvoj celej osobnosti a individuality. V tom sa prejavuje úcta a sloboda ku každému človeku. Člověk by sa mal zbaviť strachu byť závislý na mienke iných a priznať si právo na robenie chýb a niesť za ne zodpovednosť. (Bakošová, 2011, s. 96)*

Podle **Heleny Kubátové** můžeme pojem *životní styl a životní způsob* významově považovat z hlediska českého jazyka za synonyma, tedy slova stejného významu. Jemné nuance lze spatřovat pouze ve výkladu, že životní styl nám vyjadřuje konkrétnější stav. Pojem a význam *kvality života* lze chápat jako stav úrovně duševního a tělesného fungování, avšak z našeho pohledu ve vztahu k této diplomové práci hovoříme o vnitřní spokojenosti a skutečné radosti provázané naším životem. Pojem *životní úroveň* je ze sociologického hlediska pojmem, který se významově blíží právě pojmu kvalita života. Životní úroveň je skutečnost, kterou lze změřit. Obecně lze říci, že se jedná o uspokojování potřeb materiálního i nemateriálního charakteru. (Kubátová, 2010, s. 13-22)

Pojem životní styl bývá spojován s kvalitativními charakteristikami životního způsobu a s významy, na základě kterých lidé interpretují realitu a na základě kterých jednají a žijí. Takto pojatý životní styl se musí zkoumat antipozitivisticky, například fenomenologicky či symbolicko-interakcionisticky. (Kubátová, 2010, s. 16)

Pojem životní způsob bývá spojován s kvantitativními charakteristikami a se systémovou provázaností jednotlivých prvků životního způsobu. Takto pojatý životní způsob se zkoumá pozitivisticky, to znamená v zásadě systémově strukturalisticky. (Kubátová, 2010, s. 16)

Pojem životní sloh je soustavou vzájemně vztahných životních forem, jimiž se projevuje život určité společnosti v určité historické situaci. Jedná se o formy jednání, vztahů, vědomí a věcného prostředí. (Honzík, 1958, s. 7-10)

Pojem životní úroveň je vymezena kvantitativně, ekonomicky. Rozlišuje se životní úroveň společnosti a životní úroveň jednotlivce (nebo domácnosti). (Kubátová, 2010, s. 20)

Pojem kvalita života jednotlivce nebo rodiny je obvykle chápána jako kulturnost životního stylu, ať už se to týká kulturnosti trávení volného času, případně vybavenosti domácnosti kulturními předměty (jako jsou například knihy) nebo výše vzdělání, případně složitosti vykonávané práce. Kvalita života však bývá spojována také s problémem autenticity, případně odcizení, s problémem smyslu života, se zdravím nebo se spokojeností se životem. (Kubátová, 2010, s. 21)

Pojem kvalita prožívání je méněcennost svéráznou sebereflexí jedince na hodnocený, tedy uvědomělý stav neadekvátnosti vlastní existence. Pozitivním hodnocením méněcennosti, nejistoty a bezmocnosti jako motivujících faktorů pro hledání způsobu, jak překonat sám sebe směrem k vlastnímu růstu. (Adler v Cakirpaloglu, 2004, s. 144)

Umění je jednou z oblastí, které můžeme chápat jako jednu z více možných cest vedoucích k ovlivnění kvality života a formování životního stylu. Vztah umění k člověku lze vnímat z pozice autora, tedy toho, kdo sám vytváří hodnoty, nebo toho, kdo tyto hodnoty nechává na sebe působit. Umění je součástí každé kultury a je trvalým odkazem ať už v materiální či nemateriální podobě. V rámci výtvarného umění je kladen důraz na transformaci vlastních představ v kreativní a originální podobě do konkrétního uměleckého díla. Vždy je kladen důraz na individualitu a jedinečnost každého individua.

Výtvarné umění je prostorem, který nám poskytuje nekonečný prostor pro realizaci a zhmotnění našich myšlenek a pocitů. Je propojením vnitřního světa jedince s vnějším světem. Interpretace vlastních emocí je hlavním nástrojem pro realizaci a přenos niterního světa člověka. Toto nám umožňuje právě vlastní realizace ve výtvarném umění. Tuto oblast lze využít i v rámci *arteterapie*. Arteterapie je také někdy označována jako způsob analýzy vlastní duše prostřednictvím tvořivé aktivity.

2 POJEM ŽIVOTNÍ STYLA J. A. KOMENSKÝ

Myšlenky, směřující k *smyslu života* a tedy jeho naplnění a *kvalitě*, se objevují v pracích mnoha filozofů již například od staré antiky, prostřednictvím odkazu myslitele, filosofa Aristotela až po současné filozofy, pedagogy, sociology či psychology. Jedním z klasiků, z kterých se dá čerpat i po mnoho let je i **Jan Amos Komenský**. Hloubka jeho myšlenek je aplikovatelná i v současné velmi rychle se rozvíjející společnosti. Komenský je pokládán za jednoho z největších myslitelů naší historie. Jeho život spadá do období přelomu 16., a 17. století. Narodil se 28. března 1592 v pravděpodobném místě Nivnici a zemřel 15. listopadu 1670 v Amsterdamu. Hovoříme o něm jako o člověku se silným a hlubokým smyslem vnímání, schopném přesně vystihnout problematiku lidského života se všemi jeho radostmi a strastmi. Byl teologem, filosofem, pedagogem, člověkem, který byl schopný najít nadčasová řešení problémů společnosti a jejich členů. Často je více vnímán jako pedagog, který je autorem mnoha děl právě z oblasti pedagogiky. Výchova je jeden z hlavních faktorů z pohledu Komenského, která se podílí na dotváření vnitřní podoby jedince. Výchovu chápe v širším rozsahu jejího působení. Jeho práce je v současné pedagogické oblasti vnímána jako základní kámen, na kterém stojí současná moderní pedagogika. Neodmyslitelně k němu patří i označení *učitel národů*. Mimo pedagogickou oblast je autorem celé řady děl s teologickým obsahem. Jeden z nejsilnějších akcentů kladl právě na význam výchovy. Výchovu a vzdělání považoval za systematické formování jedince po celý jeho život. To, které nás doprovází v jakémkoliv věku. V této kapitole budeme tedy vycházet hlavně z myšlenek J. A. Komenského.

Člověk se učí a dotváří podobu sebe sám po celý svůj život. Výchova dítěte má dle Komenského tři primární cíle. Mezi tyto cíle řadí:

- Poznat sebe a svět - vzdělání ve vědách, umění a řemeslech.
- Ovládnout sebe - výchova mravní.
- Povznést se k Bohu – výchova náboženská.

Poznání sebe a svět je cílem, který můžeme v naší diplomové práci považovat jako stěžejní východisko při hledání primárních faktorů, které ovlivňují naše vnímání a jeho úroveň.

My se zaměříme na jedno z jeho z nejznámějších děl, které nám spojuje téma naší práce zaměřené na *životní styl a faktory*, které ho ovlivňují, a tím je **Labyrint světa a ráj srdce v jazyce 21. století**. Dílem provází dva průvodci, kteří nám mají pomoci v hledání cesty životem. Toto česky psané dílo pochází již z období 17. století. Díky výrazné nadčasovosti

zde můžeme najít možné východiska k tématu *životní styl*. Poukazuje na důležitou roli vhodných příkladů v životě jedince. Autor klade důraz na hledání podstaty smyslu života a jeho poznání. (Komenský, 2010)

Pokud bychom se tomu chtěli věnovat blíže, zjistíme, že pečlivé zkoumání, jak by měla ona otázka vyřešena, probíhalo a probíhá nejen mezi filozofy, ale že i mysl každého člověka hledá, kde a jak dojít co nejplnějšiho potěšení. A přišlo se na to, že téměř všichni lidé přitom utíkají ven ze svého nitra, a čím by uspokojili a upokojili svou mysl, hledají ve světě a v jeho věcech, jeden v majetku a zboží druhý v rozkoších a potěšení, jiný ve slávě a vznešenosti, další zase v moudrosti a v umění, jiný ve veselé společnosti atd., zkrátka všichni touží po vnějších věcech a v nich hledají své naplnění. Nalezeno tam však nebývá. (Komenský, 2010, s. 11)

Jan Ámos Komenský poukazuje na skutečnost snahy každého tvora vycházet z věcí, které jsou nám milé a příjemné a z toho vyplývající pocity pohodlí a uspokojení. Znakem lidí je touha po ještě větším bohatství a touha získávat od života více a více, nejen tedy po materiální stránce. Ptáme se, kde je ta hranice naplnění a uspokojení? Komenský vidí východisko v odvráceném pohledu na svět kolem nás a upnutí se k vlastní víře. Zde se odráží jeho působení jako kněze a kazatele. Stejným pohledem se na tuto skutečnost naplnění života dívá i Šalamoun král izraelský.

Pojal jsem nenávisť k životu, zošklivilo se mi, co se pod sluncem děje. To vše je pomíjivost a honba za větrem. (Kaz 2:17, Komenský, 2010, s. 11)

Boha **Komenský** vnímá jako průvodce a prostředníka mezi člověkem a světem, který mu ukazuje tu správnou cestu pozemského života. Dotýkáme se těch nejcitlivějších hranic schopnosti vnímání a rozlišení podstatného a obohacujícího v kontrastu s povrchním leskem vnějšího světa. Každý z nás v životě hledá optimální cestu. Podobu této životní cesty ovlivňuje mnoho aspektů. Nemůžeme oddělit vliv prostředí, do kterého se narodíme, ani výchovu, kterou jsme přetvářeni, ani genetický vklad se kterým jsme již na tento svět přišli. Budeme vycházet z faktu, že člověk nemůže žít v izolaci od vnějšího světa a je třeba se s tímto světem seznámit a zjistit, jaké možnosti nám nabízí. Často vidíme věci tak, jak je vidět chceme a tak se může stát, že více lidí při pohledu na stejnou věc, stejnou situaci, má značně rozdílné pohledy. Stejně tak co pro někoho je vzdálené, pro druhého může být velmi blízké. Docházíme k tomu, že z hlediska vnímání člověka nelze nikdy dojít k naprosto totožnému výsledku. Nemůžeme tedy předkládat přesné návody na kvalitní život, protože

naše vnímání je založené na naší individualitě, která je složena z mnoha specifických střípků, které dotváří náš celkový obraz. Šťastného a spokojeného člověka mohou dělat naprosto rozdílné věci. Pomyslné brýle nám mnohdy zkreslují reálnou skutečnost. Dalším postřehem je schopnost člověka vidět věci jako celek a poznat tento celek, ale také uvědomovat si, že každý celek je tvořen menšími dílky a naopak, že i z malých dílků vytváříme významné celky. Zaměříme se na svět kolem nás jako celek a ten musíme nejdříve dobře poznat a seznámit se s ním, abychom v něm dokázali fungovat a byli schopni se v něm orientovat. Musíme si také uvědomit, že nejen my se měníme, vyvíjíme, ale společně s námi probíhají změny i okolo nás. (Komenský, 2010, s. 19-20)

Společnost je pod vlivem pokroku, působení jiných kultur, dopadu životního prostředí a to vše profiluje náš *životní styl*. Proměny vnějšího světa mají za následek proměnu i našeho vnitřního světa. Hovoříme o celoživotním procesu, na který musíme neustále reagovat. Tato reakce spočívá v přizpůsobování se novým skutečnostem, přijímání nových skutečností a sladění těchto skutečností do naší vnitřní rovnováhy. K této rovnováze však můžeme přijít až tehdy, až dokonale poznáme svět kolem nás.

Podle **Komenského** člověk po narození teprve musí přijít na to, co znamená *být člověkem*. Na začátku je tvorem bez zkušeností a s postupem času ho nabitě zkušenosti obohacují a upevňují tak jeho postavení ve světě, do kterého se narodil. Teprve na základě těchto zkušeností se může dále rozvíjet. Nelze si však připravit celý svůj život jen na základě vlastního snažení. Podle Komenského v našich životech rozhoduje do značné míry také osud, tedy to, co nemůžeme přesně uchopit a je otázkou náhody, štěstěny a příležitostí. Hovoří také o stavu, který nazývá pokrytectvím, kdy se snažíme být někým jiným pro okolní svět a ve svém jádru disponujeme jinou tváří. Tato tvář bývá zpravidla uhlazená a vylepšená, bez vnitřních vad na duši v podobě vlastních chyb a nedostatků.

Divám se znovu a vidím, jak umně zacházeli někteří s těmi maskami, v mžiku je sundávali a zase nasazovali, takže si podle potřeby dokázali hnedle opatřit jinou podobu. To jsem už začal trochu rozumět běhu tohoto světa, ale zatím jsem mlčel. (Komenský, 2010, s. 24)

Často věnujeme úsilí činnostem, které nejsou podstatné a smysluplné a tím si ubíráme čas z vlastního života. Dá se říci, že se dotýkáme kvality našeho života tím, jak jsme schopni nakládat s vlastním časem. Učíme se také poznávat svět na základě příkladů ve svém okolí. Primárně jsou to příklady z nejbližšího okolí, tedy místa, kde vyrůstáme a získáváme první zkušenosti. Později je zdrojem zkušeností širší okolí, místa kde trávíme čas mimo rodinu

nebo volné chvíle. Upřednostňujeme materiální svět před vlastním vnitřním světem a tím dáváme přednost povrchnosti a pomíjivosti před radostí a naplněností. Nakonec ti *šťastnější* jedinci dojdou na své cestě životem k vlastnímu zamyšlení nad podstatou života, která netkví v shromažďování materiálních věcí, ale v schopnosti skutečně vnímat krásu a okamžiky života, tedy ve schopnosti *prožívat* a ne *přežívat*. V současné době je možná situace ve společnosti mnohem složitější k naší orientaci, protože tato doba poskytuje mnohem více možností než kdykoliv dříve. Moderní společnost mimo pokrok také znamená pomyslně i zrychlený způsob našeho života a ten nám také ukazuje na míru kvality našeho života. Ve shonu doby již nezbyvá prostor pro obyčejné klidné zamyšlení a vnímání vlastních prožitků. Neumíme najít optimální míru vlastních materiálních potřeb, a touto neustálou honbou za stále novějšími a modernějšími věcmi ztrácíme životní okamžiky, které bychom mohli využít pro obohacení našeho niterního světa. To, jakým způsobem žijeme, můžeme od dosažení určité úrovně myšlení ovlivnit. Jsme strůjci svého vlastního života, na jehož podobě jsme aktivními autory.

Komenský k lidské nestálosti a vrtkavosti ve všem:

Spatřil jsem také, jak se shánějí po novinkách a vyhledávají změny, ať už v oblečení, stavbách, řeči, cestách nebo jiných věcech. Některé jsem viděl, jak nedělali nic jiného, než že se převlékali a brali na sebe každou chvíli jiné šaty, jiní vymýšleli nové způsoby stavby a po chvíli to zase bořili, přidávali se k dílu toho i onoho a pak všeho nechávali, a to všechno dělali s podivuhodnou neúnavností. (Komenský, 2010, s. 25-26)

Schopnost učit se je základním předpokladem pro náš rozvoj a vývoj. To, že máme potřebu nabývat nové zkušenosti, nám rozšiřuje naše obzory. Je však nezbytné vnímat svět kolem nás všemi smysly. Nestačí jen vidět, nebo jen slyšet či jen cítit. Člověk musí být otevřen okolnímu světu celý, aby dokázal pochopit všechny souvislosti všeho kolem. Studium Komenského díla nám může pomoci v hledání a orientaci v dnešním složitém světě. Poukazuje na podobu a zmatečnost doby, ve které člověk žije a má mnoho společných charakteristik s dnešní moderní dobou. Také mnohdy touha po vlastnit převládá nad prožitky a schopností citlivého vnímání bez tendencí shromažďovat materiální věci.

2.1 Životní styl v pracích sociálních pedagogů, psychologů a filozofů

Pojem *životní styl* je předmětem zájmu mnoha odborníků z různých oblastí. Máme na mysli například oblast sociologie či filozofie, na které se zaměříme. V oblasti sociologie

najdeme celou řadu autorů odborných publikací, které se snaží vyprofilovat co nejpřesněji obsah pojmu *životní styl* a faktory, které ho ovlivňují. Středem zájmu našeho zkoumání je společnost, její fungování a z toho plynoucí vztahy. V této kapitole se zaměříme na několik osobností z odborné sféry, které svými příspěvky a odbornými studii dotváří obraz toho, co nazýváme životním stylem jedince. Tito autoři odborných publikací se snaží odpovědět na základě vlastních poznatků, cílených výzkumů a studií mnoha informačních zdrojů na co možná nejbližší vymezení pojmu životní styl a faktory, které udávají podobu životního stylu každého jedince.

Jedna z autorek v rámci sociologie je například socioložka a pedagožka **Helena Kubátová**. Zamýšlí se nad *životním stylem* a jeho obsahem. Kubátová uvádí ve své knize „**Sociologie životního způsobu**“, co je předmětem sociologie životního způsobu, ale také rozděluje v rámci teorie životního způsobu jednotlivé styly. Další oblastí jejího zájmu je také průzkum historie a proměn životního způsobu člověka. Opět se v jejich pracích setkáváme s konfrontací smyslu života ve vztahu k dnešnímu konzumu. Zde se opírá o stejné aspekty jako **Erich Fromm** ve své knize „**Mít nebo být?**“. Zajímavým postřehem je i konfrontace a rozdílný náhled na kvalitu života a jeho hodnoty jednotlivých generací. Kubátová hovoří o životním stylu, který úzce souvisí s podobou společnosti, ve které se jedinec vyvíjí. Tato zmiňovaná autorka hovoří v souvislosti s pojmem životní styl o pojmu *modernizace*.

Modernizaci rozumíme demokratizaci a individualizaci. Někdy se jí rozumí také racionalizace, ale jindy iracionalizace. Někdy je chápána jako rozvolňování sociálních struktur a kulturních rámců. (Kubátová, 2010, s. 10)

Helena Kubátová vysvětluje, že toto různé pojetí pojmu modernizace je spojeno s nejednotou názorů odborníků. Tato nejednotnost panuje v základním výkladu charakteristiky společnosti a její profilace, tedy tříbení vlastností, kterými společnost disponuje. Kubátová uvádí, že tato nejednota panuje nejen v obsahové stránce výkladu životní styl, ale také v jeho terminologickém označení. (Kubátová, 2010, s. 11)

Způsob života bývá nazýván různě: životní způsob, životní styl, životní sloh. Je možné se také setkat se ztotožňováním způsobu života s kvalitou života, případně s životní úrovní. (Kubátová, 2010, s. 11)

Můžeme tedy hledat pouze společné body, které nám mohou napomoci v našem výzkumu k co možná nejpřesnější interpretaci významu pojmu životní styl a k nalezení faktorů, které mají vliv na jeho formování. Pojem životní styl je pojmem, který v sobě nese široký

záběr dílčích oblastí, jejichž vliv dotváří podobu životního stylu jedince. Je důležité si tyto oblasti přesně definovat a zaměřit se na jejich možnou míru působení.

Eva Heřmanová je další z řady autorek, které přispěly a přispívají k obsahovému vymezení pojmu *životní styl* a s ním spojené faktory modelace životního stylu. Heřmanová se zaměřila ve své knize „**Koncepty, teorie a měření kvality života**“ také na pohled do historie proměn kvality života. Zde se setkáváme i s novějším výkladem pojmu kvalita života. Nahlíží na kvalitu života z pohledu jedince, ale i z pohledu širšího a obecnějšího kontextu.

Autorka nám poskytuje ve své knize i krátký exkurz do výkladu kvality života a pojetí hodnot z pohledu sociálního psychologa **Shaloma Schwartze**. Podle tohoto autora se můžeme okrajově seznámit s koncepcí pojetí lidských hodnot, bez kterých jedinec nemůže existovat a ve vztahu k společnosti musí docházet alespoň k minimální shodě. (Heřmanová, 2012, s. 58)

Výzkumy **Ronalda Franklina Ingleharta** nám zase dokazují možnost změny hodnotové orientace od materialismu k postmaterialismu. Pojem postmaterialismus nám vyjadřuje akcent na individualitu jedince, seberealizaci, vlastní vyjádření, vnímání kvality a smyslu života, vnitřní postoj a upřednostnění kulturních a estetických hodnot. Podle Ingleharta hovoříme o vlastním sebezpřetváření a schopnosti nahlížet na věci kolem objektivně v souladu s vnitřními hodnotami jedince. (Heřmanová, 2012, s. 60)

Zahraniční scénu nám ve vztahu k našemu tématu velmi obsáhle zaujímá například maďarský autor Mihaly Csikszentmihalyi, nebo Zigmunt Bauman. Tito autoři se zaměřují právě na životní styl ve vztahu k hodnotám. Vztah životního stylu k výtvarné sféře však není zatím natolik prozkoumán. Existuje mnoho zdrojů, které směřují samostatně buď jen k životnímu stylu, nebo k výtvarné výchově.

Mihaly Csikszentmihalyi je tedy dalším autorem, který se zaměřuje na smysl života a s tím spojenou i jeho kvalitu. Hledáním podstaty kvality života člověka prostřednictvím mnoholetého výzkumu zasvětil značnou část vlastní celoživotní vědecké dráhy. Prostřednictvím své knihy „**Flow**“ nás aktivuje k zamyšlení nad vlastním životem a jeho naplněností a spokojeností. Tento maďarský psycholog se orientuje na emocionálně vyváženou vnitřní stránku jedince schopného vést plně kvalitativní život. Zde se setkáváme s pojmem *flow*, který nám vyjadřuje „stav plynutí“. Tento pojem je směřován na pozitivní stránky lidských prožitků. Csikszentmihalyi se zamýšlí nad podstatou toho, co z nás dělá šťastné, v čem tkví naše spokojenost a proč, když nám dnešní moderní doba přináší materiálně více

a přesto často přemýšlíme nad tím, jaký že náš život vlastně je. Je naplněný? Je kvalitní? Opět se dostáváme do velmi těžko vymezitelných mantinelů. (Csikszentmihalyi, 2015, s. 12)

Lidé, kteří se naučí ovládat své vnitřní prožitky, budou schopni určovat kvalitu svého života, a to se nejvíce blíží tomu, co může kdokoliv nazvat štěstím. (Csikszentmihalyi, 2015, s. 12)

Podle **Csikszentmihalyiho** nás neobohacují denní rutinní činnosti, ale jen ty, kterým dokážeme svou vlastní snahou a vnitřním úsilím dát hlubší rozměr. Hovoříme o posouvání svých vlastních hranic možností. Překonáním těchto pomyslných hranic se od sebe vzájemně odlišujeme a to proto, že každý má tyto hranice a potřeby nastaveny individuálně v symbióze s vlastním já. Každý z nás se potřebuje aktivně účastnit podoby vlastního života. U tohoto autora se setkáváme se studií opřenou o analýzu zaměřenou na lidi aktivní v různých oblastech činností. Autor se zaměřil na kvalitu prožitků těch, kteří vykonávají takové činnosti, které je nějakým způsobem obohacují. Hovoří také o lidech z oblasti umění. V souvislosti s tímto výzkumem hovoříme *optimálním prožívání*. (Csikszentmihalyi, 2015, s. 16)

Optimální prožívání závisí na schopnosti ovládat děje, které v každém okamžiku probíhají v našem vědomí, každý člověk ho musí dosáhnout na základě vlastního úsilí a tvořivosti. (Csikszentmihalyi, 2015, s. 16)

Zygmunt Bauman a Tim May nám také může pomoci při vymezení pojmu *životní styl*. Tento autor se často ve svých knihách obrací ke zkoumání současné problematiky životního stylu. Jedna z hlavních spojovacích linií je zaměřena na potřebnost moderních technologií. Tyto nás dnes ovládají. Na jedné straně zjednodušují náš život a na straně druhé nám ubírají okamžiky našeho života. Vyspělé technologie nás jako lidstvo jistě posunují o vývojové kroky vpřed, ale tento pokrok je vykoupený naší závislostí na moderních technologiích. Zde je na místě otázka podstaty našeho bytí. Spočívá v obklopení materiálními věcmi, nebo ve schopnosti být a prožívat? (Bauman a May, 2004, s. 179)

Když uvažujeme o svém jednání, často si myslíme, že je určujeme jen my sami - že jsme autonomní bytosti, které mají jak schopnost, tak možnost jednat podle cílů, které si stanovily. To ale předpokládá, že manipulujeme s prostředím. Co když ale naše prostředí manipuluje s námi, co když jsme produktem vzájemných interakcí a vlivu prostředí, v němž žijeme? (Bauman a May, 2004, s. 179)

Jaroslav Balvín je tím autorem, který nám velmi citlivou formou předkládá i jiný úhel pohledu na danou problematiku v souvislosti se způsobem života v současné realitě. Multikulturní výchova je zprostředkovatelem pohledu do rozdílných světů, které fungují na mnohdy odlišných hodnotách a principech. Orientace v tomto složitém systému také velmi úzce souvisí se způsobem a stylem života člověka obecně. Pochopení odlišností a specifík jednotlivých kultur je jedním ze základních předpokladů pro tvorbu našich vlastních hodnot a ty poté vytváří ucelený obraz našeho vnímání, prožívání, chápání, chování a všeho co vytváří konstrukt našeho *životního stylu*.

Žijeme sice ve vyspělé společnosti, která nám poskytuje mnoho možností, ale mnohdy tyto možnosti neumíme využít k našemu prospěchu. Je velmi těžké stanovit hranici, která nám vymezuje, co je ještě pro nás přínosem a co už nás posouvá do obyčejného konzumního života bez snahy skutečně vnímat a prožívat.

2.2 Význam rodiny a společnosti ve vztahu k životnímu stylu

Tak, jak se mění celý svět kolem nás, tak se mění i jeho dílčí části, které ho tvoří. Svou pozornost v této kapitole budeme směřovat k současnému konceptu *rodiny* a *společnosti* a jejich proměny v důsledku vývoje. V této souvislosti se pokusíme najít aspekty, které mají vliv na *životní styl* jedince. Z pohledu významu funkce rodiny, jako primárního dílčího prvku společnosti, se zaměříme nejprve na funkce rodiny. Rodina je místem, do kterého se jedinec narodí a místem, kde by měl mít dostatek lásky a porozumění. Získává zde první zkušenosti, sociální návyky a to vše se podílí na formování vnitřní podoby jedince.

Jak uvádí **Ivo Možný** ve své knize *Rodina a společnost*, tak rodina sice prochází přirozenými proměnami, které jsou popisné dané době, ale ve své hlavní podstatě si zachovává stále svou stabilizující funkci ve vztahu k jedinci. (Možný, 2008, s. 14)

Rodina představuje sociální zařízení, jehož základním účelem je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti stíněný proti vířícímu a nepřehlédnutelnému světu veřejnému. Chrání své členy, nemění svůj tvar, vnitřní uspořádání ani habitus a změny ve svém okolí vyrovnává. Vývoj či pokrok tím rodina ovšem nebrzdí. Naopak svou stabilitou dynamiku umožňuje a v jistém smyslu i podporuje, protože brání společenský systém před chaosem a zhroucením. (Možný, 2011, s. 1)

Podle **Možného** stimulující prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, předurčuje i jeho pozdější život v dospělosti a zařazení ve společnosti. Možný poukazuje i na ekonomické možnosti

rodiny. Jistá úroveň ekonomického zázemí sice poskytuje širší možnosti, ale kde je ta hranice dostatku a již přebytku ve vztahu k vnitřnímu kvalitativnímu naplnění? Nad tímto problémem se pozastavuje celá řada sociologů a dalších odborníků i z jiných oblastí. Kládeme si otázku, co a jak ovlivňuje úroveň našeho myšlení a schopnost najít pevné a stabilní místo ve společnosti? Je zapotřebí oddělit hned několik aspektů, u kterých předpokládáme, že souvisí s profilem jedince a jeho pozdější životní dráhou. Žijeme ve vyspělé společnosti, která poskytuje mnoho možností. My se zaměříme hlavně na kvalitativní stránku života z pozice rodiny a jejího přínosu. (Možný, 2008, s. 103)

Je nesporné, že rodina v šancích individua hraje podstatnou roli. Ovlivňuje jeho životní šance skrze podmínky, jež spoluvytvářejí jeho výkon ve škole, rozhoduje o jeho úspěchu při zkouškách, a tím mu otevírají anebo zavírají bránu k vyššímu vzdělání a skrze ně k určitým povoláním a společenským postavením. Tyto podmínky jsou uloženy v kulturním kapitálu rodiny (ve vzdělání rodičů a kultivovanosti rodičů), který předávají skrze svou schopnost stimulovat a podporovat své dítě při vzdělávání a v rozvoji duševních schopností i kulturních dovedností. (Možný, 2011, s. 103)

Předpokladem správného fungování jedince ve společnosti je jeho socializace. Hovoříme o procesu aktivního učení, ale také o učení pasivním. Jedinec přijímá kulturní rámec společnosti, který v sobě zahrnuje celou řadu žádoucích procesů. Socializace jedince je celoživotním procesem, jehož počátek začíná zpravidla ve vlastní rodině, do které se narodí. Hovoříme o procesu přijímání hodnot dané společností, zvyků a tradic. Až teprve na základě vlastní internalizace, tedy zvnitřnění, je schopen ve společnosti optimálně a plnohodnotně fungovat.

Rodič je dítěti přirozeným vychovatelem; rozhodující je, že spolu s dítětem vytváří domov, který je pro dítě (ale i samotné rodiče) spolehlivým, bezpečným a láskyplným zázemím. Domov dítě před okolním světem chrání, ale také umožňuje, aby dítě svět rádo objevovalo, aby do něj díky opoře domova se zájmem vstupovalo a nacházelo zde podněty pro svůj rozvoj. (Helus, 2009, s. 261)

Socializace v podstatě znamená, že lidský jedinec se „zespolečenšťuje“, tj. v průběhu života se jak vlivem výchovy, tak vlivem nápodoby jiných jedinců přizpůsobuje příslušné společnosti. (Průcha, 2006, s. 16-17)

Podle **Radomíra Havlíka** a **Jaroslava Koti** jsou na rodinu v současné době kladeny velké nároky a současná rodina tak čelí i silným tlakům, které společnost na ni vyvíjí. Struktu-

ra rodiny má dnes mnoho podob a tento fakt nám poskytuje i mnoho variant vztahů a procesů, které zde probíhají. S výčtem všeho, co se od současné rodiny dnes očekává, s sebou neseme i otázku, zda je reálné tyto požadavky plnit. Hovoříme o proměnách funkcí rodiny ve vztahu k současné společnosti. Základní funkce rodiny jsou ve *vzájemném vztahu*, tedy mezi sebou souvisí a musí být ve vzájemné rovnováze. Mezi tyto základní funkce rodiny patří:

1. Biologická a reprodukční a ochranná funkce.
2. Emocionální funkce a vytváření pocitu domova.
3. Ekonomická funkce.
4. Socializační a výchovná funkce.

Uvedené funkce podléhají přirozeně změnám v závislosti na jednotlivých vývojových etapách v životě člověka a vývoji společnosti samé. Můžeme tedy říci, že podoba těchto funkcí prochází z pohledu historie výraznými změnami. Například biologická a reprodukční funkce má dnes úplně jinou podobu než do druhé poloviny 20. století. Možnost regulace existence vlastních potomků je výsledkem hned několika potřeb. Jedna z věcí, které v určité míře s tímto faktem může souviset, je i *životní způsob, životní styl*. Hovoříme o dnešním trendu směřování ke konzumnímu způsobu života, ve znaku povrchnosti. Rodinu v tradičním pojetí tvoří žena, muž a jejich děti. Dnes není výjimkou, že rodinu tvoří i osamělý rodič a zde se očekává, že základní funkce rodiny budou také beze zbytku plněny. Plnění další funkce, kterou považujeme za velmi důležitou ve vztahu k našemu tématu, je funkce emocionální. Havlík a Kořa zmiňují v této souvislosti také funkci rodiny *tvorbu domova*. Zde hovoří o makrosociálních procesech, které význam této funkce ještě více umocňují. (Havlík a Kořa, 2011, s. 68-71)

Jádro soukromého prostoru, do kterého se člověk dnes a denně znovu vrací, tvoří rodina a její užší i širší mezilidské, duchovní a materiální prostředí, které ve svém komplexním působení vytváří prožitek domova. Potřeba takového emočního zakotvení vždy přirozeně narůstá v existenciálních chvílích lidského života a v osobně prožívaných životních krizích. Ať již jde např. o problémy narození sourozence, prvních lásek pubescenta, nemoc, postižení či smrt blízkých, úspěchy či neúspěchy ve škole nebo třeba problémy kariéry, nezaměstnanosti některého člena. Jedinec se může v prostředí domova odreagovat z problémů, které vznikají mimo rodinu, na pracovišti, v politickém životě atd. Požadavky "vnějšího světa" a pokles významu ostatních funkcí rodiny (kupř. ekonomické, vzdělávací) relativně

funkci domova zvýrazňují, a tím kladou na rodinu mimořádné emocionální a morální nároky, jimž ne každé rodinné soužití je s to dostát. (Havlík a Koťa, 2011, s. 71)

Díky stále sílícím tendencím, směřujícím ke konzumnímu způsobu života, je také intenzivnější snaha ve změně myšlení. Stále více z nás přemýšlí o kvalitě vlastního života. V této souvislosti se objevuje stále častěji snaha o větší pozornost k jedné z hlavních funkcí rodiny a tou je emocionální funkce rodiny. Rodina je místem, kde jedinec dostává dostatek potřebné lásky a citů, podnětů, místem kde jedinec získává první zkušenosti. Obecně je rodina místem stability.

Profil současné rodiny prošel z pohledu historie mnohými změnami a jak uvádí odborníci na danou tematiku, tak rodina v současnosti také prochází hlubokou krizí. Je dnes mnohem náročnější budovat na osvědčených hodnotách, protože těchto hodnot jsme se již dávno vzdali ve jménu pokroku. Rodina by se měla pět stát stabilním místem, které vytváří *zralé perspektivy*, zajišťuje příznivý rozvoj jedince a podílí se na utváření pozitivních hodnot a životního stylu člověka. (Rodina v 21. století, sborník příspěvků, 2015, s. 48)

Podle **Zlatice Bakošové** rodina má zásadní vliv na utváření sociálních kompetencí jedince. Rodina má mnoho funkcí, které umožňují optimální fungování jedince ve společnosti. Jedna z dílčích funkcí je vytváření podoby sociálních kompetencí. Tyto kompetence souvisí přímo s úrovní a kvalitou komunikace, která probíhá v prostředí rodiny mezi členy rodiny. Narušené, nebo nekvalitní sociální kompetence mohou mít původ například v nevhodném modelu výchovy, nebo v poskytnutém prostředí, kde převládají nevhodné vzory. Podoba kvalitního trávení volného času dítěte a rodiny je právě tou, která utváří následně podobu životního stylu jedince. Bakošová hovoří o individualizaci zájmů jedince. Výběr a individualizace těchto zájmů má v pozdějším věku vliv na směr, kterým se jedinec bude ubírat. (Bakošová, 2011, s. 110-115)

Ve společnosti máme v sociální vyspělosti z úrovně tolik, kolik do jejího rozvoje vkládáme. (Bakošová, 2011, s. 27)²

² *V spoločnosti máme v oblasti sociálnej vyspelosti z úrovne toľko, koľko do jej rozvíjania vkládáme.* (Bakošová, 2011, s. 27)

2.3 Edukace a životní styl

Pojem *výchova* je pojmem, který provází lidstvo již po mnoho století. Je to pojem, který také prochází určitým vývojem v závislosti na změnách ve společnosti, požadavcích společnosti a historickém kontextu. V odborné literatuře také najdeme i více definičních výkladů tohoto pojmu. Už ve staré antice byla výchova v centru silného zájmu. Vyjadřuje nám široké spektrum možného chápání, jak se lze na výchovu dívat. Obecně je výchova záměrným procesem změn v myšlení a chování jedince. Můžeme ji chápat jako proces formování jedince v různých realitách. Poměrný podíl na profilu každého z nás má rodina a nejbližší okolí. V širším kontextu hovoříme o působení společnosti.

Podle **Jaroslava Balvína** v rámci edukační reality, která se vztahuje k rozvoji osobnosti jedince, nám ve výchově převážně dominuje orientace na hodnoty a emoce. Význam výchovy je v současné době nutné vnímat globálně, v celé šíři jejího působení. Jsme součástí velkého celku, ve kterém se pomyslně dotýkáme i jiných kultur, založených na rozdílných hodnotách a postojích. Výchova je tedy tou, která nám napomáhá k náhledu a pochopení i jiného obrazu světa. (Balvín, 2012, s. 68)

Výchova pluralitní má v pedagogickém procesu větší význam než vzdělávání. Zaměřuje se především na hodnotovou, iracionální stránku osobnosti. A v případě pluralitní výchovy je potřebné akcentovat silnou stránku osobnosti, která by měla být vychovávána k respektu, toleranci k tomu, aby neusilovala o vcházení do oblastí, které jí mají být navždy skryty, zahaleny tajemstvím. (Balvín, 2012, s. 61)

Cílem výchovy je nejen působení vnější reality, ale hlavně schopnosti vlastní autoregulace. Zde se nám propojuje téma naší práce zaměřené na *životní styl* a možnosti ovlivnění jeho podoby. Obsahově je pro nás v naší diplomové práci však vhodnější odborný termín **edukace**. Tento odborný termín je obsahem výstižnější pro naši práci, protože v sobě zahrnuje jak výchovu, tak i vzdělávání. Na začátku této kapitoly si vysvětlíme význam několika pojmů, které budeme v této práci používat.

Výchova se v teoriích a učebnicích pedagogiky vymezuje různě. Podle nejobecnějšího pojetí je to činnost, která ve společnosti zajišťuje předávání „duchovního majetku“ společnosti z generace na generaci. Jde tu o zprostředkování vzorců a norem chování, komunikačních rituálů, hygienických návyků apod., jež se uskutečňuje prostřednictvím rodinné výchovy již od nejranějšího věku dětí. V tomto smyslu je výchova v pedagogickém pojetí hlavní složkou „socializace“, jež se zkoumá v jiných vědách. (Průcha, 2006, s. 16)

Podle **Jana Průchy** je jedinec ovlivňován ve svém životě nejen přímou a cílenou výchovou, ale je také ovlivňován vlastní expresivní nápodobou jiných jedinců. Tyto dva procesy napomáhají jedinci k začlenění se do dané společnosti. (Průcha, 2006, s. 18)

Edukační procesy (zkráceně: edukace) jsou takové činnosti lidí, při nichž se nějaký subjekt učí a jiný subjekt (nebo technické zařízení) mu toto učení zprostředkovává, tj. vyučuje. (Průcha, 2006, s. 18)

Podle **Naděždy Pelcové** je výchova chápána jako proces edukace, který má svá jasná specifika pozice edukanta a edukátora. Hovoříme o vývojovém procesu, který postupně mění svou podobu a připravuje edukanta k jeho odpoutání se od svého vychovatele. Připravuje ho na budoucí pozici, kdy sám vychovávaný převezme roli vychovatele. (Pelcová, 2010, s. 143)

Každá společnost se vyznačuje určitým profilem v návaznosti na úroveň, kterého dosáhla, tedy její vyspělosti. Od tohoto profilu se pak odráží naše potřeby a touhy, čeho chceme v životě dosáhnout a také představy o tom, jak by měl náš život vypadat i svou duševní náplní. Mnohdy je to touha po materiálních věcech a jindy zase touha po skutečném bytí. Různou mírou vlivu se na našem životě podílí celá řada předpokládaných faktorů. Od raného věku jsme ovlivňováni realitou, ve které si vštěpujeme první vzorce chování, způsoby komunikace, přejímáme tedy určitý model života. Neseme si s sebou představu o životě, která je do značné míry ovlivněna tím, jak podnětné bylo prostředí a edukační procesy v něm. Pozitivní vlivy rodiny jsou důležitým aspektem při formování prvních postojů a budování představ o směru vlastního života. Mimo rodiny hovoříme také o působení další instituce v životě jedince, kde probíhají edukační procesy a tou je škola nebo mimoškolní prostředí.

3 ZPŮSOB EXISTENCE ČLOVĚKA A JEHO TVORBA ŽIVOTNÍHO STYLU V SOUČASNÉ SPOLEČNOSTI

Bytí míním takový způsob existování, ve kterém člověk ani nic nemá, ani se nedožaduje něco mít, nýbrž raduje se a své schopnosti realizuje tvořivě, je sjednocen se světem.

- myšlenka Goetha (Fromm, 2014, s. 33)

Ve svém životě každý z nás vychází z možnosti vlastní volby. My se zaměříme na volbu, která nám prezentuje náš *životní styl*, jehož jsme spoluautoři. Životní podmínky a procesy, kterými jsme neustále ovlivňováni, nás přirozeně vhání do určitých životních kolejí. My se můžeme v těchto předurčených kolejích držet, ale také se můžeme na základě vlastního snažení z těchto pomyslných kolejí vymanit. Jsme součástí reality, která je charakteristická svou dynamičností a velmi rychlým vývojem. Jednotky času mají sice stále stejnou hodnotu, ale vlivem rychle se rozvíjející společnosti máme stále větší pocit nedostatku času. Moderní společnost nám předkládá mnoho možností a lákadel, které se snažíme beze zbytku využívat. Jakési pomyslné zrychlení doby nás vhání do víru, který jde jen velmi těžko opustit. Dostáváme se k výběru možnosti nechat se pohltit realitou postavenou na materialismu, nebo najít cestu založenou na vnímání a prožitcích. Tato konfrontace je konfrontací dvou naprosto rozdílných světů. Každý z těchto předkládaných světů stojí na zcela rozdílných základech. Hledáním východisek z tohoto nesnadného výběru se zabývá v současné době i celá řada odborníků z oblasti sociologie a jiných příbuzných věd.

Podle **Ericha Fromma** je jedno ze současných témat společnosti konfrontace dvou způsobů existence a to modus *Mít* a modus *Být*. Jedná se o konfrontaci dvou světů založených na zcela rozdílných hodnotových základech. Fromm v souvislosti s tímto tématem hovoří také o střetu *sobectví s altruismem*. Altruismus chápeme jako nesobecký způsob myšlení, schopnost jedince vcítit se do situace druhých. Podstatou tohoto postoje je jednání založené na nezištnosti. Souhrnně můžeme říci, že altruismus stojí na etických základech. My se v této kapitole zaměříme na význam pojmu *vývoj* z pohledu technického rozvoje společnosti. Samotný vývoj je nutné chápat v celé šíři, to znamená, jak vývoj v různých oblastech lidské činnosti, tak návazně na vývoj v lidském myšlení. Nelze vytrhnout z této problematiky pouze část, protože vše je ve vzájemném propojení. Dnešní svět postrádá více lidství a tam, kde lidský element dříve hrál významnou úlohu, je dnes nahrazen technikou. Dochází tedy k odosobnění. Na jedné straně nám technický vývoj usnadňuje život a z druhého pohledu je technika tím, co nás ochuzuje o mnohé prožitky. Můžeme říci, že současný svět

kolem nás postrádá více emocí a bližšího kontaktu. S vývojem získáváme také více přebytků, ale je náš život kvalitnější a šťastnější? (Fromm, 2014, s. 22)

Potřeba hluboké proměny člověka se nejeví jen jako etický nebo náboženský požadavek ani jako pouze psychologický požadavek plynoucí z patogenní povahy našeho současného sociálního charakteru, ale také jako podmínka pro pouhopouhé přežití lidského rodu. Správné žití není již jenom naplněním etického nebo religiózního požadavku. Poprvé v dějinách přežití lidského rodu závisí na radikální změně lidského srdce. Avšak změna lidského srdce je možná toliko v té míře, v níž dojde k drastickým ekonomickým a sociálním změnám, které poskytnou lidskému srdci šanci změnit se a odvahu a vizi tuto změnu provést. (Fromm, 2014, s. 22)

Společnost je tou, která nám předkládá základní rámeček toho, co se od nás očekává, tak abychom byli součástí celistvé a dobře fungující mozaiky života. Každá společnost staví na normách a hodnotách dané kultury.

Podle **Ericha Fromma** můžeme rozdíly mezi společnostmi vnímat i z hlediska orientace. Tato orientace může být směřována k lidem, k jejich prožitkům, nebo protipólem může být zaměřenost na věci, tedy materiální potřeba vlastnit. Zajímavým postřehem je i zamyšlení nad způsobem vyjadřování podle způsobu existence jedince. Způsob existence *mit* je vyjadřována pomocí podstatných jmen, tedy vlastnime věc, nebo vyjádřením pomocí slovesa a to nám ukazuje na existenci *být*, tedy prožíváme. Proměny v myšlení a postojích, kterými dnes procházíme, nejsou náhodné, ale svědčí o dlouhodobém přetvářejícím procesu, kterým my lidé procházíme. To, co bychom dříve vyjádřili z hlediska gramatiky slovesem jako pocity svého vnitřního světa, dnes vyjadřujeme majetnický pomocí podstatných jmen. Můžeme říci, že tyto zdánlivě malé změny v naší mluvě mají skutečně zásadní význam v našem vnímání. Fromm hovoří o takzvaném *odcizení*. Můžeme říci, že se v současném světě nevědomě ochuzujeme o to, co nás obohacuje a vnitřně naplňuje. Nahrazujeme vlastní vnitřní svět vlastní prožitků věcmi, kterými se obklopujeme. (Fromm, 2014, s. 38-40)

Podle **Mihaly Csikszentmihalyiho** materiální bohatství není cestou k vyrovnanému a spokojenému životu jedince. Spokojenost a naplnění spočívá v transformaci hodnot. Vlastnit, nám nezajistí naplnění našich vnitřních potřeb. Čím více hromadíme materiální statky, tím více se nám vzdaluje pocit uspokojení. (Csikszentmihalyi, 2015, s. 21)

Problémy vznikají tehdy, když se lidé natolik upnou na to, čeho chtějí dosáhnout, že přestanou nacházet radost v přítomnosti, kterou právě prožívají. Jakmile k tomu dojde,

jejich šance na spokojenost je tatam. Ačkoliv podle různých údajů se zdá, že většina lidí uvízla v tomhle kolotoči zvyšujících se požadavků, mnoho jedinců našlo způsoby, jak mu uniknout. Existují lidé, kteří bez ohledu na hmotné podmínky dokázali zlepšit kvalitu života, kteří jsou spokojeni a dokážou také činit o trošku šťastnějšími lidi kolem sebe. Takoví lidé vedou bohatý, intenzivní život, jsou otevření novým zážitkům, po celý život se učí a cítí silné vazby a závazky k jiným lidem a ke svému okolí. (Czikszenmihalyi, 2015, s. 21)

Podle **Ericha Fromma** je každodenní realita protkána mnoha okamžiky. Tyto okamžiky dle našeho individuálního přístupu a vlastní volby přijímáme v podobě *modu být*, nebo *modu mít*. Ti, kteří slepě přijímají mnohem pohodlnější variantu životní reality ve formě *modu mít*, volí mnohem snadnější cestu, která je však nijak dále nerozvíjí. *Modus být* je vnímán jako aktivní a kreativní varianta rozvoje našeho myšlení a vnímání.

Modus mít je postaven na podstatě vlastnit. Z hlediska historie i tento způsob existence prošel výraznou proměnou. Společnost, která preferuje takový postoj a předkládá model vlastnit jako ten, který je chtěný, je společností ochuzenou o prožitky. V takové realitě vládne snaha získávat a vlastnit stále více i u těch, kteří vlastní málo a nejsou na vrcholu sociálního a ekonomického žebříčku. Lze říci, že vlastnictví nepokrývá jen materiální statky, ale i lidský element. Do souboru majetku můžeme zařadit nejen hmotné věci, ale i nehmatatelné, abstraktní skutečnosti v podobě myšlenek, návyků a názorů. U tohoto typu existence se setkáváme se skutečností snahy něco získat a neztratit to, co jsme získali, tedy podržet a uchovat si to. (Fromm, 2014, s. 87-107)

Modus bytí je pro naše pochopení mnohem složitějším způsobem existence. Zde se setkáváme s pojmem, který je velmi těžko uchopitelný a stěží přesně vymežitelný. *Modus bytí* je primárně spojován s našimi prožitky a procesy, které jsou pro každého z nás zcela intimní. Hovoříme o procesech našeho vnitřního světa. Proces *bytí* je procesem živým, který je aktivní svou podstatou. Každý z nás má svůj individuální vnitřní svět, kde probíhají procesy, které nikdy neztotožníme s procesy jiných individuí.

Nezbytnými podmínkami modu bytí jsou nezávislost, svoboda a přítomnost kritického rozumu. Jeho základní charakteristika je, že je to aktivní bytí, nikoliv e smyslu vnější činnosti, zaneprázdnění, ale že jde o aktivitu vnitřní, o tvořivé používání našich lidských schopností. Být aktivní znamená dát výraz svým vlastním schopnostem, talentu, hojnosti darů, jimiž je každá bytost – i když v odlišném stupni – vybavena. Znamená to obnovovat se, růst, rozkvé-

tat, překračovat vězení vlastního izolovaného ega, mít zájem, „naslouchat, dávat. (Fromm, 2014, s. 107-108)

K co nejpřesnějšímu objasnění obsahu pojmu *bytí* je nutné najít zástupný pojem, který ho nejlépe vystihuje. My budeme pracovat s pojmem, o kterém předpokládáme, že je tím hledaným a zásadním a tou je *aktivita*. V chápání významu aktivity lze přistupovat z více úhlů pohledu. Vyjadřuje nám nějakou činnost, zpravidla vnímanou jako zjevně viditelnou. V pokročilém rozboru lze zjistit, že s vývojem společnosti z hlediska historie i tento význam slova *aktivita* prošel značnou proměnou.

Jak uvádí **Erich Fromm**, od antiky, středověku až po začátek renesance, význam slova *aktivní*, byl jiný než nyní. Pojem *aktivita* je v současném vnímání chápána jen jako chování. (Fromm, 2014, s. 109)

Aktivita je obecně vzato společensky uznané chování, jehož výsledkem je příslušná sociálně užitečná změna. (Fromm, 2014, s. 109)

S vývojem společnosti a s dostatkem materiálního zázemí se dostáváme do stavu, který nás dělá pohodlnými. Obklopujeme se obrovským množstvím nepotřebných věcí, které nám na jedné straně zvyšují životní úroveň, ale na straně druhé nás ochuzují a činí vnitřně pasivními. Tato pozice je pro lidstvo volbou jednodušší cesty, ochuzené o vlastní prožitky. Změna v myšlení je procesem dlouhodobým a systematickým, na kterém je potřebné, aby se podílel celý systém společnosti. Zde se dotýkáme otázek výchovy a jejího působení jakožto nástroje změny.

Podle **Dominiky Markové** *životní styl a kvalita života* jsou pojmy, které lze vnímat v celé širší věkového spektra. Dotýkají se tedy i našeho života v pozdním věku, které označujeme jako stáří. V současné době je i tato životní etapa velmi diskutovanou sférou našeho zájmu. Snaha o potřebu změny nás může dostihnout i v tomto věku, kdy nedostatek motivace a ztráta smyslu života, bývá často příčinou nezájmu o vlastní život a o hledání jeho nové naplně. Pojem kvality života je nutné zkoumat ve všech jeho příčinách. (Marková, 2010, s. 38)

Kvalita života se dotýká pochopení lidské existence, smyslu života a samotného bytí. Zkoumá materiální, psychologické, sociální, duchovní a další podmínky pro zdravý a šťastný život člověka. Kvalita života souvisí s uspokojováním potřeb. (Marková, 2010, s. 38)

Podle **Kamila Janiše** a **Jitky Skopalové** je *kvalita života* úzce propojena s uspokojováním vlastních potřeb. Tyto potřeby a jejich podoba se mění po celý náš život a je to reakce na stále se měnící okolní svět a nové impulzy. Z obecného hlediska můžeme říci, že změnami v kvalitě života prochází nejen samotní lidé, ale také jednotlivé společnosti z pohledu historie. (Janiš a Skopalová, 2016, s. 53)

3.1 Determinanty tvorby životního stylu v současné společnosti (konfrontace dvou realit)

Hovoříme o **vymezení** pojmu *životní styl* a **stanovení** *vývojového směru* ve vztahu k podobě životního stylu v současné společnosti. Zajímají nás aspekty, které ho formují a udávají mu určitou podobu. Pod pojmem životní styl si můžeme představit soubor aktivit, chování, procesů, činností a vztahů, které jsou pro každého z nás jedinečné. Jedinečné ve smyslu našeho intimního vnímání z pozice vlastního duševního nitra. Můžeme ho chápat také v souvislosti s našimi pocity spokojenosti, uspokojení a naplnění. Ve své podstatě hovoříme o subjektivním hodnocení. Životní styl můžeme chápat na základě vlastního výběru, vlastní volby i jako takový vlastní rukopis, který má svá specifika a podle těchto specifíků funguje. Způsob jakým žijeme je však také ve značné míře ovlivněn okolním světem a jeho realitou. Lze ho vnímat z pohledu zdraví tělesného, ale i duševního. Ze sociologického hlediska lze vnímat životní styl vztahovaný k jedinci, nebo k sociálním skupinám. Pokud se zaměříme na způsob života jedince, je v počátcích spojován zpravidla s rodinou a jejím vlivem. Ta jedinci poskytuje materiální a sociální podmínky, kterými je ovlivňován a formován. V rámci každodenního života rodiny dochází k realizaci společných aktivit a tím k vytváření jakéhosi profilu a směřování k určitému životnímu stylu. Život každého z nás je stále se přetvářející celoživotní proces, který se neustále dotváří v závislosti na okolní realitě. Přijímáme vzorce chování dané společností a spolu s tím i hodnoty dané kulturou. Vše, co nás nějakým způsobem ovlivňuje, si přetváříme do svého vlastního operačního systému. Dá se říci, že touto transformací přibližujeme náš niterní svět tomu vnějššímu. Emoce jsou pak těmi, prostřednictvím nichž můžeme říci, zda jsme dosáhli spokojenosti, úspěšnosti či jsme nespokojeni. Základním předpokladem pro tvorbu a podobu našeho životního stylu je i přijímání hodnot a utváření vlastních postojů. Z psychologického hlediska je ve vztahu k životnímu stylu podstatná úroveň schopnosti vlastního prožívání.

Podle **Milana Nakonečného** jsou právě emoce těmi, které hrají významnou roli ve stanovení a realizaci životních cílů. Emoce nám profilují cíl snažení, ale také eliminují skuteč-

nosti, které chceme vyčlenit. Prostřednictvím emocí máme také možnost volby prostředků, kterými svého cíle či cílů dosáhneme. Důležité postavení v souvislosti s emocemi mají tedy hodnoty a životní postoje. Nakonečný hovoří o tzv. emociogenních situacích. Takové situace jsou pro jedince významné. (Nakonečný, 2012, s. 55)

Vše emociogenní poukazuje na významnost a tedy na pozitivní nebo negativní hodnotu určité věci, činnosti, vztahu atd. Jsou-li psychologicky podstatnou stránkou emocí jejich zážitkové obsahy, city, pak jejich obsahem je vždy vztah subjektu k hodnotám. (Nakonečný, 2012, s. 55)

Životní styl můžeme také vnímat jako určitý proces synchronizace jednotlivých složek vlastní *vnitřní* i *vnější* prezentace jedince. Na této podobě se podílí jak vnější, tak i vnitřní faktory. Za vnější faktory považujeme prostředí, které nám ukazuje životní podmínky každého individua. Změna životního stylu může být odrazem změny okolních podmínek, ale i snahou samotného jedince na základě vnitřní nespokojenosti a nenaplněnosti niterních potřeb jedince. Každý vycházíme z vlastní pozice a snažíme se hledat možné a odpovídající, uspokojující podmínky našeho života. Změna životního stylu také odpovídá aktuálnímu stavu a potřebám společnosti. Jak již bylo uvedeno, každá společnost je živým organismem, který se vyvíjí. Probíhají zde různé procesy a v souvislosti s vývojem společnosti se mění i hodnoty společnosti. Současná společnost nám nabízí ve své hektické podobě povrchnost a konzum. Tento stav je pohodlný pro mnoho z nás. Vše je založeno na útržcích a nesystematičnosti. Přijímáme vše, co nám doba přináší jako běžným spotřebitelům. Neuvažujeme o věcech do hloubky. Jeden z více důvodů je nedostatek časového prostoru pod tlakem dalších vymožeností moderní doby, které nás pohlcují. Naše mysl je neustále přerušována novými činnostmi, které se snažíme vnímat z časových důvodů pouze v malých neucelených fragmentech. Tento stav nás uvádí do situace pouhého povrchního vnímání. Obecně se prezentuje, že jednotlivé modely životních stylů dnes vystupují paralelně, tedy není požadavek na vlastní výběr. Životní styly jsou jakousi normou chování, realizovanou v každodenním životě. Přebíráme již hotové *produkty* z různých oblastí lidské činnosti. Zde se odráží aspekt konzumu a snahy jednodušší volby. Hovoří se také o snaze transformace hodnot ve vztahu s vývojem společnosti a neustálém navyšování potřeb. Jsme schopni velmi pružně reagovat na společenské změny bez ohledu k našim tradicím. Tato skutečnost je charakteristická v globálním měřítku u většiny vyspělých společností. Společnost vytváří určitý obecný profil. Uvnitř tohoto sociálního systému je pak tento obecný profil fragmentován na další profily v rámci vnitřní sociální stratifikace. Každý z nás vychází

z vlastní předlohy životního profilu, a pokud se přibližuje svou náplní profilu společnosti, je pro jedince realizace mnohem snadnější a dostupnější. Životní styl také výrazným způsobem udává podobu sociálního statusu.

Diferencovanou moderní společnost je nutné pojímat jako souhrn životních podmínek, které vstupují do utváření způsobů života skupiny nebo jednotlivce. Tato teze vychází ze tří předpokladů:

- 1. Z předpokladu, že stupeň materiální a kulturní rozvinutosti společnosti (to znamená jak životní úroveň, tak úroveň kvality života společnosti) určuje způsob života skupin a jednotlivců, kteří v dané společnosti žijí.*
- 2. Z předpokladu, že skupiny a jednotlivci se na produktech materiální a kulturní rozvinutosti společnosti podílejí různou měrou, tedy že životní podmínky jsou třídně nebo stratifikačně diferencované.*
- 3. Z předpokladu, že mezi životní podmínky společnosti je třeba zahrnout také základní kulturní hodnoty a sociální normy, které se podílejí na utváření životního způsobu jak skupin, tak i jednotlivců. (Kubátová, 2010, s. 22)*

Podle **Zigmunta Baumana** a **Tim May**, jsme v průběhu svého života ovlivňováni několika typy vzájemných interakcí. V životě se setkáváme s mnoha jedinci, kteří nás ovlivňují na více různých úrovních. Podstatně výrazněji nás ovlivňují hlavně ti lidé, kteří jsou v našem blízkém okruhu, jsou nám něčím blízcí. Ať už se jedná o rodinné příslušníky či přátele. Takový vliv má mnohem intenzivnější charakter a vtiskává se do naší životní dráhy a způsobu života. Zde můžeme předpokládat, že takový otisk se také podílí na směru životní trajektorie. Během života se jedinec setkává s mnoha podobami interakcí a každá taková interakce má také svou podobu. Bauman a May uvádí mezi dalšími i tzv. funkcionální interakce. Ty můžeme řadit mezi každodenní a mají plnit pouze svou funkci. (Bauman a May, 2004, s. 41-42)

Každý jsme ve své podstatě neopakovatelný, a každý jsme skutečná individualita. Proto i naše vnímání a hodnocení kvality života je ovlivněno vlastní subjektivitou.

Jak uvádí **Eva Heřmanová**, s velkými rozdíly v hodnocení a vnímání ve vztahu ke kvalitě našeho života se můžeme setkat v komparaci různých věkových skupin. Jiná úroveň hodnocení je u mladších ročníků, kteří ještě nevykazují takové množství zkušeností, tedy jejich vlastní percepce vychází pouze z omezeného souboru získaného. Prokazatelné na základě mnoha výzkumů, jsou i mezigenerační rozdíly ve vnímání a potřebách. Heřmano-

vá poukazuje na celou řadu dalších aspektů, které se zdatelně odráží v našem hodnotícím pohledu vztahujícím se ke kvalitě a stylu života. Mezi dalšími lze uvést například vzdělání jedince či jeho osobnostní rysy. Téma životního stylu a s ním spojených dalších významově příbuzných pojmů jsou oblasti, které lze velmi složitě uchopit a velmi úzce souvisí s naší schopností objektivní sebereflexe. (Heřmanová, 2012, s. 47-49)

Studium Quality of Live je možné v současné době chápat i jakožto nový interdisciplinární obor, který zkoumá Quality of Live v různých úrovních a sférách, a to od makropohledů, přes národní úrovně až ke specifické kvalitě života vybraných sociálních skupin obyvatelstva, popř. až k subjektivnímu vnímání Quality of Live jednotlivcem a k měření individuálních pocitů životní spokojenosti a štěstí. (Heřmanová, 2012, s. 93)

3.2 Člověk v roli autora nebo herce životního stylu

V životě každého z nás existuje mnoho skutečností, které se odráží na našem životě, na jeho podobě. Jsme ovlivňováni prostředím, podmínkami, lidmi se kterými se setkáváme v rámci mnoha sociálních interakcí. Obecně lze říci, že se zde projevuje více faktorů, které dotváří podobu našeho života a *životního stylu*. V životě se setkáváme se skutečnostmi, které můžeme nějak ovlivnit a těmi, které přijímáme, aniž bychom řešili, zda je ovlivnit můžeme. Můžeme se na životním pódiu potkat jako herci, kteří přijímají přesně stanovenou roli, nebo životní scénář můžeme ponechat vlastnímu autorství. Nemůžeme sice stanovit přesně počet herců ani autorů, ale můžeme se pokusit o popis a komparaci obou pozic. A je jen na nás, abychom se objektivně na základě vlastního úsudku zařadili, do některé z uvedených kategorií. Pozice herce je pohodlná, není zapotřebí vyvinout větší úsilí a jediné, co se od nás očekává je, že budeme konat podle stanoveného scénáře. Ten podléhá nějaké obecné společenské normě a neočekává téměř žádnou vlastní invenci. Tato pozice je ochuzená o mnohé prožitky, které vychází z vlastních niterních potřeb a objevování vlastního světa. Pokud s kvalitou života spojujeme vlastní objevování, naplnění, kreativitu v jednání a snahu o hlubší prožitky, jsme autoři. Autoři mají možnost s vlastním životem a jeho podobou nakládat podle vlastních potřeb. Pozice autora je pozicí, kde vycházíme z poznání sebe sama.

To, jak se v životě cítíme, a radost, kterou máme ze života, nakonec závisí přímo na tom, jak naše mysl filtruje a interpretuje každodenní prožitky. Zda jsme šťastní, závisí na naší vnitřní harmonii, ne na tom, do jaké míry jsme schopni ovládnout velké síly vesmíru. Urči-

tě bychom se měli pořád učit, jak zvládat vnější prostředí, protože na tom může záviset naše fyzické přežití. Ale ovládnutí této schopnosti nepřispěje ani trochu k tomu, jak dobře se budeme cítit jako jedinci, ani to nezredukuje chaos světa, jak ho prožíváme. Abychom to dokázali, musíme se naučit ovládnout samo své svědomí. (Csikszentmihalyi, 2015, s. 20)

Jak uvádí **Mihaly Csikszentmihalyi**, duševní harmonie a prožívání přímo souvisí se schopností a mírou dosažení vytýčených cílů. Míra úspěšnosti tedy závisí na *kvalitě našeho života*. Pokud cíle, kterých dosahujeme, jsou překonány, může nastat situace podle každé individuality, kdy si stanovuje stále vyšší a vyšší cíle. V případě, že nás tento stav naplňuje a je pro nás příjemný a nezatěžující, tak je to v pořádku. Současná realita však vykazuje stále větší nároky, musíme překonávat mnohé překážky i ty, které si připravíme sami, ale ve své podstatě nás tato skutečnost neobohacuje a nepřináší žádnou hodnotu. Pozice autora vlastního životního scénáře nás povyšuje do stavu radosti a duševní harmonie. V případě, že se rozhodneme pro pomyslně složitější cestu, čeká nás emočně bohatší život, než kdybychom byli jen herci. Autorství je odměněno intenzivními prožitky, novými zkušenostmi, posílením interakčních vztahů ve svém okolí. (Csikszentmihalyi, 2015, s. 20-21)

Orientace v současném chaotickém světě je dnes velmi náročná a složitá. Pokud se chceme prosadit a prožít pro nás kvalitní život, musíme k tomuto přispět vlastním přičiněním. Proměna životních podmínek nás neustále vyzývá k vlastní autoregulaci, tedy vedení sebe sama. Dosahování cílů malého významu není tak efektivní, jako dosahování cílů velkého významu. Takové cíle s sebou nesou nutnost naší podstatně větší aktivity a přínosu.

U některých tvůrčích aktivit, kde cíle nejsou stanoveny předem, si člověk musí vyvinout silný osobní smysl pro to, co hodlá vykonat. Malířka nemusí mít vizuální představu konečné podoby obrazu, ale když už je obraz rozdělaný do určitého stádia, měla by vědět, jestli se jedná o to, čeho chtěla dosáhnout. Malířka, která má radost z malování, si musí vytvořit vnitřní kritéria pro „dobré“ a „špatné“, takže po každém tahu štětcem může říct: „Ano, to je ono. A tohle ne.“ (Csikszentmihalyi, 2015, s. 72-73)

Podle **Zygmunta Baumana** a **Tim Mayi**, naše životy doprovází skutečnosti, které můžeme a nemůžeme ovlivňovat. V případě nemožnosti ovlivnění nějaké konkrétní skutečnosti, nás tento stav může až frustrovat a mohou se dostavit pocity nesvobody, tedy podřízenosti konkrétnímu stavu v realitě. Taková realita může z druhého úhlu pohledu, ale přinést i jistou dávku kreativity. Každé naše jednání není vždy konané vědomě a nevykazuje známky zažitého a ustáleného myšlení. Nemůže říci, že jsme v plném rozsahu schopni

ovlivnit každou skutečnost našeho života. Sociální realita je živým až bouřlivým procesem mnoha interakcí, kterou nelze v celé její šíři ovládnout. Podoba našeho života je v jistém poměru dílem nás samotných, ale i skutečností, které dotváří jiní. Neovlivníme ani sociální prostředí a příslušnost ke skupině, kde jsme se narodili. (Bauman a May, 2010, s. 27-31)

Podle Meada není to, kdo jsme - naše Já -, atributem, s nimž bychom se již narodili, nýbrž získáváme jej postupem času prostřednictvím interakce s jinými. (Bauman a May, 2010, s. 32)

Ze sociologického hlediska se obecně setkáváme ve svém životě s větším počtem lidí, které ani neznáme a přece určitým způsobem zasahují do našich životů. Do tohoto typu interakcí nemáme žádnou možnost zasahovat. Vnímáme je jako skutečnost, která existuje a která ovlivňuje naše životy. Zde jsme spíše v pozici herců, protože je nám předložena nějaká realita a ta je daná. Lze tedy říci, že naše jednání obsahuje obě pozice, a to jak svobodné rozhodování a nakládání se skutečnostmi v sociální realitě, ale také pozice nesvobody, kdy realitu přijímáme takovou, jak je nám prezentována v chtěné podobě. Významnou roli i ve vztahu k našemu tématu *životního stylu* hraje právě *motivace*. Je důležitým stimulem, který zásadním způsobem ovlivňuje i míru našich úspěchů a dosažení tíženého cíle. Motivaci můžeme vnímat jako aktivující proces k činnosti, který vychází z vlastního nitra, na základě vlastních potřeb, ale také zprostředkovaně prostřednictvím jiné osoby. Takovou osobou může být třeba pedagog, který vychází z dokonalé znalosti potřeb jedince a na tomto základě může rozvíjet naše vnitřní kvality.

Podle **Zygmunta Baumana** a **Tim Mayi** je značný rozdíl i v postavení našich interních potřeb. Můžeme vycházet ze situací, které se odvíjí ze stavu nedostatku, nebo přebytků. Od slova potřeba, není příliš daleko ke slovu spotřeba. Potřeba bez důrazu v reakci na akutnost situace postrádá svou váhu. Často říkáme, že něco potřebujeme, ale je otázkou, do jaké míry je tato potřeba nutná. Řadí se do zástupu konzumního způsobu života a je tedy přímou úměrou spojena s množstvím spotřeby. Takový to stav a takové uspokojení nemá však svou hloubku a je pouze povrchním aktem. (Bauman a May, 2010, s. 86-89)

... že něco je potřebné k přežití či sebezáchově – činí věc, po níž člověk touží, něčím “dobrým“. Jak napsali francouzský filosof Gilles Deleuze a psychoanalytik Félix Guattari, jakmile potřeba a nutnost ji uspokojit splynou v jedno, cítíme, že v našem životě něco významného “chybí. (Bauman a May, 2010, s. 87)

Výběr role, kterou máme možnost v životě hrát je těsně spojena s vyzrálostí našeho myšlení a schopností vlastní autoregulace. Pokud se naučíme v životě hrát roli autora, tedy toho, kdo svou invencí obohacuje a naplňuje, jistě se budeme na svět kolem sebe dívat jiným pohledem, který nám odkryje mnohé, co bychom neviděli jen z pozice herce. Nelze se úplně oprostít od reality, která je všudypřítomná, ale můžeme se naučit střízlivě hledat v nás samotných to, čím člověk disponuje a to je rozum.

3.3 Mít nebo být?

Tato zdánlivě jednoduchá filozofická otázka ve své hloubce ukrývá mnoho dalších otázek, na které se pokusíme v této práci najít odpověď. Touto otázkou se v minulosti zabývalo již více autorů. Mezi těmi, které pohltilo téma naší existence založené na dvou základních principech *být* a *vlastnit* jsou například *Gabriel Marcel*, *Balthasar Staehelin* či *Erich Fromm*. Hlavním impulsem, který odstartoval běh za neomezenými možnostmi, byla právě průmyslová revoluce, která zásadním způsobem rozvířila nekonečný koloběh výroby a spotřeby ve společnosti. Tento koloběh se od počátku vyznačoval závratně rychlým tempem, ve kterém jsme se my lidé ani nestačili rozhlédnout a naše doposud pracně budované hodnoty se výrazně změnily. To, co bylo dříve postaveno jako pilíř stability, o který jsme se opírali v případě potřeby, je dnes postaveno na velmi vratkých základech tzv. lepšího a pohodlnějšího života. Na jedné straně ovládáme celý svět, na straně druhé neumíme ovládnout sami sebe. Prostředkem k dosažení vlastního blahobytu nám je sobeckost směřovaná k okolnímu světu. Naše niterní prožitky jsou potlačeny a stále více upřednostňujeme vlastní prospěch a materiální zisk.

Podle **Ericha Fromma** pokrok, který přinesl vývoj v průmyslové oblasti, však nepřinesl očekávané štěstí a naplnění. V lidské touze chtít stále více a více jsme nakonec více ztratili. Očekávání, které vzešlo z rozvoje ve společnosti, nebylo naplněno a tento pocit nenaplnění se objevuje ve stále větší míře i v současné společnosti. Otázka **Mít nebo Být** ? pravděpodobně provází většinu lidí, kteří v sobě našli ještě alespoň kousek *lidství*. Fromm se ve své stejnojmenné knize snaží právě o komplexní vysvětlení podstaty naší existence, a to jak z pohledu psychologického, tak i z pohledu sociologického. Provázanost našeho myšlení s vnějším světem a jeho působením nám ukazuje, jak si uvědomujeme hloubku dopadu na náš způsob života. (Fromm, 2014, s. 14-15)

Průmyslová éra skutečně nedokázala naplnit velký příslib a stále více lidí si uvědomuje následující fakta:

- *Neomezené uspokojování všech tužeb nevede k blahu, nevede ani ke štěstí, ani k maximální slasti.*
- *Sen, že budeme nezávislími pány nad svými životy, skončil, když jsme začali vnímat fakt, že jsme se stali kolečky stroje byrokracie – ve svých myšlenkách, citech a vkusu, jimiž manipulují vláda, průmysl, a masová komunikace.*
- *Hospodářský pokrok zůstal omezen na bohaté národy a propast mezi bohatými a chudými národy se stále prohlubuje.*
- *Technický pokrok sám vytvořil ekologická nebezpečí a nebezpečí nukleární války. Jedno či druhé nebo oboje dohromady může přivést ke konci lidskou civilizaci a možná i veškerý život. (Fromm, 2014, s. 14-15)*

Podle **Zygmuta Baumana** je skutečnost taková, že mnohé v našem životě, co má pro nás opravdu zásadní význam, nelze koupit za peníze. To, co nás činí šťastnými je prostřednictvím peněz nevyčíslitelné. Hovoříme o lidských hodnotách a kvalitách. Mnohé z běžného dění v životě je tedy postaveno právě na vyšších principech. (Bauman, 2010, s. 14)

Erich Fromm poukazuje na nedostatek **altruismu** v současné vyspělé společnosti a na konfrontaci dvou existenčních realit. Chování, založené na principech sdíleného a vcítěného vnímání druhých, schopnost vcítit se a pochopit jejich chování, můžeme chápat jako jedno z více východisek v dnešní odcizené realitě. V této souvislosti můžeme také hovořit o stále slábnoucím vlastním pudu sebezáchovy. Naše pozornost je centralizovaná k nám samotným a právě díky sobeckému pohledu nejsme schopni kvalitně vnímat to, co přesahuje naše osobní hranice. Neochota zabývat se realitou v širším kontextu pramení z postoje ve znaku pohodlného života. Alternativu k dnešnímu konzumnímu a materialisticky založenému způsobu života vidí Fromm v transformaci myšlení jedince jako fungujícího článku společnosti, tak i celé společnosti globálně. Tato přeměna není však snadným procesem, který lze uskutečnit v krátkodobém horizontu. Tento proces je nutné vnitřně akceptovat, ztotožnit se s hodnotami, které nabízí a sám působit ve stejném synchronizovaném vlivu. Již v dávné historii můžeme najít mnoho myšlenek, které směřovaly k podstatě našeho bytí a smyslu naší existence. I

jednotlivá náboženství v rámci své filosofie apelují na vlastní vědomý výběr životní cesty. (Fromm, 2014, s. 23-29)

...vlastnění a bytí představují základní způsoby prožívání a že jejich příslušná síla určuje rozdíly mezi charaktery individuů a mezi různými typy sociálního charakteru. (Fromm, 2014, s. 30)

Obecně ve vztahu k našemu tématu lze říci, že společnost můžeme označit za společnost, která udává akcent na lidi a společnost, která je založena převážně materialisticky. Vymezení *modu mít* nám předkládá mnohem jasnější popis. Podstata *modu mít*, je založena na vlastnictví věcí, ocitáme se ve světě konkrétního a hmatatelného. *Modus být* nám poskytuje pohled na abstraktní obraz prožívání.

Nezbytnými podmínkami modu bytí jsou nezávislost, svoboda a přítomnost kritického rozumu. Jeho základní charakteristikou je, že je to aktivní bytí, nikoliv ve smyslu vnější činnosti, zaneprázdnění, ale že jde o aktivitu vnitřní, o tvořivé používání našich lidských schopností. Být aktivní znamená dát výraz svým vlastním schopnostem, talentu, hojnosti darů, jimiž je každá lidská bytost – i když v odlišném stupni – vybavena. Znamená to obnovovat se, růst, rozkvétat, překračovat vězení vlastního izolovaného ega, mít zájem, „naslouchat“, dávat. (Fromm, 2014, s. 107-108)

Erich Fromm se také zamýšlí nad možnou přeměnou myšlení a přechodu společnosti od *modu mít*, který dnes převládá, k *modu být*, o kterém se domníváme, že je tou možnou alternativou a cestou ke **kvalitnějšímu životu**. Tato snaha je důsledkem chtěné změny s cílem zastavit krizi společnosti i krizi vnitřního světa jednotlivce. Změna u jednotlivce je možná v případě, pokud si jednatel uvědomuje svůj špatný stav a je schopen identifikovat příčinu tohoto špatného stavu. Úroveň naší vyspělosti nám může následně pomoci najít alternativní cestu, která nás ke změně přivede. Je však zapotřebí, abychom přijali nový způsob života založený na zcela nových a mnohdy zcela opačných principech než doposud. Tato změna je dlouhodobým a systematickým procesem. Filosofie takové přeměny vychází právě z principů *Buddhova učení*, které prezentuje předpoklad lidské existence. Hovoříme nejen o přeměně v myšlení jednotlivých článků společnosti, ale také o společnosti, která předkládá určitý strukturální model hodnot. (Fromm, 2014, s. 194-195)

Orientace na bytí tvoří silný potenciál v lidské přirozenosti. Pouze menšina je zcela ovládána moderním modem vlastnění, kdežto jiná malá menšina je zcela ovládána mo-

dem bytí. Obě se mohou ujmout vlády, a která to bude, to závisí na společenské struktuře. Ve společnosti orientované hlavně na bytí nebudou vlastnické tendence živeny a nasycení dojde jen modus bytí. Změna z vlastnění v bytí je ve skutečnosti převrácením měřítek, když je spolu se sociální změnou nové podpořeno a staré oslabeno. (Fromm, 2014, s. 229)

Jestliže je plné bytí – dobré fungování jako člověk, nikoli jako nástroj – nejvyšším cílem lidského snažení, rýsuje se ostře dva specifické způsoby, které vedou k dosažení tohoto cíle: překonání vlastního narcismu a překonání vlastnické struktury existence. (Fromm, 2016, s. 138)

Podle **Nicolai Hartmann** se míra hodnotové základny velmi úzce váže na osobnost a kulturu.

Skutečnost, že existují rozdíly ve vnímání hodnot, lze přisuzovat míře zkušeností jedince. Hartmann hovoří o *přijatelných* a *nepřijatelných* hodnotách, které souvisí se životními zkušenostmi, ale hrají zde roli i jiné zásadní aspekty. To, co jedinec vyhodnotí jako přijatelné, tak to se stává jeho součástí osobnostního profilu. (Hartmann, v Cakirpaloglu, 2004, s. 141)

Za předpokladu identifikace pravého bytí s přítomností se nemůže ukázat to, co je času vlastní, Tvrzení, že minulost a budoucnost tu nejsou přítomné, je banální, avšak zbavit je úplně bytí by znamenalo popřít realitu času. (Heidegger, v Corethovi, Ehlenovi, Haeffnerovi a Rickenovi, 2006, s. 26)

4 PROFESNÍ VEDENÍ, ROLE PEDAGOGA

Už historie od období antického Řecka nám předkládá mnoho pohledů na problematiku významu a působení výchovy. Cílem bylo dosažení určité harmonie (kalokaghatii), rozvoje duševní a tělesné zdatnosti jedince. Můžeme říci, že i dnes se výchova, tedy vedení a snaha o dosažení nějakého chtěného cíle, opírá o stejné hodnoty jako již ve staré antice. Také nám jde o naplnění, vyrovnanost, spokojenost a celkové obohacení a rozvoj člověka. Tohoto naplnění lze dosáhnout jen systematickým působením a znalostí potřeb vychovávaného. Profesionální vedení je jedna z více variant, jak lze optimálně rozvíjet potřeby individua a tím i ovlivňovat kvalitu jeho života.

V této kapitole se zaměříme na poslání pedagoga ve vzdělávacích institucích a profesionálního vedení. Významnou roli v životě každého jedince sehrává primárně rodina, tedy výchovné prostředí, které nám pomáhá v procesu naší socializace. Rodina je jednou z hlavních sociálních institucí, které se z mnoha úhlů pohledu významným způsobem projevují na formování profilu člověka. Další z takto významných institucí jsou vzdělávací instituce, kde subjektem v edukační realitě je pedagog a objektem edukant. Proces výchovy je procesem, který probíhá na obou úrovních a to jak v rodině, tak i ve vzdělávacích zařízeních. Synchronizace obou sociálních institucí nám zajišťuje větší úspěšnost vlivu výchovy. Na jejich působení a roli pedagoga se v této práci zaměříme. Prostřednictvím výchovy získáváme hlubší přehled o procesech, které v naší realitě probíhají. Samotný význam pojmu výchova je vykládán mnoha definicemi. V širším a obecnějším pojetí hovoříme o ovlivňování člověka člověkem. Také se uvádí, že je to proces vedení s cílem dosažení nějaké chtěné pozitivní změny v myšlení a jednání jedince. Výchovu můžeme také chápat, jako pomáhající proces, který nám umožňuje lepší a kvalitnější orientaci v současném světě.

Výchova je profesionální, odborné a cílevědomé udržování, zdokonalování a rozvíjení pozitivních a funkčních možností člověka, psychických funkcí, procesů a vlastností osobnosti. (Zelina, 2010, s. 10³)

Podle **Zlatice Bakošové** je v současné společnosti zásadním problémem absence působení výchovy v plném a kvalitním rozsahu jak v rodině, tak i ve školních institucích. Hovoříme o absenci výchovného poslání. Hlavními potřebami v současné společnosti prostřednictvím působení vzdělávacích institucí je snaha o posílení výchovy a rozvoje jedince. Akcent je dnes kladen na podporu rozvoje kompetencí, kterými jedinec disponuje a snaha o jeho kvalitnější začlenění do společnosti. S touto skutečností v určité míře souvisí také profesní vedení k úspěšné cestě životem, tedy uplatnění jedince v rovině jeho dalšího rozvoje. Jak již bylo mnohokrát uvedeno, člověk se stává člověkem právě výchovou. (Bakošová, 2011, s. 27- 52)

Povahové a motivační vlastnosti, osobnosti, temperament, schopnosti, nadání, talent osobnosti, to vše se může rozvinout prostřednictvím výchovy. Výchova je však mnohdimenzionální jev. Její zkoumání naráží na mnohé objektivní překážky, za které považujeme její podíl na utváření osobnosti a její problém měřitelnosti účinků. (Bakošová, 2011, s. 52⁴)

V životě každého jedince se setkáváme s mnoha lidmi z různých oblastí lidského života a tito lidé mohou zásadním způsobem ovlivnit podobu našeho vnímání, postojů a orientaci našich zájmů. Prostřednictvím působení pedagoga můžeme cíleně pracovat na podobě na-

³ *Výchova je profesionálne, odborné a cieľavedomé udržiavanie, zdokonaľovanie a rozvíjanie pozitívnych a funkčných možností človeka, psychických funkcií, procesov a vlastností osobnosti. (Zelina, 2010, s. 10)*

⁴ *Povahové i motivačné vlastnosti, osobnosti, temperament, schopnosti, nadanie, talent osobnosti, to všetko možno rozvinúť prostredníctvom výchovy. Výchova je však mnohadimenzionálny jav. Jej skúmanie naráža na mnohé objektivne prekážky, za ktoré považujeme jej podiel na utváraní osobnosti a jej problém merateľnosti účinkov. (Bakošová, 2011, s. 52)*

šeho současného i budoucího životního scénáře. Ten nám dokresluje naše životní dráhy a tak přímo souvisí s následnou naplněností a spokojeností ve vlastním životě.

Podle **Radomíra Havlíka** a **Jaroslava Kotí** je označení významu pojmu *role* pedagoga vnímána spíše ze sociologického hlediska. Toto slovní spojení nám vyjadřuje vztah edukátora s edukantem v mezích edukační reality. S rolí pedagoga je jasně definováno očekávané chování. Očekává se, že edukátor je tím, který má ve vztahu k edukantovi obecně větší přehled o jeho potřebách než sám edukant. Na základě takové znalosti a poznání, lze úspěšně vést jedince k chtěnému cíli. (Havlík a Kořa, 2011, s. 161-165)

Výsledek profesního vedení můžeme chápat ve více sociálních rovinách a to:

- Optimální rozvoj jedince, uspokojení jeho vnitřních potřeb.
- Pomoc při hledání optimální cesty v životě a jeho uplatnění ve společnosti.

Jedna z možností je rozvoj osobnosti s cílem hledání stránek jedince, které chceme rozvíjet a objevovat. Můžeme se zaměřit na pomoc při hledání kvalitního vyplnění volného času tak, aby nás naplňoval a emocionálně obohacoval. Volnočasové aktivity nám signalizují jedincovy potřeby a zájmy. Činnosti vykonávané ve volném čase jsou souborem aktivit, které vykonáváme o vlastní vůli, tedy rozhodujeme o tom, jak volný čas strávíme, aby nás bavil a obohacoval. Další z možností je příprava pro další život a uplatnění člověka ve společnosti. Zde pedagog působí jako poradce a navigátor, který může jedinci prezentovat více možných cest jeho dalšího rozvoje a uplatnění.

Podle **Aleny Vališové** a **Hany Kasíkové** se vztah edukátora s edukantem neustále vyvíjí, přizpůsobuje se také požadavkům současné moderní společnosti. Stále více sílí tlak na respektování zvláštností dítěte jako nezaměnitelného individua s ohledem na jeho niterní potřeby. Akcent na vnitřní potřeby dítěte zdůrazňoval již ve svých pracích J. J. Rousseau. Tento autor se již ve své době opíral o myšlenky možností a potenciálu vývoje samotného individua. Rousseau prezentoval postavení dítěte až do hraniční pozice. 20. století s sebou přineslo další vývoj na význam výchovy dítěte a zde se opět prostřednictvím názorů mnoha odborníků opíráme o myšlenky k optimálnímu rozvoji jedince. Proces edukace je složitým procesem, který má svá specifika směřující k požadavkům na subjekt aplikace procesu edukace, tedy edukátora. (Vališová a Kasíková, 2011, s. 17-19)

Podoba procesu profesního vedení je složena z mnoha dílčích částí, které vytváří obraz pedagoga. Profese pedagoga je také často prezentována jako jedna z těch, na které jsou kladeny ty nejvyšší nároky.

Má-li se školní prostředí stát prostorem pro další rozvoj sebepojetí dítěte, musí být dítětem vnímáno jako prostor vhodný pro naplnění určitých příležitostí. (Procházka, 2012, s. 127)

Jak uvádí **Zdeněk Helus**, postavení a úloha pedagoga je v procesu profesního vedení jasně vymezena. Obecně prostředí vzdělávacích institucí napomáhá jedinci v jeho orientaci ve světě. Edukátor i edukant jsou spolutvůrci edukační reality a pokud tento proces nenaplnuje dosažení očekávaných cílů, je v ohrožení i plynulá a optimální životní cesta jedince. Profesní vedení by mělo být zaštitěno edukátorem, který disponuje stanovenými předpoklady. Vzhledem k tomu, že v oblasti edukace dochází stále k novým poznatkům, je nutné, aby se edukátor s těmito skutečnostmi neustále seznamoval a tak prohluboval svou profesní úroveň. (Helus, 2009, s. 261-262)

Současný učitel je denně konfrontován s požadavky, aby okruh svých kompetencí pojal širě. Aby také chtěl působit směrem k zabezpečení komplexních podmínek fungování kvalitní školy; aby rozuměl osobnosti svých žáků a studentů, žijících v podmínkách, které je zdaleka ne vždy disponují k pozitivnímu vztahu vůči škole a vzdělávání; aby vedl své žáky nejen k osvojování poznatků, ale také probouzel jejich zájmy a inspiroval jejich morální postoje

- *Aby je zainteresoval na jejich osobnostním rozvoji; aby uměl a chtěl získat rodiče ke spolupráci na realizaci vzdělávacích cílů školy atd. (Helus, 2009, s. 262)*

Znalost potřeb jedince považujeme za výchozí k tématu naší diplomové práce. Nejen nabývání nových informací, ale i niterní svět edukanta potřebuje svou pozornost. Pedagog je tím, který prohlubuje zájem každého edukovaného a napomáhá mu objevovat v jeho vlastním světě realitu, která ho naplňuje a obohacuje. Svět **výtvarného umění** a vlastní realizace prožitků může kvalitativně obohatit naše vnímání a prožitky. Neomezené hranice vlastní fantazie lze pomocí zkušeného edukátora uplatnit v rozšíření našich obzorů. Díváme se na svět, který každý z nás vidí pohledem, který je odrazem naší vlastní duše. To, co pro jednoho je naplňující, pro druhého může vyznít bez zájmu. Důvodem může být rozdílný pohled ve vztahu k vlastním potřebám a naplnění. Profesní je tedy jeden z důležitých článků celého procesu, kdy pedagog je tím, který napomáhá mnoha ověřenými způsoby v rozvoji niterního světa jedince.

4.1 Pedagog a jeho role při ovlivňování životního stylu člověka

Na základě poznatků z oblasti výchovy a vzdělávání se současná pedagogická scéna stále více zaměřuje na *kvalitu* jednotlivých složek tohoto velmi složitého procesu. Vědní obor pedagogika prochází z hlediska historického vývoje výraznými proměnami. V souvislosti s rozvojem jedince se stále více zaměřujeme na podstatu výchovy a vzdělávání, postavení a roli pedagoga v edukačním procesu, ale klademe také důraznější akcent na edukanta a jeho potřeby s ohledem na jeho individualitu. Současná terminologie nám označuje proces výchovy a vzdělávání pojmem *edukace*. Hovoříme o komplexním pojmu, který ve své podstatě zahrnuje širší pojetí působení. Osobu, která proces edukace řídí, označujeme jako edukátora a toho, kdo je středem zájmu edukace označujeme pojmem edukant. V rámci naší diplomové práce se tedy zaměříme na osobu edukátora a jeho míru a možnosti vlivu vztahující se k *životnímu stylu* jedince. Formování lidského chování a myšlení je nejen složitým, ale i z hlediska času dlouhodobým procesem. Jak uvádí mnoho odborných zdrojů, edukaci chápeme jako celoživotní proces v životě každého individua. Profese pedagoga a jeho role je již z minulosti chápána spíše jako poslání, které stojí na jeho kvalitách objektu i subjektu edukace.

Podle **Aleny Vališové** a **Hany Kasíkové** jsou pedagogové označováni jako zprostředkovatelé potřeb společnosti s ohledem na individualitu edukanta. Nejde jen o předávání informací, ale v širším kontextu také s *objevováním světa kolem sebe a poznáváním sebe sama*. Kvalita pedagoga je zásadním aspektem v úspěšnosti a fungování edukanta ve společnosti. Edukátor také výrazným způsobem ovlivňuje životní směr jedince v jeho vlastním životě. (Vališová, Kasíková, 2011, s. 16)

Učitelé jsou významnými činiteli ve společnosti, která jim na základě předepsaného vzdělání a zákonů svěřuje moc ovlivňovat ideje, postoje a vzorce chování mladých lidí. Slouží jako zprostředkovatelé teorií a poznatků, hodnot, kulturních vzorců jednání, návyků i tradic. Každá societa si jejich působením zajišťuje, že její kultura je transformována a předávána z jedné generace na druhou. (Vališová, Kasíková, 2011, s. 16)

Podle **Jana Průchy** je nutné vnímat pedagoga především jako odborníka, tedy člověka, který se ve svém oboru velmi dobře orientuje a je schopen řídit edukační proces se všemi jeho náležitostmi. Vyznačuje se celým obsáhlým souborem lidských i odborných kvalit a přistupuje k objektu edukace s respektem a ohledem na jeho zvláštnosti. Jeho další kvalitou je plynulé propojování teorie s praxí, ale také schopnost aplikace nových výstupů

z pedagogického výzkumu. Jeho všeobecná orientace a kvalita je základním předpokladem *dobrého* pedagoga. Průcha poukazuje také na osobnostní rysy edukátora s tím, že tato problematika byla středem zájmu již na začátku 19. století a byla spojována s úspěšným průběhem edukačního procesu. Role pedagoga tedy stojí na základních kamenech jeho celistvé kvality ve všech jeho směrech. (Průcha, 2002, s. 188)

S působením edukátora je úzce spojena edukační realita, a ta se vztahuje na široké spektrum působení. Jedna z oblastí, která se vztahuje k naší diplomové práci, je oblast, kde chtěnou změnou v myšlení a jednání jedince je změna za účelem formování postojů či navedení na optimální životní dráhu jedince. (Průcha, 2002, s. 65)

Obecně lze říci, že vztah mezi objektem a subjektem edukace by měl být z hlediska optimálního stavu postaven na důvěře, přirozené a nevynucené autoritě, pochopení, respektu, empatie a efektivní komunikaci. Základem dobrého fungování ve vztahu k edukační realitě je jednoduše řečeno optimální vztah pedagoga a žáka. (Mešková, 2012, s. 104)

Při dobrém vztahu učitele a žáka si žák uspokojuje sociální potřeby bezpečí a sounáležitosti. Vytvářejí se podmínky pro uspokojování i ostatních vyšších potřeb: sebeúcty, uznání a seberealizace. Dobrý vztah je motivujícím faktorem v učení žáka. (Mešková, 2012, s. 106)

Edukátor disponuje s určitým objemem vlastních kvalit, které využívá ve vztahu k edukantovi v jeho prospěch a jeho osobní rozvoj. Staví na hodnotách, které uznává daná společnost a pomáhá při hledání vlastní cesty edukanta životní realitou. Odkrývá a ukazuje možné životní cesty, kterými se edukant může ubírat. Základním předpokladem optimálního fungování vztahu edukátor a edukant je velmi dobrá znalost edukanta. Tedy kvalitní diagnostika v celé edukační realitě.

Podle **Bedřicha Hájka**, **Břetislava Hofbauera** a **Jiřiny Pávkové**, mají jednotlivé edukační oblasti svá specifika. Za pedagogické pracovníky můžeme považovat širší spektrum odborníků pedagogů, kteří se realizují v různých oblastech výchovného působení. Současná scéna má někdy tendence význam jednotlivých pedagogických profesí rozdělovat dle své důležitosti, ale je zapotřebí říci, že v oblasti výchovného působení se pohybujeme na stejných principech výchovného procesu. To znamená, že vycházíme ze stejné filozofie rozvoje jedince s ohledem na jeho zvláštnosti a snahy najít vhodnou a perspektivní cestu jeho života v souladu s potřebami všech zúčastněných. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011, s. 132-133)

Všichni pedagogové se podílejí na utváření osobnosti vychovávaného. Podmínkou úspěchu je jejich vzájemná podpora, informovanost, respekt. Rozpory a projevy netolerance mezi jednotlivými pedagogickými profesemi jsou nežádoucí, škodlivé, snižují účinnost výchovného procesu. (Hájek, Hofbauer a Pávková, 2011, s. 133)

Role erudovaného pedagoga byla v minulosti a je i v současnosti velmi významnou rolí. Pedagog zde vystupuje jako studnice vědění, ale také jako lidský element, který ukazuje možné cesty vlastní realizace v současné realitě. Změny. Kterými společnost prochází, se odráží i na změnách hodnot, které společnost v dané době preferuje. Úkolem pedagoga je tedy i zprostředkování těchto aktualizovaných hodnot, které jsou bezpochyby primární součástí myšlení moderního člověka. S hodnotami spojujeme i smysl našeho života a optimální obraz člověka v souladu s realitou. (Belz a Siegrist, 2011, s. 357)

Tak jako společenské hodnoty podléhají změnám, musí být rozvoj vlastní osobnosti prováděn neustálým rozvíjením vlastních hodnot. Ulpívání na neměnných hodnotách omezuje jedince v jeho vlastním rozvoji. (Belz a Siegrist, 2011, s. 357)

Práce pedagoga zaujímá v současné moderní a složité společnosti velmi významné místo. Působením na objekt edukace vytváří představu o fungování okolního světa a o nalezení pevného místa v životě člověka. Stále platí, že povolání pedagoga je nepochybně posláním, nejen obyčejnou profesí. Výsledkem jeho působení je úspěšná orientace člověka ve společnosti a jeho optimální fungování v rámci vlastního vnitřního i okolního světa. Pedagog je tím, který může nastínit jedinci jeho **životní způsob** tak, aby byl v souladu s jeho niternými potřebami.

4.2 Výtvarná výchova při ovlivňování stylu jedince

Předpokládáme, že v životní realitě se vyskytuje více faktorů, které nás ovlivňují v našem jednání a **způsobu života**. V předchozích kapitolách jsme se pokusili nastínit ty nejobecnější faktory, které se odráží na naší podobě a **způsobu života**. Zaměřili jsme se na působení primárních sociálních skupin, tedy rodiny, instituce školy, menších sociálních skupin, ale také vlivu prostředí, do kterého se narodíme a ve kterém žijeme. V souvislosti s naší prací jsme věnovali pozornost profilu pedagoga a v rámci edukační reality se nyní zaměříme na význam jedné ze základních složek estetické výchovy a tou je výtvarná sféra. Estetickou výchovu považujeme obecně za pojem, který nám sjednocuje všechny její snahy v oblasti

rozvíjení vnitřního světa jedince, s důrazem na hledání nových pohledů na okolní svět a jeho barvitost. Vycházíme z předpokladu, že každý jsme nenapodobitelnou individualitou. Dalším stupněm v působení je vlastní realizace a projev prostřednictvím některé složky estetické výchovy. *Výtvarná tvorba* je tou, prostřednictvím které můžeme realizovat své vnitřní představy a prezentovat své vnitřní pocity. Odborníci na tuto oblast staví také výtvarnou výchovu do terapeutické roviny, tedy roviny pomocné. Hovoříme o využití arteterapie v situacích, kdy je jedinec například v nějaké nepříznivé situaci. Prostřednictvím výtvarného světa lze vyjádřit emoce a zhmotnit je. Samostatnou kapitolou zůstává ta část výtvarné tvorby, která je postavena na okamžiku, tedy nevytváří trvalé hmatatelné hodnoty, ale jejím projevem a působením dochází ke stejné ventilaci vnitřních pocitů, jako u tvorby klasického charakteru. Můžeme předpokládat, že prostřednictvím takového projevu v edukační realitě lze dosáhnout chtěného cíle. *Má výtvarná tvorba vliv na myšlení člověka a na jeho postoje?* Na tuto otázku nám odpoví samotný výzkum v další části této práce.

Podle **Věry Roeselové** je *výtvarná výchova* specifickou oblastí, díky které hledáme možnosti vyjádření o světě okolo nás. Obecně považujeme výchovu za proces zušlechťování a tato rovina v podobě výtvarné výchovy je jednou z možných cest. Nabízí nám možnost vyjádřit se osobitě o něčem něčím, kde nepoužijeme slova, náš přirozený komunikační projev. Získáváme jakési výpovědi, jimiž se dostáváme k samotným významům. Téma nám slouží k prezentaci vlastních otázek, na které hledáme odpovědi. Rozsah možných témat, kde jedinec objevuje ukrytá tajemství, je závislé na rozsahu jeho znalostí. Čím větší přehled jedinec má, tím širší soubor podnětů objevuje. (Roeselová, 2000, s. 12-14)

Téma je svébytným motivem, který vyvolává obecné i výtvarné otázky. Žák se osamostatňuje a hledá jemu vlastní odpovědi. Aktivním uchopením a prožíváním námětu se tak blíží k poznávání sebe sama i životního prostředí, v kterém se pohybuje, a jeho pomocí vyjadřuje vlastní pohled na svět. Myšlenkové i výtvarné procesy, které v souvislosti s výtvarným projevem probíhají, ho přivádějí k vřazení vlastního pojmání světa do objektivních souvislostí. Mnohopohledový obraz, který se mu tak postupně odkrývá, je bohatší, než viditelná podoba světa. Od vnějšího nazírání se tak žák dostává k podstatě věcí a jevů. (Roeselová, 2000, s. 14)

Podle **Georgese Cogneta** je jeden z mnoha výtvarných prostředků, které nám umožňují nahlédnout do duše člověka například kresba. Ta je vnímána také jako jeden z možných diagnostických nástrojů. Tento výtvarný prostředek lze vnímat jako nositele emocí. (Cognet, 2013, s. 16)

My se zaměříme na obě složky, které výtvarná výchova obsahuje a tou je vzdělávací složka a výchovná složka. Výchovná složka je tou, která více odkrývá duševní a osobnostní rozvoj jedince. Prostřednictvím vlastního výtvarného vyjádření jsme schopni aktivněji používat naše smyslové vnímání. V současné složité době, která s sebou přináší i mnohé mezikulturní rozpory, lze tohoto tvůrčího světa využít k sblížení a hledání společných hodnot mezi jednotlivými kulturami.

Podle **Věry Roeselové** je hlavním cílem výtvarné výchovy aktivace zájmu o svět, který nás obklopuje, a jeho fungování. Nacházíme se v oblasti dobrodružného bádání a objevování. Tyto procesy, o nichž hovoříme, podporují hledání a tvořivost a potlačují doposud neohroženou apatii. (Roeselová, 2000, s. 13)

Překvapení, s kterým je cesta za objevem spojená, i pocit narůstajícího vzrušení vede k nezapomenutelným zážitkům a probouzí potřebu znovu se s nimi setkávat. Stále obnovený zájem tak uzavírá kruh a z dítěte lhostejného se postupně stává zvědavý a tvořivý člověk. Takto vnímaný a prožívaný obraz světa se ve výtvarném projevu dítěte nebo mladého člověka objevuje jako subjektivní výtvarná výpověď, v níž dítě vyslovuje to, co zůstává v řeči skryto. Navození a dosažení výtvarné výpovědi se stává jedním ze základních cílů výtvarné výchovy. (Roeselová, 2000, s. 13)

Malý exkurz do historie pedagogiky zaměřené na *estetickou výchovu* nám jen potvrzuje, že toto téma bylo a je stále aktuální. Význam *výtvarné tvorby* pro život jedince spočívá v jeho schopnosti rozvíjet naše vnímání a obohacovat naše vnitřní prožitky o nové pohledy na okolní realitu. Z pohledu historie postavení estetické výchovy a jejího působení na jedince, můžeme dohledat mnoho zmínek již z období starého Řecka. Hlubší analýzu však můžeme vidět až v pracích **Jana Amose Komenského**, který tomuto tématu věnoval také hlubší pozornost.

Podle **Vladimíra Jůvy** se na míře úspěchu v rámci estetickovýchovné činnosti podílí hned několik faktorů. Jedním z nich je kvalita samotného pedagoga po všech požadovaných stránkách, ale i charakteristika a dispozice edukovaného jedince. Výchova má vždy jasně stanovený *cíl*, ke kterému směřuje. Úkolem pedagoga je provázet a seznamovat jedince s okolním světem ne jen na základě reálného pohledu, ale i rozšíření dimenzí vlastního abstraktního světa. Schopnost takového vnímání je spojována s kulturou individua. (Jůva, 1987, s. 83)

Utváření dovedností a návyků správně vnímat, chápat, citově prožívat a postupně hodnotit umění i estetickou stránku mimoumělecké reality a zároveň umělecky tvořit a estetizovat všechny stránky života je podmíněno soustavným pěstováním uměleckých reprodukčních i tvůrčích dovedností a soustavnými požadavky na obecnou kulturu jedince. (Jůva, 1987, s. 83-84)

Podle **Jaromíra Uždila** je estetická výchova zaměřena na trvalé změny v myšlení a jednání člověka. V užším pojetí je estetická výchova zaměřena na receptivní stránku a stránku vlastní aktivní činnosti. Výchova uměním nás uvádí do pestrého světa, kde dochází k silným citovým vazbám na objekt poznávání. Umění obecně ve všech jeho složkách má být potřebou pro vlastní kultivaci. Jedinec se prostřednictvím umění učí na základě vlastního postoje hodnotit. Můžeme říci, že estetická výchova, tedy její jedna z více složek a to výtvarná tvorba napomáhá v životě jedince více hledat pod povrchem to podstatné. Člověk, který vychází ve vlastním životě jen z toho, co je mu předkládáno, nemá rozvinutou schopnost spojovat a rozvíjet ve vlastní životní realitě. Není tedy autorem vlastního života, ale pouze hercem, který se zásadně bez vlastní kreativity drží jen předloženého scénáře. (Uždil, 1960, s. 11-21)

Estetická výchova neplní tedy toliko základní povinnost zprostředkovat poznání kulturních statků minulosti a přítomnosti, ale svým způsobem přímo formuje lidskou bytost: její výchovný vliv počíná u kultivace smyslů a aktivního projevu, směřuje k hlubší analýze společenských jevů a vrcholí ve výchově takového chápání skutečnosti, jež není závislé jen na vědeckém přístupu k ní, ale zakládá se stejnou měrou i na citech, vůli a na mravní potřebě přetvářet svět, odpovídající stále novým podmínkám lidské existence a duchovního úsilí. (Uždil, 1960, s. 13)

Nenaučí-li se žák ve škole samostatně tvořit, bude i v životě pouze napodobovat, kopírovat. Málokdo z těch, kteří se naučili jen kopírovat, dovede užívat samostatně svých vědomostí a dovedností. (Uždil, 1960, s.s 21)

Podle **Herberta Reada** je úroveň duševního vývoje spojována se smyslovými zkušenostmi. Zde se jedinec snaží o vytváření celostního pohledu na základě skladby vlastních zkušeností. Read se zaměřuje na životní etapy vývoje dítěte, kdy jeho vnímání obsahuje *smyslové impresy v jejich původní svěžesti*. Schopnost propojovat vzájemné vztahy umožňuje dítěti konstruovat celistvou podobu vlastního života. Vychází tedy z dlouhé cesty přípravy a rozvoje pro pozdější život a orientaci v něm. (Read, 1967, s. 71-72)

Smysly poskytují dítěti rozmanitou mnohost jevů a dítěti rozmanitou mnohost jevů a dítě je musí postupně pořádat ve srozumitelnou celost. (Read, 1967, s. 71)

Estetická výchova aplikovaná prostřednictvím výtvarného projevu, tedy jako jedna z více jejích forem, byla a je v centru zájmu také pro mnohé filozofy, nejen odborníky této specifické oblasti výtvarného vyjádření. Můžeme uvést osobnost **Friedricha Schillera**, který v rámci estetiky čerpal z Kanta a jeho myšlenek. Uměleckou oblast vnímal jako faktor, který směřuje k harmonicky vyvážené osobnosti jedince. Hlavní podstatu umění viděl v dokonale svobodném člověku a jeho možnosti vyjádřit své pocity a touhy prostřednictvím umění.

*Lidstvo ztratilo svou důstojnost, ale umění ji zachránilo a uchovalo e významných kame-
nech; pravda žije v šalbě dále a z napodobeniny se obnoví zase původní praobraz. Jako
ušlechtilé umění přežilo ušlechtilou přirozenost, tak ji též předchází v nadšení, tvoříc a
probouzejíc. (Schiller, 1995, s. 54)*

Podle filozofa **Arthura Schopenhauera** je umění cestou poznání, které je dopřáno pouze nám jako lidem. Umění považuje za jakousi útěchu ve vlastním životě, ke které se můžeme upínat. (Schopenhauer, 2007, s. 151)

*Nejen filozofie, ale také krásné umění pracují v podstatě na řešení problému bytí.
V každém případě, kdo se jednou oddá čistě objektivnímu pozorování světa, ožije totiž úsilí
byť je jakkoliv ukryté a nevědomé, uchopí pravou podstatu věcí, života a bytí. (Scho-
penhauer, 2007, s. 151-152)*

*Nie iba filozofia, ale aj krásne umenia pracujú v podstatě na riešení problému jestvova-
nia. V každom duchu, ktorý sa raz oddá čisto objektivnému pozorovaniu sveta, ožilo totiž
úsilie, nech aj akokoľvek skryté a nevedomé, uchopíť pravú podstatu vecí, života, jestvova-
nia. (Schopenhauer, 2007, s. 151-152)*

4.3 Arteterapie a její role při ovlivňování stylu seniorů

Ve svém životě každý z nás prochází několika životními etapami. Každá jednotlivá etapa je charakteristická a přináší s sebou i celou řadu předpokládaných vývojových realit. Jednotlivé životní fáze na sebe navazují v jasně stanoveném a přirozeném pořadí a z psychologického hlediska nám není umožněno tyto fáze přeskočit či zaměnit jednu za druhou. Hovoříme o jasně daném životním scénáři. V jednotlivých etapách přichází před-

pokládáné události, které jsou výsledkem přirozeného vývoje v životě. Duševní svět člověka prochází přirozenými proměnami. Pokud se v životě vyskytne okamžik, který předpokládaný scénář naruší, jsou narušeny i další následující fáze. V obecném rozdělení chápeme vývoj ze dvou základních hledisek a to z hlediska *tělesného*, tedy *somatického* a z hlediska *duševního* tedy *psychického*. Na začátku je počínající život, který míří u každého z nás k různým životním cestám. V určité chvíli se nezadržitelně blížíme cíli, který označujeme jako stáří. Stáváme se **seniory**. U každého je samozřejmě vše specifické. Vitalitu, chuť do života a umění najít jiné podstaty a smysly života jsou u každého individuální.

Podle **Dany Klevetové** a **Ireny Dlabalové** je v životě každého člověka velmi potřebná stimulace různými podněty, které nám napomohou při hledání smyslu našeho života a vedou nás k potřebné životní aktivitě. (Klevetová a Dlabalová, 2008, s. 58)

Prioritním požadavkem pro celý lidský organismus od početí až do smrti je dostávat správné podněty na správném místě, ve správný čas a v přiměřeném množství a kvalitě. (Klevetová a Dlabalová, 2008, s. 58)

Podle **Huga Příbyla** je vymezení pojmu senior podle mnohých odborníků chápáno také ne zcela jednotně. Pro naše potřeby v této práci budeme vycházet z obecné periodizace, stanovené podle WHO. Zaměříme se na novější pojetí, které zohledňuje také pohled na vývoj z hlediska lidského stárnutí s přihlédnutím na stále se zlepšující zdravotní stav populace a s tím spojený vyšší věk, kterého se dožíváme. (Příbyl, 2015, s. 10-11, podle WHO)

- 65-74 let: *mladí seniory (young-old)*
- 75-84 let: *staří seniory (old-old)*
- 85 a více let: *velmi staří seniory (oldes-old, very old-old)*

WHO definuje kvalitu života jako: jedincovu percepci jeho pozice v životě v kontextu své kultury a hodnotového systému a ve vztahu k jeho cílům, očekáváním, normám a obavám. Jedná se o velice široký koncept, multifaktoriálně ovlivněný jedincovým fyzickým zdravím, psychickým stavem, osobním vyznáním, sociálními vztahy a vztahem ke klíčovým oblastem jeho životního prostředí. (Příbyl, 2015, s. 49, podle Vaňurové, Muhlpaehra, 2005)

Podle **Heleny Haškovcové**, otázky kvality života seniorů jsou v posledních letech více ve středu zájmu a snaha o otázky spojené se stářím, **kvalitou života** a vůbec zájem o

lidi v posledních etapách jejich života, zajímá stále více lidí, kteří nejsou lhostejní k těm, kteří již mají svůj produktivní věk za sebou a hledají své nové a pevné místo ve společnosti. Populace obecně stárne a na tento nezvratný jev je zapotřebí reagovat. Mnohdy tito lidé hledají nový smysl života, jeho náplň, ale také se často zamýšlí nad *způsobem života*. *Životní styl* a jeho formování je tedy otázkou, kterou si každý můžeme položit v jakémkoliv věku od doby, kdy si uvědomujeme, že máme možnost vlastního spoluvytváření jeho podoby. Jsme však součástí stále rychlejšího světa, v němž nás obklopuje stále větší množství nových realit. V tomto stále se měnícím světě se stává orientace pro starší generaci mnohdy téměř nemožnou. Jedna z možných cest obohacení duševního života, je cesta zkvalitnění života prostřednictvím vlivu *arteterapie*. Léčba uměním je v současné době stále vyhledávanější metodou znovu nalezení vlastní životní rovnováhy. (Haškovcová, 2012, s. 54)

Z rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady (č. 940/2011/EU) ze dne 14. 9. 2010 byl rok 2012 vyhlášen Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity (EY 2012). (Haškovcová, 2012, s. 7)

Podle **Thomase Hyllanda Eriksena** je současný svět ochuzen o mnohé kvality, kterými disponovala doba dřívější, tedy hluboce před dobou takzvaného překotného vývoje ve znaku fragmentace, pevných jistot, jednoznačných identit, nedostatku času, ale i absence pravých niterních zážitků. To vše se silně odráží na mnohém co Eriksen označuje jako nedostatkové zboží. Jiným jednodušším a lépe adaptabilnějším postojem se orientují mladší generace a mnohem problematičtějším způsobem senioři. (Eriksen, 2001, s. 36)

Naši dobu charakterizuje nová politika, jejíž vztah mezi globálními a lokálními silami, mezi kořeny a impulsy, mezi tradiční kulturou a multietnickou realitou všedního dne mění náš přístup k životu, který už nezapadá do starých schémat. Mnozí lidé se tak dostávají do nové existenciální situace, v níž mohou (nebo musejí) den ode dne měnit svoji identitu; těmto lidem chybí stabilita a předvídatost a svoboda volby zároveň znamená nutnost neustále volit. (Eriksen, 2001, s. 34)

Podle **Erika Homburgera Eriksona** jsme si navykli vlivem přebytků vše nepotřebné vyhodit a nahradit novým. Je to důsledek a bohužel i negativní dopad, způsobený vlivem současné vyspělé společnosti založené na konzumu. Ve jménu ekologie se však snažíme o renovaci či další zpracování a využití těchto nepotřebných věcí. Zde Erikson dosti tvrdým

způsobem přirovnává staré lidi k takovým věcem, kterým když budeme věnovat alespoň trochu naší pozornosti, mohou být ještě potřební. Tuto péči můžeme vztáhnout i na seniory a jejich duševní rozvoj a obohacení z hlediska kvality jejich života či proměny životního stylu. Východisko vidí Erikson v síle změny, která spočívá v uvědomění si vlastní osobnosti a v nalezení síly ke změně, tedy v odborné terminologii hovoříme o vědomí self. (Erikson, 2015, s. 119-121)

Při snaze o vybudování sociálně efektivního vědomí self ve stáří jsme zkoušeni ze své identity v čase. Hledíme směrem k dobré chvíli v budoucnosti, abychom unikli břemenu přítomnosti. Normální model společnosti podporuje ve stáří postoj, v němž jedinec nechává věci být, a nehledání nového života a nové role – nového self. Tato propagace falešného stáří nebo popření potlačuje normální vývoj. (Erikson, 2015, s. 130)

Vztah člověka k výtvarnému umění je doložen již v hluboké minulosti počátků našeho lidstva. Bylo vždy nástrojem projevu nejen duševního světa jedince, ale i výpovědí a dokladem samotné historické doby. Výtvarné umění je nepochybně součástí i současného moderního světa a má své pevné místo i v jiných rovinách svého působení. Základní otázkou této kapitoly je význam arteterapie ve vztahu k specifické věkové skupině seniorů. **Životní styl** seniorů se mění také v závislosti na změnách ve společnosti a tedy i naplnění a potřeby prochází značnými proměnami v rámci aktualizace a popisu dané historické etapy. Mění se model rodiny a dnes více než dříve se setkáváme s pojmem samota, osamocení a hledání nových životních náplní. Obecně výtvarné umění zaznamenává poměrně velký zájem o tuto oblast umění v podobě vzdělávání, návštěv výstav či vlastní tvorby. Jak již bylo uvedeno, arteterapie je specifickou oblastí, která může analyzovat a pomáhat v orientaci a tříbení vlastních postojů.

Podle **Vladimíry Holczerové** a **Dagmar Dvořáčkové**, je **arteterapie** jednou z možných alternativ, jak lze využít působení **výtvarného projevu** na člověka. Je jakousi odnoží působení výtvarného umění, která je aplikovaná jako metoda pomoci jedinci. Arteterapie vychází z možné aplikace na kohokoliv bez ohledu na výtvarné schopnosti jedince. Využívá výtvarného projevu k sebevyjádření vnitřních pochodů a pocitů. Je jednou z možných alternativ komunikace. Analýza výsledného produktu vychází ze zcela odlišných kritérií než samotná umělecká tvorba. Podstatný je i samotný proces, při kterém výsledný produkt vzniká. To vše nám slouží ve své podstatě jako okno do duše člověka. Středem našeho

zájmu není hodnota výsledného díla, ale je prostředkem terapie, tedy pomoci. (Holczerová a Dvořáčková, 2013, s. 51)

Cíle, jež si arteterapie klade, souvisejí na jedné straně s tím, z jakých teoretických pozic vychází, na straně druhé se situací a potřebami klientů, s nimiž pracuje, v neposlední řadě s jejich věkem. K individuálním cílům patří uvolnění, sebeprožívání a sebevnímání, vizuální a verbální organizace (uspořádání) zážitků, poznání vlastních možností, přiměřené sebehodnocení, růst osobní svobody a motivace, svoboda pro experimentování při hledání výrazu pocitů, emocí nebo konfliktů, rozvoj fantazie, nadhled, celkový rozvoj osobnosti. Mezi sociálními cíli se uvádí vnímání a přijetí druhých lidí, vytváření uznání jejich hodnoty, jejich ocenění, navázání kontaktů, zapojení do skupiny a kooperace, komunikace, společné řešení problémů, zkušenost, že druzí mají podobné zážitky jako já, reflexe vlastního fungování v rámci skupiny, pochopení vztahů, vytváření sociální podpory. (Holczerová a Dvořáčková, 2013, s. 51-52)

Arteterapii z hlediska analýzy jejích cílů lze považovat za možnou cestu ke zkvalitnění života seniorů. Můžeme předpokládat, že nám také napomáhá k orientaci na novou podobu životního stylu na základě vlastní sebereflexe a pochopení fungování okolního světa.

Podle **Jitky Suché, Ivy Jindrové a Běly Hátlové** se nelze dívat na seniory pouze z hlediska přibývajících zdravotních problémů. Aktivity a hledání nového smyslu života jsou mnohdy těmi, které v rámci terapie mohou lidem v seniorském věku pomoci opět najít své pevné místo ve společnosti. Období, kdy se jedinec stává seniorem, lze vyplnit činnostmi, které v době své produktivní životní etapy nestíhal realizovat. Jedna z možných alternativ takové vlastní realizace mohou být pestré výtvarné aktivity, které mohou i v tomto pozdním období pozitivně ovlivnit způsob života a životního stylu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 ŽIVOTNÍ STYL A JEHO OVLIVŇOVÁNÍ PROSTŘEDNICTVÍM VÝTVARNÉ VÝCHOVY

Výtvarnou výchovu můžeme chápat jako jeden z možných prostředků, které ovlivňují podobu našeho životního stylu. V této práci se zaměříme pomocí kvalitativního výzkumu na objasnění, zda výtvarná výchova určitou mírou ovlivňuje myšlení člověka a zda je možné prostřednictvím výtvarné výchovy ovlivnit vnímání okolního světa. V životě každého z nás existuje mnoho skutečností, které se podílí na tom, jak vnímáme okolní svět a jak jsme schopni chápat a vytvářet vlastní výpověď o realitě, v níž žijeme a prožíváme. Prvotně nás ovlivňují okolnosti z prostředí nám nejbližší a tou je právě rodina. Ta nás doprovází od prvních krůčků po celý náš život. Už v období, kdy se teprve učíme orientaci a pochopení dnešního poměrně složitého světa, je utvářen i náš *životní styl*. Získáváme prostřednictvím svých blízkých výpověď o světě, ve kterém později budeme fungovat my samy. Přebíráme hodnoty a způsoby podle kterých se dále bude odvíjet náš život. Vliv výtvarné výchovy na naše prožívání můžeme vnímat jako jedno z možných východisek, vedoucích ke kvalitně lepšímu způsobu života. Pod pojmem životní styl lze chápat soubor více skutečností. Hovoříme například o životních projevech, vybraných zvycích, způsob našeho chování, přijímání pravých hodnot a to vše vztahující se ke konkrétnímu subjektu. Jsou to tedy specifické projevy. Tyto projevy mohou být vztaženy k jedné konkrétní osobě, skupině nebo z širšího pohledu i celé společnosti. V současné době se stále více zamýšlíme nad možnými alternativami našeho životního stylu. Pojem životní styl v sobě ukrývá mnoho samostatných částí, které dotváří ucelenou podobu životního stylu. Současná scéna je dnes zastoupena z větší části otázkami, které směřují k zdraví či ekologii, avšak stále více z nás přemýšlí nad způsobem života, jaký sami prožíváme i z jiných úhlů pohledu. Smysl života a jeho naplnění hledáme i v jiných oblastech, které nás ovlivňují a napomáhají nám tak hledat nové a obohacující cesty v našem životě. Takovou cestou, kde se nám otevírají nové obzory, může být i cesta ovlivněná výtvarnou výchovou. Tak, jak se mění pohled na životní styl z hlediska historie, tak dochází i k vývoji v oblasti výtvarné výchovy. Jak životní styl, tak i výtvarná výchova jsou formovány aktuální realitou dané doby i konkrétní společností, která prezentuje určité požadavky. V poslední době čelíme prudkému vývoji ve všech oblastech lidské činnosti a neustálému nedostatku času. V odborné sféře se stále více setkáváme s otázkami, na které se usilovně hledají odpovědi. Jak je možné, že se stále potýkáme s nedostatkem času? Čas, který je fyzikální jednotkou, která má jasné vymezení a přesto máme pocit, že minuta, hodina či rok, mají stále kratší reálné trvání.

Podle **Věry Roeselové** výtvarná výchova prochází neustálými proměnami, které jsou způsobeny vývojem našeho myšlení, společenskou situací, ale také vývojem výtvarného umění obecně. Výtvarná výchova dnes disponuje celou řadou výtvarně výchovných prostředků. Podle autorky je v centru zájmu v současné době *problémové* a *projektové vyučování*. Roeselová uvádí, že výtvarná výchova je jedna z možných cest, které nám pomáhají k lepšímu pochopení okolní reality. Považuje ji za výrazný výchovný prostředek, který lze použít na širokou věkovou škálu edukantů. Výtvarná výchova je výchovou, která v rukou zkušeného pedagoga může zásadně ovlivnit myšlení jedince. Pomocí současné moderní metodiky práce s řadami a projekty, lze odhalit souvislosti a rozvíjet fantazii každého individua. Více než kdy dříve je dnes kladen silný důraz na samotný edukační proces, který zasahuje naše niterní prožívání. S tímto faktem je neodmyslitelně spojena i role pedagoga. Zde se stává jakýmsi průvodcem a pomocníkem v hledání vlastních cest samotného edukanta. (Roeselová, 1997, s. 23)

Srovnání pedagogické práce učitelů odráží nejen jejich výtvarnou fantazii, ale především vědomí řádu a souvislostí. Z anonymity zde vystupují lidé, kteří považují za svůj životní úkol předávat dětem všechno poutavé, moudré nebo krásné, čeho se na cestě životem dotkli. Snaží se vychovávat a vzdělávat žáky tak, aby dokázali objevovat místo člověka v různých kontextech jeho existence a výtvarně ho vyjádřit. A činí to způsobem hravým a přitažlivým, který oslovuje nejen děti, ale každého citlivého vnímatele. (Roeselová, 1997, s. 23)

Mezi aktuálně používané výtvarně výchovné prostředky patří právě ***problémové*** a ***projektové vyučování***. Z obecného hlediska výtvarná sféra cíleně směřuje ke každému jedinci a svými edukačními prostředky se snaží o jeho rozvoj osobnosti s ohledem na specifické schopnosti jedince. Hovoříme o snaze o pochopení vlastní podstaty a nalezení pevného místa ve společnosti. Už tyto myšlenky nás vedou k představě o *tvorbě životního stylu* a spojitosti s *kvalitou* našeho života. Dnes se setkáváme s větším důrazem na individuální přístup k hodnocení, sebehodnocení a tvorbu vlastního názoru. Na tento fakt plynule navazuje vlastní kreativita řešení předložených úkolů.

Právě **Věra Roeselová** je vnímána odbornou veřejností jako jedna z výrazných osobností z oblasti metodiky aplikované ve výtvarné výchově a udává tak rytmus a podobu současné výtvarné výchově. Význam pojmu *problémové vyučování* vychází z procesu aktivace zájmu o okolní svět a stimuluje edukanta k vnímání všech souvislostí okolo nás a k vytváření jeho individuálního postoje. *Problémové vyučování* nás oprošťuje od povrchního vnímání a

zavádí nás do hledání odpovědi v našem vlastním nitru. Roeselová hovoří o separaci vlastního čistého myšlení od předkládaných modelů a ustálených postupů. Zde se formuje myšlení jedince a jeho další životní postoje, které se přímo už nevztahují jen k výtvarným zážitkům. Formuje se jeho vlastní myšlení, pomocí kterého se jedinec orientuje v konkrétní realitě. Jeden z hlavních prostředků, kterými lze dosáhnout chtěných přeměn, je komunikace. (Roeselová, 1997, s. 26-27)

Iniciativa žáků je ve výtvarném procesu v rovnováze s osobnostním vkladem učitele a s jeho schopností působivě a současně taktně interagovat. To v praxi znamená, že výtvarný pedagog koncipuje a motivuje výuku způsobem, který nejlépe odpovídá jeho vlastnímu vztahu k životu, k lidem a k výtvarnému umění. (Roeselová, 1997, s. 26)

Projektové vyučování má svou historii, která sahá již někdy do sedmdesátých let 20. století. Tato metoda je založena na kreativním rozvíjení předloženého tématu a náhled na jeho problematiku z více úhlů pohledu. Opět se zde setkáváme s potřebou samostatného myšlení a snaze o vlastní specifické výtvarné výpovědi. S podobou projektového vyučování na výtvarném poli a v obdobném pojetí se můžeme setkat i v jiných zemích jako je například Finsko. (Roeselová, 1997, s. 30)

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bude výstupní poznatek, který povede k poznání a možnému vzniku nové teorie. Zajímá nás, zda prostřednictvím výtvarné výchovy lze ovlivnit životní styl jedince. Naší snahou bude nalezení spojitostí, které se odráží na podobě našeho myšlení, jednání a chování a toto zjištění se pokusíme uspořádat do celku, který nám objasní uvedenou problematiku životního stylu ve vztahu k výtvarné výchově. Pokusíme se zjistit, zda proces výtvarné výchovy formuje naše vědomí a napomáhá k hlubšímu vnímání, objevování a prožívání okolního světa ve snaze podávat vlastní niterní výpověď o vnější realitě. Zaměříme se také na specifikaci hodnot současné společnosti. Na základě mnohých dalších dílčích otázek se poté pokusíme najít odpovědět na náš výzkumný problém a tím je:

Má vliv výtvarná výchova na formování životního stylu jedince a ovlivňuje myšlení a chování jedince?

Další jednotlivé otázky nás uvedou hlouběji do celého problému a napomohou vytvořit celkový obraz zkoumané oblasti. Pečlivě zvolené a promyšlené otázky použijeme v interview s pěti tázanými, kteří nám poskytnou svou výpovědi informace pro náš kvalita-

tivní výzkum. Abychom byli v našem výzkumu co nejbližší zkoumané realitě, využijeme konceptu *triangulace metod*, tedy *rozhovoru* a *ohniskové skupiny*.

Na počátku je třeba si ujasnit, jaké jsou cíle výzkumu a zda jsou dostatečně významné, aby se do něj výzkumníkoví vyplatilo „investovat“. Zároveň je třeba si uvědomit, že významnost cíle není univerzální, nýbrž se vždy vztahuje k nějaké specifické skupině osob. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014, s. 62)

5.2 Pojetí výzkumného šetření

Oblast, kterou jsme si vybrali pro naši kvalifikační práci je oblastí, kde pracujeme s významy kvalitativního charakteru a s významy subjektivního vnímání jedince. Z tohoto důvodu jsme zvolili *kvalitativní metodu výzkumu* a budeme vycházet z metodiky **Romana Švaříčka a Kláry Šed'ové a kolektivu**. Prostřednictvím této metody se můžeme hlouběji ponořit do uvedené problematiky a tak i lépe vytvořit výstupní obraz zjištěných skutečností. Zmíněná metoda nám lépe odhalí souvislosti ve zkoumané oblasti.

Kvalitativní přístup je proces zkoumaných jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014, s. 17)

Pohybujeme se ve zkoumané oblasti, kterou je vhodné uchopit právě kvalitativní metodou z důvodu přítomnosti subjektivních výpovědí tázaných. Mnoho z pojmů, se kterými budeme pracovat nelze vyjádřit kvantitativně, hovoříme například o hloubce prožívání či utváření vlastních niterních hodnot a mnoho dalších procesů, které souvisí s individuálním vnímáním každého jedince.

Kvalitativní výzkum je někdy kritizován za to, že je neobjektivní, nezobecnitelný a podobně. Když však dodržíme určitá pravidla, můžeme v pedagogice objevit nové, statisticky neviděné jevy, které zásadním způsobem ovlivňují výchovně-vzdělávací procesy. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014, s. 28)

5.3 Význam výtvarné výchovy jako jeden více možných faktorů ovlivnění životního stylu jedince

Široké možnosti, které se nám dnes otevírají, jsou přirozeným výsledkem vyspělé společnosti, která svým vývojem zasáhla v podstatě většinu oblastí lidské činnosti. Vše, čím dnes disponujeme, nás na jedné straně obohacuje, usnadňuje naše životy, ale na straně druhé nám životy komplikuje. Naučili jsme se využívat všeho a všech bez ohledu na druhé a tento postoj nám přináší i mnohá negativa. Ve snaze získávat stále více se okrádáme o možnost naplňovat pravou podstatu našeho bytí. Naše mysl ovládá sobectví a povrchnost, které překrývají pravé hodnoty lidského bytí. Orientace v současném značně komplikovaném světě je stále obtížnější a to už nejen pro starší generace. Pomyslný kolotoč stereotypního způsobu života nám jasně udává směr, o kterém už ani nemáme touhu rozhodovat. Jsme součástí obyčejného konzumu, na kterém dnes stojí většina vyspělých společností. Každá společnost prochází vývojem, a protože i my jsme součástí konkrétní společnosti, tak i náš způsob života prochází současně určitými proměnami. Je nutné si uvědomit, že i my sami se podílíme na tom, jaký život žijeme a hlavně prožíváme. Máme možnost určité volby, kterou můžeme využít a tím i ovlivnit podobu našeho života. V našem výzkumu se zaměříme na to, zda si lidé uvědomují dopad svého chování a jednání k ostatním lidem, ale i k sobě samým. Zda dokáží správně vyhodnotit skutečnosti a možná rizika v našem chování. Výtvarná výchova nám otevírá široké pole možností, jak se podílet na podobě životního stylu jedince. Je jednou z více možných alternativ, které lze využít jako výchovný prostředek při vytváření cílené podoby životního stylu člověka. Hovoříme o takové podobě životního stylu, která nám otevře pomyslné dveře do našeho nitra a bude v souladu s našimi niterními potřebami.

Výchova zprostředkovaná výtvarným projevem se obrací k jednotlivci a různými prostředky v něm podporuje schopnost sebeuvědomování, reflexe a sebevyjádření. Staví na jeho individuálním pojetí světa oproti pasivnímu přijímání pravd a proklamovaných hodnot. Aby si žák vytvořil ke světu osobní vazby, musí si nalézt vlastní vztah k námětu a jeho obsahu a umět vyřešit s ním spojený výtvarný problém. Pak nese jeho výtvarný projev rysy samostatného tvůrčího procesu a objevené vazby se stávají součástí jeho individuálního hodnotového systému. (Roeselová, 2000, s. 12)

Cílem této kvalifikační práce je tak zjistit možnosti vlivu výtvarné výchovy na životní styl jedince v současné společnosti. Zaměříme se na primární i sekundární zdroje. Teore-

tickým východiskem pro nás bude studium dostupné odborné literatury v podobě odborných publikací, odborných článků, případně jiných dostupných a fundovaných zdrojů.

5.4 Vymezení výzkumných otázek

Má výtvarná výchova vliv na tvorbu životního stylu člověka?

V rámci zvoleného kvalitativního výzkumu budeme vycházet ze strukturovaného rozhovoru, který budeme aplikovat na vybraný vzorek tázaných. Budeme se snažit najít odpovědi na výzkumný problém, zda má výtvarná výchova možnost ovlivnit životní styl jedince. Na základě stanoveného cíle v našem výzkumu si pečlivě připravíme otázky, které na sebe chronologicky v promyšleném sledu budou navazovat. Následná analýza strukturovaného rozhovoru směřovaného nejprve individuálně na jednotlivce, tak poté v rámci triangulace dat i metody ohniskové skupiny, nám poskytne odpověď na otázku, zda výtvarnou výchovu lze považovat za jeden z faktorů, které se podílí na podobě našeho života a zda má vliv na jeho kvalitu. Celý výzkumný proces budeme realizovat v souladu se stanovenými cíli.

5.5 Technika sběru dat

Zvolíme techniku sběru dat pomocí interview s tázanými. Vzorek tázaných bude záměrný a tedy vybraný cíleně pro tuto diplomovou práci. Zaměříme se na interview v podobě strukturovaného rozhovoru nejprve jednotlivě, kde stanovíme první okruh pečlivě připravených otázek. Poté se zaměříme v rámci triangulace dat na metodu *ohniskové skupiny (focus group)*. Dalším krokem po uskutečnění strukturovaného rozhovoru a moderované diskuse, bude následovat analýza získaných dat pomocí metody zakotvené teorie. Zde se zaměříme na vyjádření klíčových pojmů, tedy otevřené kódování. Poté v rámci axiálního kódování se pokusíme upřesnit, spojit a seskupit pojmy do kategorií. Následně v rámci selektivního kódování se pokusíme identifikovat ústřední kategorie. Velmi důležitou částí na začátku výzkumu je také výběr co nejlépe reprezentativního vzorku zkoumaných osob, tak aby nám co nejlépe vystihli zkoumané sociální jevy.

Postupně se v metodologii kvalitativního přístupu začaly rozvíjet techniky skupinového rozhovoru a ohniskové skupiny. Podstatou obou z nich je právě větší počet zároveň dotazovaných účastníků. (Švaříček, Šedřová a kol., s. 184)

5.6 Metoda analýzy dat

Po realizaci a přesném zaznamenání autentického záznamu všech interview, jak individuálních, tak i realizaci metody *focus group*, se zaměříme na analýzu získaných dat. Po přesném prepisu získaných dat bude následovat rozbor a rozložení textu na elementární části. Vyselektujeme pojmy, které souvisí s naším tématem, a mají tak předpokládanou vazbu k dané problematice životního stylu a výtvarné výchovy. V následujícím kroku tyto pojmy nahradíme klíčovými pojmy. Následným krokem je opětovné sloučení pojmů. Dochází zde k nahrazení pojmu pojmem komplexního charakteru. Obecně lze říci, že nejdříve dochází k analýze a poté k syntéze pojmů. Celý postup a i výsledek výzkumu je závislý na úrovni schopnosti výzkumníka, který velmi citlivě, empaticky a pokud možno co nejobektivněji dokáže nakládat se získanými daty. Vzhledem k tomu, že jsme se rozhodli pro koncept triangulace dat, je nezbytné velmi důkladně nastudovat před realizací celého výzkumu i metodu *ohniskové skupiny*, tedy *focus group*.

Ohnisková skupina (focus group) tedy představuje výzkumnou metodu, pomocí které získáváme data za využití skupinových interakcí, které samovolně vznikají a probíhají v debatě na předem určené téma (Morgan, 1997, v Švaříček, Šed'ová a kol., 2014, s. 185)

Skupinový fenomén je skutečností, která v kontextu společného tématu vychází z identifikací k dané skupině a tím stimuluje celou skupinu ve snaze projevit svůj niterní postoj. Hovoříme o propojení na základě společných zájmů, profese či věku. Tedy účastníky něco pojí a v našem případě ve vztahu k tématu naší diplomové práce, to je setkání s výtvarnou scénou napříč celým věkovým spektrem.

Podstatou ohniskové skupiny je téma, ohnisko, které se odvíjí od výzkumného problému a badatelových otázek. Téma diskuse je proto vždy voleno výzkumníkem, který ho také následně představuje skupině. Platí zde stejná zásada jako u rozhovorů, a sice že téma je jasné a plně srozumitelné pro všechny účastníky. Ohnisko diskuse bývá obvykle definováno volněji, aby se skupinová debata rozvíjela ve více směrech. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014, s. 185)

Tabulka č. 1

Přehled o provedení interview

Respondent	Datum a čas interview
Žák 9. tř.	Dne 20.2. 2017, čas 11.55H – 12.25H
Student	Dne 22.2. 2017, čas 15.20H – 15.50H
Výtvarník	Dne 22.2. 2017, čas 17.00H – 17.35H
Pedagog – výtvarník	Dne 1.3. 2017. čas 9.00H – 9.45H
Senior	Dne 20.2. 2017, čas 15.20H – 16.05H

Tabulka č.2

Výzkum	Typ výběru ze souboru	Četnost souboru	Metoda získávání dat
Žák 9.tř	Záměrný	1	Interview
Student	Záměrný	1	Interview
Výtvarník	Záměrný	1	Interview
Pedagog(výtvarník)	Záměrný	1	Interview
Senior	Záměrný	1	Interview

Tabulka č. 3

Přehled o provedení *focus group*

Respondent	Datum a čas focus group
Žák 9. tř.	Dne 10.3. 2017, čas 18.00H – 18.55H
Student	Dne 10.3. 2017, čas 18.00H – 18.55H
Výtvarník	Dne 10.3. 2017, čas 18.00H – 18.55H
Pedagog (výtvarník)	Dne 10.3. 2017, čas 18.00H – 8.55H
Senior	Dne 10.3. 2017, čas 18.00H – 18.55H

Tabulka č. 4

Výzkum	Typ výběru ze souboru	Četnost souboru	Metoda získávání dat
Žák 9. tř.	Záměrný	1	focus group
Student	Záměrný	1	focus group
Výtvarník	Záměrný	1	focus group
Pedagog (výtvarník)	Záměrný	1	focus group
Senior	Záměrný	1	focus group

6 VLASTNÍ TRANSKRIPCE VEDENÝCH ROZHovorŮ

6.1 Rozhovor s žákem – KÓDOVÁNÍ

T **Úvod** – souhlas s nahráváním rozhovoru a následným použitím v DP.

A – autorka DP, tazatel

Ž – žákyně 9. tř.

ÚVOD

A – *Souhlasíš s nahráváním našeho rozhovoru a jeho následným použitím v diplomové práci?*

Ž – *Ano, souhlasím s tím.*

A – *Na začátku našeho rozhovoru bych se tě ráda zeptala na tvé záliby. Co ráda děláš ve volném čase? Zda navštěvuješ nějaké zájmové kroužky a podobně?*

Ž – *Tak... volného času už nemám tolik, jako dřív. Chodím do deváté třídy a v letošním roce jsem se připravovala na zkoušky na střední školu. V lednu jsem **zkoušela talentovky na uměleckou školu**, na grafický design. **Od malička jsem chodila na zušku** na výtvarku. Když mám chvíli, pořád něco tvořím. Výrobků mám tolik, že je nemám ani kam dávat. Na jiné kroužky mi **nezbývá čas**. Podala jsem si přihlášku ještě na gymnázium. Ještě se rozhoduju, jestli se budu věnovat výtvarce, nebo bych možná zkusila lékařskou fakultu...nevím ještě. Taky přemýšlím nad **uplatněním**, dneska to je složité a rodiče mi radí, abych si udělala takovou školu, kde se pak uplatním. Když mě baví všechno, co dělám.*

A – *Kdyby jsi se měla rozhodnout a vybrat bez ohledu na uplatnění to povolání, které by tě bavilo a naplňovalo, které by to bylo?*

Ž - *Upřímně, určitě **výtvarka**. Docela **mě baví i práce na počátku**, tak ten **grafický design, nebo multimediální tvorba**. Maluju a **tvořím ráda**. Doma s mamkou pořád něco vytváříme. Maminka mi říkala, že mi závidí, že by taky hned chodila do nějakého kroužku. Já to mám asi po mamince a ta zase po její mamince.*

OTÁZKA Č. 1

Ž – *Co si představíš pod pojmem životní styl?*

Ž – No, asi *to jak žiju*, né? Jestli jím zdravě, sportuju a tak. Asi sem patří i *kouření, pití alkoholu*, ale to je s tím zdravím spojené. Někdo třeba *tráví čas v supermarketech* Slyšela jsem, že tam jezdí celé rodiny... třeba na celý den. To bych teda nevydržela. Já mám radši klid a jsem raději někde venku, nebo si *doma prostě jen tak kreslím*.

OTÁZKA Č. 2

A - *Myslíš si, že vytváření životního stylu je v současné době potřebné a aktuální?*

Ž – To je určitě důležité. Všichni *pořád někam spěchají*. *Zdraví* je taky hodně důležité. Ted' jsem si vzpomněla, že sem možná patří i to jak někdo žije blízko přírody, nebo ve městě. Tam je taky rozdíl. *Lidi z měst chodí třeba do divadel, kina* a tak. Ti, co jsou někde na dědině tak asi žijí jinak.

A – *Říkáš, že je rozdíl v bydlení ve městě a někde na venkově. Kde by jsi ty sama chtěla bydlet? Co je ti bližší, venkov nebo město?*

Ž – Tak já bych byla raději na venkově, i když ve městě je víc příležitostí kam jít. Mám ráda zvířata a ty v paneláku mít nemůžu, protože by tam asi nebyli šťastní.

OTÁZKA Č. 3

A - *Co si představuješ pod pojmem dobrý (kvalitní) životní styl?*

Ž – Tak asi takový, který na mě *působí dobře* a *něco mi dává*. Napadá mě, když mě něco baví a je mi dobře... nevím?

OTÁZKA Č. 4

A – *Myslíš si, že všichni lidé se snaží o naplnění kvalitního životního stylu? (o dobrý životní styl)*

Ž – Je spousta lidí, kteří se třeba *nestarají o své zdraví*, nebo třeba dělají *práci, která je nebaví*, nebo vůbec dělají věci, které je nebaví a to jen proto, že musí. Jak jste se mě ptala na to povolání, tak když člověk nedělá věci, co ho baví. Asi to taky souvisí s tím, abych *se cítila šťastně*.

A – *Myslíš si, že štěstí souvisí například s tím, kolik máš peněz a co vše si můžeš pořídit?*

Ž – To si nemyslím. Často se dívám v televizi na různé pořady a tam jsem nedávno viděla příběh člověka, který někde vyhrál a měl s tím jen starosti a byl docela nešťastný. Ale taky to není špatné, *kdybych byla bohatá*, tak bych jela třeba někam hodně daleko na dovolenou.

A - *Použila jsi slovo bohatá. Jak vnímáš význam tohoto pojmu?*

Ž – *No, bohatá můžu být, když budu mít hodně peněz.*

A – *Když se zamyslíš, vyjadřuje tento pojem pouze množství peněz a majetku?*

Ž – *Asi ne. Když je někdo hodný a pomáhá druhým, tak se taky říká, že je bohatý, ale tady už nevím, jak bych to jinak řekla...*

OTÁZKA Č. 5

A – *Myslíš si, že ve společnosti existují lidé, kteří se snaží o negaci hodnot prospěšných pro společnost? Jestliže ano, můžeš uvést příklady takové negace ze své vlastní zkušenosti?*

Ž – *Určitě existují. Třeba jak jsme malovali podchod vlakového nádraží v Otrokovicích, nebo stěnu u cyklostezky. To jsme se snažili a nějaký sprejer nám to zničil. Přitom tam je spousta prázdných stěn, ale to nám chtěl někdo poničit náš výtvar. Tak to není teda moc hezké a mrzí to.*

OTÁZKA Č. 6.

A – *Myslíš si, že výtvarná výchova může ovlivnit životní styl člověka?*

Ž – *Tak asi v tom, že může dělat něco, co ho baví, jinak nevím....?*

OTÁZKA Č. 7

A – *Pokud ano, znáš nějaké výsledky (poznatky) ovlivňování životního stylu? (prostředky výtvarné výchovy)?*

Ž – *Tak jak jsem mluvila o tom ničení, tak třeba si víc vážím toho, co udělám. Taky mě strašně baví, když si o něčem ve výtvarce povídáme a můžeme si všechno zkusit. Mám ráda nové věci.*

OTÁZKA Č. 8

A – *Jaké výtvarné prostředky podle tebe na tebe zapůsobily nejvíce pro formování tvého životního stylu?*

Ž – *Tak ve výtvarce si vzpomínám na jeden projekt k ekologii. Dělali jsme nějaké plakáty ke dni Země a to bylo fajn. Hodně jsme si povídali o přírodě a o všem jak se lidi chovají. Od té doby si na to vždycky vzpomenu a doma třeba třídíme odpad, tak.....už mě nic jiného nenapadá.*

OTÁZKA Č. 9

A - Jaké prostředky ve výtvarné výchově podle tvého názoru je možné použít pro děti, mládež a dospělé v naší současné výtvarné výchově?

Ž – Třeba nějaké **výtvarné kroužky**. Ty jsou i pro dospělé. Naše známá chodí do keramiky a pořád o tom mluví. Maminka zase někde viděla **kurz kresby i pro lidi, co to moc neumí**. Nevím, asi ty kroužky.

OTÁZKA Č. 10

A – Jaké výtvarné prostředky, by jsi ty sama použila? (preferovala pro formování životního stylu)

Ž – Tak třeba **focení**. Nevím?

Tabulka č. 5

ANALÝZA rozhovoru autorky DP s žákem 9. tř. (tazatelka a respondent)

Otázky	Hlavní odpovědi	Kódy	Kategorie
Úvod	Zkoušela talentovky na uměleckou školu	Vývoj	Profilace
	Od malička jsem chodila na zušku	Rozvoj jedince	Edukace
	Nezbývá čas	Zaneprázdněnost	Hodnota času
	Uplatněním	Místo ve společnosti	Socializace
	Výtvarka	Oblast činnosti	Alternativa
	Mě baví práce na počátku	Vlastní naplnění	Seberealizace
	Grafický design, nebo Multimediální tvorba	Oblast zaměření	Profil profese
	Tvořím ráda	Radost, naplnění	Pozitivní hodnota

1.	To jak žiju Kouření, pití alkoholu Tráví čas v supermarketech Doma jen tak kreslím	Způsob života Zdraví škodlivé Životní způsob Volná činnost	Kvalita Negativní faktory Konzum Hledání sebe sama
2.	Pořád někam spěchají Zdraví Lidi z měst Chodí třeba do divadel, kina	Shon Hledisko kvality Skupina dle lokalizace Činnost	Význam času Hodnota Edukanti Alternativa
3.	Působí dobře Něco mi dává	Proces vnímání Obohacení	Niterní prožitek Hodnota
4.	Nestarájí se o své zdraví Práci, která je nebaví Se cítila šťastně Když je někdo hodný a pomáhá druhým, tak se taky říká, že je bohatý	Nesprávný způsob Obohacení Negativní vliv Nesobeckost	Negativní výstup Hodnota Sebevnímání Altruismus
5.	Sprejer nám to zničil Mrzí to	Ničení hodnot Emoce	Špatná sociabilita, negace Hodnotový systém
6.	Může dělat něco, co ho baví	Smysl činnosti	Naplnění
7.	Víc vážím toho, co udělám	Uvědomění	Vyšší úroveň chápání Edukační realita

	O něčem ve výtvarce povídáme	Obsah, náplň	
8.	Plakáty ke dni Země Jsme si povídali o přírodě	Produkt Náplň	Edukační výstup Edukační cíl
9.	Výtvarné kroužky Kursy kresby i pro lidi, co to moc neumí	Vybraná činnost Vybraná činnost	Allternativa Pestrost edukace
10.	Focení	Vybraná činnost	Alternativa

Tabulka č. 5

SYNTÉZA rozhovoru autorky DP s žákem 9. tř. (tazatelka a respondent)

Otázka	Kódy	Kategorie
Úvod	Profilace Edukace Hodnota času Socializace Alternativa Seberealizace Profil profese Profil profese Pozitivní hodnota	SEBEREALIZACE SOCIALIZACE JEDINCE EDUKAČNÍ PROCES HODNOTY ŽIVOTNÍ STYL

<p>1.</p> <p>Co si představíte pod pojmem životní styl?</p>	<p>Kvalita</p> <p>Negativní faktory</p> <p>Konzum</p> <p>Hledání sebe sama</p>	<p>NAPLNĚNÍ POTŘEB</p> <p>KONFRONTACE</p> <p>VLASTNIT a PROŽIVAT</p>
<p>2.</p> <p>Myslíte si, že vytváření životního stylu je v současné době potřebné a aktuální?</p>	<p>Význam času</p> <p>Hodnota</p> <p>Edukanti</p> <p>Alternativa</p>	<p>POZNÁNÍ</p> <p>VÝBĚR MOŽNOSTÍ</p>
<p>3.</p> <p>Co si představujete pod pojmem dobrý (kvalitní) životní styl?</p>	<p>Niterní prožitek</p> <p>Hodnota</p>	<p>EMOCE</p> <p>NAPLNĚNÍ POTŘEB</p>
<p>4.</p> <p>Myslíte si, že všichni lidé se snaží o naplnění kvalitního životního stylu?</p>	<p>Negativní výstup</p> <p>Hodnota</p> <p>Sebevnímání</p> <p>Altruismus</p>	<p>KONFRONTACE HODNOT</p> <p>POZNÁNÍ</p>
<p>5.</p> <p>Myslíte si, že existují ve společnosti lidé, kteří se snaží o negaci hodnot prospěšných pro společnost?</p> <p>Jestliže ano, můžete uvést příklady takové negace ze své</p>	<p>Špatná sociabilita, negace</p> <p>Hodnotový systém</p>	<p>HODNOTY</p> <p>NARUŠENÁ SOCIALIZACE</p>

vlastní zkušenosti?		
6. Myslíte si, že výtvarná výchova může ovlivnit životní styl člověka?	Naplnění	FAKTOR VLIVU
7. Pokud ano, znáte nějaké výsledky (poznatky) ovlivňování životního stylu?	Vyšší úroveň chápání Edukační realita	SEBEPOZNÁNÍ
Jaké výtvarné prostředky podle vašeho soudu na vás osobně zapůsobily nejvíce pro formování vašeho konkrétního životního stylu?	Edukační výstup Edukační cíl	EFEKTIVNÍ KOMUNIKACE KOOOPERACE
9. Jaké prostředky ve výtvarné výchově podle vašeho názoru je možné použít pro děti, mládež a dospělé v naší současné výtvarné výchově?	Alternativa Pestrost edukace	MNOHADIMENZIONÁLNOST
10. Jaké výtvarné prostředky, by jste vy sám, použil? (preferoval pro formování životního stylu)	Alternativa	INDIVIDUÁLNÍ SELEKCE

Kategorie – výstupní pojmy rozhovoru s žákem

Seberealizace, socializace jedince, edukační proces, hodnoty, životní styl, naplnění potřeb, konfrontace vlastnit a prožívat, poznání, výběr možností, emoce, konfrontace hodnot,

narušená socializace, faktor vlivu, sebepoznání, efektivní komunikace, kooperace, mnohadmenzionálnost, individuální selekce.

Naše zjištění na základě kvalitativního rozboru interview s žákem

Na základě interview s žákem základní umělecké školy, který aktuálně navštěvuje výtvarný obor této školy, bylo naším cílem zjistit, zda výtvarná výchova ovlivňuje postoje a způsob života dítěte. Zjistili jsme, že žák, který vyrůstá v podnětném prostředí a je veden k výtvarným zájmům je také více otevřen světu kolem sebe. V tomto konkrétním případě měla výtvarná výchova i vliv na výběr budoucího povolání, tedy profilace jedince ve společnosti. Prostřednictvím výtvarné výchovy je jedinec schopen podat mnohem hlubší výpověď o realitě, ve které žije a vlastním sebepoznání. Je si vědom pozitivních hodnot, vnímá věci v souvislostech a sám dokáže vytvářet vlastní myšlenkové konstrukty. Výtvarná výchova v sobě nese dvě základní složky. Hovoříme o vzdělávací složce a o složce výchovné. Výtvarnou výchovu lze považovat také za jeden z více faktorů, které se odráží na tvorbě životního stylu člověka. Prostřednictvím této výchovy také dochází k budování intenzivnějšího prožívání a objevování a je možnou cestou ke vzájemné komunikaci.

6.2 Rozhovor se studentem – KÓDOVÁNÍ

Úvod – souhlas s nahráváním rozhovoru a následným použitím v DP.

A – autorka DP, tazatel

S – studentka VŠ

ÚVOD

A - *souhlasíš s nahráváním našeho rozhovoru a následným použitím pro účely diplomové práce?*

S – *Ano, souhlasím.*

A – *Na začátku našeho rozhovoru, bych se tě ráda zeptala, jaký obor studuješ na vysoké škole a co tě napadne, když řeknu pojem výtvarná výchova?*

S – *Jsem studentkou pedagogické fakulty v Olomouci a mé zaměření je na český jazyk a výtvarnou výchovu. Mám před sebou poslední ročník před dokončením studia. V těchto*

dnech jsem měla možnost praxe na jedné z místních základních škol. Byla to zajímavá zkušenost.

A – Jak se ti učilo, jaká byla tvoje první praktická zkušenost?

S - Tak *praxe je opravdu trochu jiná než teorie*. Hlavně si myslím, že v hodině není prostor pro improvizaci a pedagog musí přijít do hodiny pečlivě připraven. Viděla jsem to u sebe, ale ze začátku se projevila moje nezkušenost a neznalost prostředí v praxi. Ovšem nedá se připravit na úplně každou situaci, která v hodině vznikne. Zatím jsem si *vyzkoušela hodinu výtvarné výchovy* a jsem trochu na rozpacích. Čas, který je určen pro tvoření je pro tuto činnost nedostačující. Na druhé straně je *velmi náročné i v jiných hodinách žáky zaujmout*.

A – A co tě tedy napadne, když řeknu pojem výtvarná výchova?

S – Od malička jsem *navštěvovala základní uměleckou školu* a byla jsem vedena už od tohoto věku k výtvarné výchově. Jsem typ člověka, který neumí sedět u počítače, a *musím neustále něco vytvářet*. To asi rozhodlo, že jsem si vybrala specializaci výtvarné výchovy. Mimo jiné pocházím z rodiny, kde oba rodiče jsou pedagogové. A to asi dělá hodně.

OTÁZKA Č.1

A – Co si představíš pod pojmem životní styl?

S – Pod pojmem životní styl si vybavuji celou řadu podnětů, okolností a věcí, které nás obklopují a zároveň ovlivňují. Tedy celkově *jak se člověk cítí, jakou má náladu, jestli je zdravý* nebo se necítí zrovna nejlépe.

OTÁZKA Č. 2

A – Myslíš si, že vytváření životního stylu je v současné době potřebné a aktuální?

S – Ano. ...Obecně téma životní styl je v současné době hodně vyhledávané a populární. Zejména zdravý životní styl a s ním související zdravá výživa a podobně.

Určitě je *lepší, když o sebe člověk dbá a cítí se dobře*. Myslím si, že se výrazně *na tom jak žijeme, podílí i nové technologie*. Dnes má každý notebook, chytrý telefon a spoustu dalších, často zbytečností, ale taková je doba.

OTÁZKA Č. 3

A – *Co si představíš pod pojmem dobrý (kvalitní) životní styl? (optimální, pro společnost přijatelný)*

S – *Není nad to jít zlatou střední cestou. Snažit se jíst zdravě, trochu sportovat, odpočívat. Jsou lidé, kteří neustále upřednostňují televizi a internet před procházkou v přírodě. Určitě není špatně, když se lidé dívají rádi na své internetové stránky nebo oblíbené pořady, ale nic se nemá přehánět.*

OTÁZKA Č. 4

A – *Myslíš si, že všichni lidé se snaží o naplnění kvalitního životního stylu? (o dobrý životní styl)*

S – *Většina lidí ano. Najdou se výjimky a není jich zrovna málo.... Ale i takový lidé, kteří se snaží v uvozovkách žít dobře, nedělají určitě všechno, jak by měli. S tím podle mého názoru souvisí doba, ve které žijeme. Obklopuje nás stále více věcí, i když máme všeho dostatek, pořád je to málo. A to je také špatně.*

OTÁZKA Č. 5

A – *Myslíš si, že existují ve společnosti lidé, kteří se snaží o negaci hodnot prospěšných pro společnost? Jestliže ano, můžeš uvést příklady takové negace ze své vlastní zkušenosti?*

S – *Existují. Můžu zmínit například bezdomovce, kterých máme před pedagogickou fakultou v Olomouci spoustu.*

OTÁZKA Č. 6

A – *Myslíš si, že výtvarná výchova může ovlivnit životní styl člověka?*

S – *Určitě ano.*

OTÁZKA Č. 7

A – *Pokud ano, znáte nějaké výsledky (poznatky) ovlivňování životního stylu? (prostředky výtvarné výchovy)*

S – *Mně osobně výtvarná výchova vždycky umocňovala relaxaci a odpočinek. Ve škole jsem se těšila na to, jak si odpočinu. V dnešní době je velmi oblíbená zážitková pedagogika. Když jsem byla ve školních lavicích, tato metoda, nebo prostředek výtvarné tvorby se mne jako žáka ještě příliš netýkal.*

OTÁZKA Č. 8

A – *Jaké výtvarné prostředky podle tvého názoru na tebe osobně zapůsobily nejvíce při formování vašeho konkrétního životního stylu?*

S – *Vybavuji si hodinu výtvarky na gymnáziu. Tehdy nás učitel seznamoval s fotoaparáty a obecně s fotkou. Tím, že jsme byli malá skupina, mohli jsme vyrazit v odpoledním vyučování ven. To mi pomohlo práci si přímo vyzkoušet. Myslím, že jsme fotili krajinu.*

OTÁZKA Č. 9

A – *Jaké prostředky ve výtvarné výchově podle tvého názoru je možné použít pro děti, mládež a dospělé v naší současné výtvarné výchově?*

S – *Nyní nás ve škole hodně seznamují s tím, jak pracovat s dětmi a jejich emocemi a fantazií. Také hodně klademe důraz na zapojení různých materiálů v hodinách, nebo pracujeme s novými médii. Hudba, fotografie, dokonce i tanec.*

OTÁZKA Č. 10

A – *Jaké výtvarné prostředky, by jsi ty sama použila? (preferovala pro formování životního stylu)*

S – *Určitě by se mi líbilo pracovat s žáky venku, aby mohli sami zažívat, prožívat a také posuzovat. Nebráním se ani hudbě, filmu nebo fotkám.*

Tabulka č. 6

ANALÝZA rozhovoru autorky DP se studentem (tazatelka a respondent)

Otázky	Hlavní odpovědi	Kódy	Kategorie
Úvod	Praxe je opravdu trochu jiná než teorie Jsem si vyzkoušela hodinu výtvarné výchovy Velmi náročné i v jiných	Proces teorie a praxe Výběr činnosti Připravenost	Edukační realita Alternativa

	<p>hodinách žáky zaujmout</p> <p>Navštěvovala ZUŠ</p> <p>Musím neustále něco vytvářet</p>	<p>Rozvoj jedince</p> <p>Vlastní naplnění</p>	<p>Motivace</p> <p>Edukace</p> <p>Seberealizace</p>
1.	<p>Jak se člověk cítí</p> <p>Jestli je zdravý</p>	<p>Emoce</p> <p>Hledisko kvality</p>	<p>Kvalita</p> <p>Hodnota</p>
2.	<p>Lepší, když o sebe člověk dbá a cítí se dobře</p> <p>Na tom jak žijeme, podílí i nové technologie</p>	<p>Proces vnímání</p> <p>Podoba života</p>	<p>Niterní prožitek</p> <p>Způsob života</p> <p>Životní styl</p>
3.	<p>Zlatou střední cestou</p> <p>Upřednostňují televizi a internet před procházkou v přírodě</p>	<p>Vyloučení extrémů</p> <p>Volba</p>	<p>Zdravý rozum</p> <p>Hodnotový systém</p>
4.	<p>Najdou se výjimky</p> <p>Máme všeho dostatek, pořád je to málo</p>	<p>Různorodost</p> <p>Mamon</p>	<p>Volba extrému</p> <p>Materialismus</p>
5.	<p>Bezdomovce</p>	<p>Sociálně slabí</p>	<p>Nesociabilita</p>
6.	<p>Určitě ano</p>	<p>Souhlas</p>	<p>Názorový postoj</p> <p>Faktor vlivu</p>
7.	<p>Výtvarná výchova vždycky umocňovala</p>	<p>Možnost působení</p>	<p>Edukační prostředek</p>

	relaxaci Oblíbená zážitková pedagogika	Způsob výuky	
8.	Vybavuji si hodinu výtvarky Učitel seznamoval s fotoaparáty Práci si přímo vyzkoušet	Emoce Role učitele Proces	Hodnotový systém Edukátor Zkušenost
9.	Pracovat s dětmi a jejich emocemi a fantazií Pracujeme s novými médii	Proces výchovy Nové přístupy	Rozměr edukační reality Alternativa
10.	Pracovat s žáky venku Nebráním se ani hudbě, filmu nebo fotkám	Nové cesty Další prostředky	Inovace Edukační prostředky

Tabulka č. 6

SYNTÉZA rozhovoru autorky DP se studentem (tazatelka a respondent)

Otázka	Kódy	Kategorie
Úvod	Edukační realita Alternativa Motivace	SEBEREALIZACE EDUKAČNÍ PROCES

	Edukace Seberealizace	
1. Co si představíte pod pojmem životní styl?	Kvalita Hodnota	NAPLNĚNÍ POTŘEB
2. Myslíte si, že vytváření životního stylu je v současné době potřebné a aktuální?	Niterní prožitek Způsob života Životní styl	POZITIVNÍ HODNOTY
3. Co si představujete pod pojmem dobrý (kvalitní) životní styl?	Zdravý rozum Hodnotový systém	POZITIVNÍ HODNOTY
4. Myslíte si, že všichni lidé se snaží o naplnění kvalitního životního stylu?	Volba extrémů Materialismus	KONFRONTACE HODNOT KONZUM
5. Myslíte si, že existují ve společnosti lidé, kteří se snaží o negaci hodnot prospěšných pro společnost? Jestliže ano, můžete uvést příklady takové negace ze své vlastní zkušenosti?	Nesociabilita	NARUŠENÁ SOCIALIZACE
6. Myslíte si, že výtvarná výchova	Názorový postoj	EDUKAČNÍ PROSTŘEDEK

va může ovlivnit životní styl člověka?	Faktor vlivu	
7. Pokud ano, znáte nějaké výsledky (poznatky) ovlivňování životního stylu?	Edukační prostředek	SEBEPOZNÁNÍ
8. Jaké výtvarné prostředky podle vašeho soudu na vás osobně zapůsobily nejvíce pro formování vašeho konkrétního životního stylu?	Hodnotový systém Edukátor Zkušenost	SEBEPOZNÁNÍ HODNOTY
9. Jaké prostředky ve výtvarné výchově podle vašeho názoru je možné použít pro děti, mládež a dospělé v naší současné výtvarné výchově?	Rozměr edukační reality Alternativa	MNOHODIMENZIONÁLNOST
10. Jaké výtvarné prostředky by jste vy sám, použil? (preferoval pro formování životního stylu)	Inovace Edukační prostředky	KREATIVITA

Kategorie – výstupní pojmy rozhovoru se studentem

Seberealizace, edukační proces, naplnění potřeb, pozitivní hodnoty, konfrontace hodnot, konzum, narušená socializace, edukační proces, sebepoznání, hodnoty, mnohadimenzionálnost, kreativita.

Naše zjištění na základě kvalitativního rozboru interview se studentem

Cílem tohoto interview se studentem byla snaha zjistit, zda existuje předpokládaný vztah mezi vlivem výtvarné tvorby a formováním životního stylu člověka. V tomto případě jsme zvolili studenta pedagogické fakulty se zaměřením na obor učitelství výtvarné výchovy. I zde byly zaznamenány dřívější zkušenosti s vlivem této výchovy na postoje jedince. Na základě důkladného rozboru pomocí připraveného interview byla zjištěna souvislost výtvarné výchovy a způsobem života člověka. Tato výchova nám umožňuje prostřednictvím výtvarných prostředků vlastní sebevyjádření a pohled do našeho niterního světa. Mnohdimenzionálnost nám tuto výchovu staví do pozice možné alternativy při hledání svého vlastního místa ve společnosti. Rozvíjí naši kreativitu a ukazuje široké možnosti při rozvoji osobnosti jedince.

6.3 Rozhovor s výtvarníkem – KÓDOVÁNÍ

Úvod – souhlas s nahráváním rozhovoru a následným použitím v DP.

A – autorka DP, tazatel

V – Výtvarník

ÚVOD

A - *souhlasíte s nahráváním našeho rozhovoru a následným použitím pro účely diplomové práce?*

V – *Souhlasím.*

A – *Na začátku našeho rozhovoru, bych se Vás ráda zeptala, co Vás napadá, když řeknu pojem výtvarná výchova?*

V – *Jsou to pro mě vzpomínky na dětství, na dobu kdy jsem **hodně času trávil s rodiči**, kteří byli oba výtvarníci a neustále **jsme něco společně vytvářeli**. Pamatuji si na moc hezké chvíle v přírodě a na každém společném výletě nechyběly pastelky a výkresy. Nebyly to jen*

aktivitu přes víkendy, ale zažila jsem taky *krásnou atmosféru*, která se stala tradicí... a to naše tvoření o vánočních svátcích. Mělo to úžasnou atmosféru plnou emotivních chvil. Pohybují se ve výtvarné oblasti dodnes a částečně mě i živí tato činnost. Určitě bych mohla ještě pokračovat dál....

OTÁZKA Č. 1

A – Co si představíte pod pojmem životní styl?

V – Tak já i pod tímto pojmem představuji způsob života, který si zvolím, *názory a postoje, které uznávám*. Lidi, věci a činnosti, které máme rádi. To *jsou pro mě významné a důležité věci*.

OTÁZKA Č. 2

A – Myslíte si, že vytváření životního stylu je v současné době potřebné a aktuální?

V – *Je to nezbytné a automatické*. Týká se toho, co si myslíme, co cítíme, co říkáme, co chceme, jak se rozhodujeme, prostě jak žijeme.

OTÁZKA Č. 3

A – Co si představíte pod pojmem dobrý (kvalitní) životní styl?

V – Je to právě to, *k čemu jsme byli vedeni od malička*. K výchově *ke zdraví, pohybu, přátelství*, rodině, vzdělání, férovosti a tak dál...

OTÁZKA Č. 4

A – Myslíte si, že všichni lidé se snaží o naplnění kvalitního životního stylu? (o dobrý životní styl)

V – Podle mě *jde o hledání sebe sama*, svého místa na světě a své budoucí cesty. Pro mladého člověka *není snadné všechno sladit* a také je hodně ovlivněn lidmi i věcmi, které jej obklopují.

OTÁZKA Č. 5

A – Myslíte si, že existují ve společnosti lidé, kteří se snaží o negaci hodnot prospěšných pro společnost? Jestliže ano, můžete uvést příklady takové negace ze své vlastní zkušenosti?

V – *Tak, jak se člověk nemůže zavděčit všem, nemůžeme očekávat, že všichni pochopí vše stejně.*

OTÁZKA Č. 6

A – *Myslíte si, že výtvarná výchova může ovlivnit životní styl člověka?*

V – *Ano, zrovna tak i hudba a sport.*

OTÁZKA Č. 7

A – *Pokud ano, znáte nějaké výsledky (poznatky) ovlivňování životního stylu? (prostředky výtvarné výchovy)*

V – *Pomáhá vytvářet estetické hodnoty, více si vážit věcí kolem sebe.*

OTÁZKA Č. 8

A – *Jaké výtvarné prostředky, byste vy sama použila? (preferovala pro formování životního stylu)*

V – *V podstatě výtvarná výchova je velmi široká ve svém záběru, tak těch možností je hodně...kresba, malba, prostorové vyjadřování, no a dnes mnoho technik spojených s počítačem.*

OTÁZKA Č. 9

A – *Jaké prostředky ve výtvarné výchově podle vašeho názoru je možné použít pro děti, mládež a dospělé v naší současné výtvarné výchově?*

V – *Tak jsou to zase všechny možnosti, které výtvarná oblast zahrnuje a které jsem už říkala, plus ty, co nám díky možnostem přináší doba. Asi bych to nerozdělovala podle věku. Většinu aktivit může provozovat každý bez ohledu na věk.*

OTÁZKA Č. 10

A – *Jaké výtvarné prostředky, byste vy sama použila? (preferovala pro formování životního stylu)*

V – *Mě je blízká tradiční tvorba, jsem ve věku, kdy mě počítače a jejich možnosti zastihly už pozdě a není mi to blízké. Velmi ráda tvořím z různých materiálů, ráda kombinuji.*

Tabulka č. 7

ANALÝZA rozhovoru autorky DP s výtvarníkem (tazatelka a respondent)

Otázky	Hlavní odpovědi	Kódy	Kategorie
Úvod	Hodně času trávil s rodiči Jsme něco společně vytvořili Krásnou atmosféru	Náplň času Spolupráce Pozitivní nálada	Hodnota Kooperace Emoce
1.	Názory a postoje, které uznávám jsou pro mě významné	Životní postoj Niterní významnost	Hodnotový systém Hodnota
2.	Nezbytné a automatické	Životně potřebné	Potřeba Aktuálnost
3.	K čemu jsme byli vedeni od malička Ke zdraví, pohybu, přátelství	Rozvíjení Hledisko kvality	Edukační proces Hodnoty
4.	Jde o hledání sebe sama Není snadné všechno sladit	Vnitřní hledání Složitost procesu	Sebepochopení Sebereflexe
5.	Nemůžeme očekávat, že všichni pochopí všechně	Pestrost	Variabilita Negativní postoj
6.	I hudba a sport	Možná forma	Prostředek Edukační proces
7.	Vytvářet estetické hod-	Snaha o potřebné	Sebevyjádření

	noty Si vážit věcí	Proces uvědomění	Pozitivní Hodnoty
8.	Výtvarná výchova je velmi široká ve svém záběru	Širší možnosti	Vícerozměrnost Pestrost
9.	Většinu aktivit, může provozovat každý	proces výchovy	Rozměr edukační reality Výběr možností
10.	Je blízká tradiční tvorba Tvořím z různých materiálů, ráda kombinuji	Výběr prostředku podoba procesu	Edukační prostředek Inovace

Tabulka č. 7

SYNTÉZA rozhovoru autorky DP s výtvarníkem (tazatelka a respondent)

Otázka	Kódy	Kategorie
Úvod	Hodnota Kooperace Emoce	PROŽITEK NAPLNĚNÍ POTŘEB
1. Co si představíte pod pojmem životní styl?	Hodnotový systém Hodnota	NAPLNĚNÍ POTŘEB
2. Myslíte si, že vytváření životního stylu je v současné době potřebné a aktuální?	Potřeba Aktuálnost	POZNÁNÍ

<p>3.</p> <p>Co si představujete pod pojmem dobrý (kvalitní) životní styl?</p>	<p>Edukační proces</p> <p>Hodnoty</p>	<p>POZITIVNÍ HODNOTY</p>
<p>4.</p> <p>Myslíte si, že všichni lidé se snaží o naplnění kvalitního životního stylu?</p>	<p>Sebepochopení</p> <p>Sebereflexe</p>	<p>KONFRONTACE HODNOT</p>
<p>5.</p> <p>Myslíte si, že existují ve společnosti lidé, kteří se snaží o negaci hodnot prospěšných pro společnost?</p> <p>Jestliže ano, můžete uvést příklady takové negace ze své vlastní zkušenosti?</p>	<p>Variabilita</p> <p>Negativní postoj</p>	<p>KONFRONTACE HODNOT</p> <p>INDIVIDUÁLNÍ SELEKCE</p>
<p>6.</p> <p>Myslíte si, že výtvarná výchova může ovlivnit životní styl člověka?</p>	<p>Výchovný prostředek</p> <p>Edukační proces</p>	<p>FAKTOR VLIVU</p>
<p>7.</p> <p>Pokud ano, znáte nějaké výsledky (poznatky) ovlivňování životního stylu?</p>	<p>Sebevyjádření</p> <p>Pozitivní Hodnoty</p>	<p>NAPLNĚNÍ POTŘEB</p>
<p>8.</p> <p>Jaké výtvarné prostředky podle vašeho soudu na vás osobně zapůsobily nejvíce pro formování vašeho konkrétního ži-</p>	<p>Vícerozměrnost</p> <p>Pestrost</p>	<p>MNOHADIMENZIONÁLNOST</p>

votního stylu?		
9. Jaké prostředky ve výtvarné výchově podle vašeho názoru je možné použít pro děti, mládež a dospělé v naší současné výtvarné výchově?	Rozměr edukační reality Výběr možností	VARIABILITA
10. Jaké výtvarné prostředky, by jste vy sám, použil? (preferoval pro formování životního stylu)	Edukační prostředek Inovace	INDIVIDUÁLNÍ VÝBĚR

Kategorie – výstupní pojmy rozhovoru s výtvarníkem

Prožitek, naplnění potřeb, poznání, pozitivní hodnoty, konfrontace hodnot, individuální selekce, faktor vlivu, mnohadimenzionálnost, variabilita, individuální výběr.

Naše zjištění na základě kvalitativního rozboru interview s výtvarníkem

Na základě interview s výtvarníkem, tedy osobou přímo spjatou s výtvarnou tvorbou na úrovni profese i zájmové činnosti jsme zjistili, že výtvarná oblast poskytuje pestré spektrum pohledu na okolní svět. Můžeme říci, že napomáhá k utváření postojů, které nás vedou k pozitivním hodnotám. Výtvarná výchova umožňuje širší rozvoj jedince a napomáhá k schopnosti hlubšího prožívání. Zjistili jsme také, že nám poskytuje více rovin jejího působení.

6.4 Rozhovor s pedagogem – KÓDOVÁNÍ

Úvod – souhlas s nahráváním rozhovoru a následným použitím v DP.

A – autorka DP, tazatel

P – Pedagog

ÚVOD

A - souhlasíte s nahráváním našeho rozhovoru a následným použitím pro účely diplomové práce?

P – Souhlasím.

A – Na začátku našeho rozhovoru, bych se Vás ráda zeptala, co Vás napadá, když řeknu pojem výtvarná výchova?

P – Pro mne, jako pedagoga, to je sféra, kterou jsem si zvolila a kterou miluji. **Práce, kterou dělám mě naplňuje** a neumím si představit, že bych se v životě věnovala jinému oboru. Učím na základní umělecké škole, kde je práce s dětmi možná více jednodušší než třeba na základní škole. **Výtvarná výchova je ve své podstatě založena na rozvíjení mnoha složek...** třeba zásadní je fantazie.

OTÁZKA Č. 1

A – Co si představíte pod pojmem životní styl?

P – Jak bych to co nejlépe vyjádřila...je to **souhrn každodenních činností a zvyklostí člověka**, jeho způsob chování, postojů k životu...prostě pro každého to bude znamenat něco jiného, **co je pro toho člověka důležité**. Hodně v tom pohledu **záleží na příkladu z rodiny**, kde vyrůstáme.

OTÁZKA Č. 2

A – Myslíte si, že vytváření životního stylu je v současné době potřebné a aktuální?

P – Ano, je. Každý člověk **by si měl utvářet svůj životní styl**, aby se cítil ve svém životě dobře a **byl sám se sebou spokojený**.

OTÁZKA Č. 3

A – Co si představujete pod pojmem dobrý (kvalitní) životní styl? (optimální, pro společnost přijatelný)

P – Aby každý člověk svůj **život prožíval plnohodnotně**, aby se věnoval své práci a rodině, **nezapomínal také na své zájmy**, ale i zdraví...třeba nekouřil, neužíval alkohol, drogy..

OTÁZKA Č. 4

A – Myslíte si, že všichni lidé se snaží o naplnění kvalitního životního stylu? (o dobrý životní styl)

P – Bohužel, ne. Mnozí lidé jsou **workoholici**, **nemají čas na svoji rodinu a zájmy**. Dost lidí také **žije ve stresu** a neustálém shonu. **Problémy často řeší alkoholem** a pak u nich vznikají deprese. Taky jsem si všimla, že značná část lidí je **okolo nás lhostejných**. Jsem věřící a takovému postoji nerozumím. Každý se dnes stará hlavně sám o sebe, a pokud z toho někdo něco nemá, tak vládne nezájem o okolní svět.

OTÁZKA Č. 5

A – Myslíte si, že existují ve společnosti lidé, kteří se snaží o negaci hodnot prospěšných pro společnost? Jestliže ano, můžete uvést příklady takové negace ze své vlastní zkušenosti?

P – Určitě ano, vnímám to například u mladých lidí, kteří **odmítají sňatek, rodinu, děti**. Dávají přednost kariéře, jsou majetničtí, **prosazují volnost** a často **se odmítají obětovat** pro druhé.

OTÁZKA Č. 6

A – Myslíte si, že výtvarná výchova může ovlivnit životní styl člověka?

P – Určitě ano. Nejen výtvarná výchova, ale umění jako takové. Je všude kolem nás a **na člověka působí** nejen pozitivně, ale občas i negativně.

OTÁZKA Č. 7

A – Pokud ano, znáte nějaké výsledky (poznatky) ovlivňování životního stylu? (prostředky výtvarné výchovy)

P – Ze své praxe mohu **potvrdit působení výtvarné výchovy** na vývoj dítěte. Pokud dítě od mala je **vedeno k umění** ať už výtvarnému, hudebnímu, dramatickému a dalším, tak se v něm **probouzí cit pro estetiku, vnímání věcí kolem sebe**, rozvíjí si fantazii a kreativitu.

OTÁZKA Č. 8

A – Jaké výtvarné prostředky podle vašeho názoru na Vás osobně zapůsobily nejvíce pro formování vašeho životního stylu?

P – Můj životní styl byl již od dětství utvářen v rodině. **Tatínek byl amatérský malíř**, kterému bylo výtvarné umění velikou zálibou. Často s námi **navštěvoval výstavy**, galerie, historické památky a zde mě **učil vnímat krásu umění**.

OTÁZKA Č. 9

A – Jaké prostředky ve výtvarné výchově podle vašeho názoru je možné použít pro děti, mládež a dospělé v naší současné výtvarné výchově?

P – V současné době se rozšiřuje užití umění a právě díky rozvinutým informačním technologiím se **do popředí dostávají multimédia**. Můžu uvést třeba video art, animace, fotografická tvorba a mnoho dalších....

OTÁZKA Č. 10

A – Jaké výtvarné prostředky, by jste vy sama použila? (preferovala pro formování životního stylu)

P – Jsem zastáncem **klasických výtvarných prostředků**, jako je kresba, malba, sochařství či keramika nebo grafika.

Tabulka č. 8

ANALÝZA rozhovoru autorky DP s pedagogem (tazatelka a respondent)

Otázky	Hlavní odpovědi	Kódy	Kategorie
Úvod	Práce, kterou dělám mě naplňuje Výtvarná výchova je ve své podstatě založena na rozvíjení mnoha složek	Uspokojení z práce Význam výtvarné výchovy	Hodnota Prostředek k rozvoji
1.	Souhrn každodenních činností a zvyklostí člověka Co je pro člověka důležité Záleží na příkladu z rodiny	Specifické aktivity Hledání aspektů Formování člověka	Životní styl Selekce významného Socializace

2.	By si měl utvářet svůj životní styl Byl sám se sebou spokojený	Hledání chtěného Niterní uspokojení	formování životního stylu Hodnota
3.	Život prožíval plnohodnotně Nezapomínal také na své zájmy	Naplnění potřeb Naplnění potřeb	Naplnění Naplnění
4.	Workoholici Nemají čas na svou rodinu a zájmy Žije ve stresu Problémy často řeší alkoholem Okolo nás lhostejných	Negativní projev Shon potřebný čas Negativní projev Škodlivé řešení Sobectví	Negativní jev Význam času Efektivní čas Negativní jev Negace Odosobnění
5.	Odmítá sňatek, rodinu, děti Prosazují volnost Se odmítají obětovat	Odmítání tradičních hodnot Volný životní způsob	Transformace společnosti Trend
6.	Na člověka působ	Proces formování	Edukační proces Příčina vlivu
7.	Potvrdit působení výtvarné výchovy Vedeno k umění Probouzí cit pro estetiku, vnímání věcí kolem sebe	Zjištění vlivu Proces výchovy Otevírá cesty	Verifikace Edukační proces Rozvoj osobnosti

	k poznání		
8.	Tatínek byl amatérský malíř Navštěvoval výstavy Učil vnímat krásu a umění	Ovlivnění Otevírá cesty k poznání	Vliv rodiny Rozvoj osobnosti
9.	Do popředí dostávají multimédia	Nový prostředek	Nové technologie Variabilita metod
10.	Klasické výtvarné prostředky	Běžné prostředky Kombinace	Ustálené a ověřené prostředky Variabilita metod

Tabulka č. 8

SYNTÉZA rozhovoru autorky DP s pedagogem (tazatelka a respondent)

Otázka	Kódy	Kategorie
Úvod	Hodnota Prostředek k rozvoji	SEBEPOZNÁNÍ
1. Co si představíte pod pojmem životní styl?	Životní styl Selekce významného Socializace	KVALITA ŽIVOTA NAPLNĚNÍ POTŘEB
2. Myslíte si, že vytváření životního stylu je v současné době potřebné a aktuální?	Formování chtěného životního stylu Hodnota	INDIVIDUÁLNÍ SELEKCE

<p>3.</p> <p>Co si představujete pod pojmem dobrý (kvalitní) životní styl?</p>	<p>Naplnění</p>	<p>NAPLNĚNÍ ŽIVOTNÍCH POTŘEB</p>
<p>4.</p> <p>Myslíte si, že všichni lidé se snaží o naplnění kvalitního životního stylu?</p>	<p>Negativní jev</p> <p>Negace</p> <p>Odosobnění</p> <p>Význam času</p> <p>Efektivní času</p>	<p>KONFRONTACE HODNOT ŽIVOTNÍ STYL</p>
<p>5.</p> <p>Myslíte si, že existují ve společnosti lidé, kteří se snaží o negaci hodnot prospěšných pro společnost?</p> <p>Jestliže ano, můžete uvést příklady takové negace ze své vlastní zkušenosti?</p>	<p>Transformace společnosti</p> <p>Trend</p>	<p>INDIVIDUÁLNÍ SELEKCE</p>
<p>6.</p> <p>Myslíte si, že výtvarná výchova může ovlivnit životní styl člověka?</p>	<p>Edukační proces</p> <p>Příčina vlivu</p>	<p>FAKTOR VLIVU</p>
<p>7.</p> <p>Pokud ano, znáte nějaké výsledky (poznatky) ovlivňování životního stylu?</p>	<p>Verifikace</p> <p>Edukační proces</p> <p>Rozvoj osobnosti</p>	<p>NAPLNĚNÍ POTŘEB ŽIVOTNÍ STYL</p>
<p>8.</p> <p>Jaké výtvarné prostředky podle</p>	<p>Rozvoj osobnosti</p>	<p>SOCIALIZACE</p>

vašeho soudu na vás osobně zapůsobil nejvíce pro formování vašeho konkrétního životního stylu?	Vliv rodiny	JEDINCE
9. Jaké prostředky ve výtvarné výchově podle vašeho názoru je možné použít pro děti, mládež a dospělé v naší současné výtvarné výchově?	Nové technologie Variabilita metod	I NOVACE
10. Jaké výtvarné prostředky, byste vy sám použil? (preferoval pro formování životního stylu)	Ustálené a ověřené prostředky Variabilita metod	TRADICE INOVACE

Kategorie – výstupní pojmy rozhovoru s pedagogem

Sebepoznání, naplnění potřeb, kvalita života, individuální selekce, faktor vlivu, životní styl, socializace jedince, inovace, tradice.

Naše zjištění na základě kvalitativního rozboru interview s pedagogem

Interview s pedagogem, které bylo zaměřeno na možný vztah výtvarné výchovy a životního stylu nám propojuje obě zkoumané sféry. Role pedagoga je rolí, se kterou se nám pojí více pohledů. Pedagog zde vystupuje jako osoba, která prezentuje své kvality a zaměřuje se na formování kvalit edukovaného. Na základě námi zkoumaného vybraného jedince bylo zjištěno, že výtvarná výchova může figurovat jako výchovný prostředek směřující k sebepoznání jedince. Souvisí také s přijímáním hodnot a tedy se socializací jedince ve společnosti. Ukazuje jedinci nové cesty, ale vede ho také k respektování tradic.

6.5 Rozhovor se seniorem – KÓDOVÁNÍ

Úvod – souhlas s nahráváním rozhovoru a následným použitím v DP.

A – autorka DP, tazatel

S – senior

ÚVOD

A - souhlasíte s nahráváním našeho rozhovoru a následným použitím pro účely diplomové práce?

S – Souhlasím.

A – Na začátku našeho rozhovoru, bych se Vás ráda zeptala, co Vás napadá, když řeknu pojem výtvarná výchova?

S – Jako dítě jsem měl výtvarnou výchovu velice rád. Vzpomínám na paní učitelku, která byla velice hodná, a **na její hodiny si vzpomínám** ještě dnes. Možná taky proto jsem jednu dobu **navštěvoval různé kurzy** a jeden z nich byl i kurz keramiky. Člověk se tam **uvolnil a odreagoval**. Dnes si občas **zajdu do galerie**....Jinak nevím...

OTÁZKA Č. 1

A – Co si představíte pod pojmem životní styl?

S - Je to vlastně způsob života, který si **jedinec v rámci možností zvolí**, je to souhrn činností...je to **odraz hodnot**, které uznává, názory na sebe na společnost. Je to postoj k trávení volného času, péči o zdraví, vzdělání, chování k sobě i druhým...

OTÁZKA Č. 2

A – Myslíte si, že vytváření životního stylu je v současné době potřebné a aktuální?

S – Vytváření životního stylu je určitě potřebné a to v každé době. Je to něco, co si **vybíráme podle svých potřeb a kritérií**.

OTÁZKA Č. 3

A – Co si představujete pod pojmem dobrý (kvalitní) životní styl? (optimální, pro společnost přijatelný)

S – To **může být pro každého jiné**, tady se můžeme v názoru lišit. A taky je otázkou, co je pro každého dobré. Asi se shodneme na tom, že to je **naplnění nějakých potřeb**. Někde jsem četl, že pokud jedinec změní svoje názory a postoje, může výrazně změnit i svůj životní styl, ale to je už složitě..

OTÁZKA Č. 4

A – **Myslíte si, že všichni lidé se snaží o naplnění kvalitního životního stylu? (o dobrý životní styl)**

S – To určitě ne. Jsou lidé, kteří svůj život nechávají plynout a nesnaží se o žádnou změnu, nebo vytváření něčeho. Navíc každý vidí kvalitu v něčem jiném. To, co je pro jednoho úžasné, pro druhého může být nepřijatelné. Jsme odlišní. Kdo je dnes ten, který nám určuje co je kvalitní, kdo má tu moc a kompetenci???

OTÁZKA Č. 5

A – **Myslíte si, že existují ve společnosti lidé, kteří se snaží o negaci hodnot prospěšných pro společnost? Jestliže ano, můžete uvést příklady takové negace ze své vlastní zkušenosti?**

S – Je spousta lidí, kteří nejsou schopni fungovat podle pravidel ve společnosti. Vidíme to na každém kroku, prostě všude. V nadsázce bych mohl říct, že jsou lidé kteří vše negují a je to jejich celoživotní postoj. Naštěstí, nebo doufám, že těch normálních je převaha. A příklad? Třeba terorismus, zabíjení, ničení památek, ničení majetku...to je pro mě negace.

OTÁZKA Č. 6

A – **Myslíte si, že výtvarná výchova může ovlivnit životní styl člověka?**

S – Tady hraje roli zřejmě i vzdělání. Myslím, že jakákoliv výchova a vzdělání se podílí na životním stylu člověka. Výtvarná výchova prohlubuje vnímání člověka, tak to musí zanechat i nějaké stopy.

OTÁZKA Č. 7

A – **Pokud ano, znáte nějaké výsledky (poznatky) ovlivňování životního stylu? (prostředky výtvarné výchovy)**

S – Třeba různé kroužky, kde je možnost nějakého tvoření. Možnost vlastní prezentace, vlastních děl...?

OTÁZKA Č. 8

A – **Jaké výtvarné prostředky podle vašeho názoru a vás osobně zapůsobily nejvíce pro formování vašeho konkrétního životního stylu?**

S – Tak třeba návštěvy galerií, muzeí, to všechno asi ovlivňuje životní styl člověka. Ve mně výtvarné umění vzbuzuje zájem třeba o historii, cestování. Vzhledem k podobnému citění partnera jsme objevili další výrazný společný zájem s opadem na náš životní styl.

OTÁZKA Č. 9

A – Jaké prostředky ve výtvarné výchově podle vašeho názoru je možné použít pro děti, mládež a dospělé v naší současné výtvarné výchově?

S – Všechny prostředky pro všechny kategorie věkové. Představuji si různé výtvarné techniky...

OTÁZKA Č. 10

A - Jaké výtvarné prostředky, by jste vy sám použil? (preferoval pro formování životního stylu)

S – Jakoukoliv výtvarnou techniku. Nejsem výtvarník, proto to je pro mě nové. Mám rád výzvy a objevování.

Tabulka č. 9

ANALÝZA rozhovoru autorky DP se seniorem (tazatelka a respondent)

Otázky	Hlavní odpovědi	Kódy	Kategorie
Úvod	Na její hodiny si vzpomínám Navštěvoval různé kurzy Uvolnil a odreagoval Zajdu do galerie	Ovlivnění Naplnění potřeb Pocity volnosti Místo inspirace	Hodnota Naplnění Emoce Prostředí edukace
1.	Jedínek v rámci možnosti zvolí Odras hodnot	Vlastní volba Hledání hodnot	Seberozhodování Hodnoty
2.	Vybíráme podle svých potřeb a kritérií	Vnitřní potřeby	Individuální rozvoj Potřeba
3.	Může být pro každého jiné	Různorodost lidí Kvalita potřeb	Individualita Kvalita hodnot

4.	Život nechávají plynout Vidí kvalitu v něčem jiném Jsme odlišní	Volný život Různorodost lidí Různorodost lidí	Nevázanost Individualita Individualita
5.	Nejsou schopni fungovat podle pravidel Terorismus, zabíjení, ničení památek	Nepřijímají hodnoty společnosti Negativní projevy chování	Špatná sociabilita Negace hodnot
6.	Hraje roli zřejmě i vzdělání Výtvarná výchova prohlubuje	Vzdělanost Prostředek hlubšího vnímání	Úroveň poznání Prostředek edukace
7.	Různé kroužky Vlastní prezentace vlastních děl	Zájmové skupiny Exhibice děl	Zájmové vzdělávací instituce Vlastní prezentace
8.	Návštěvy galerií, muzeí Zájem třeba o historii, cestování	Místa pro inspiraci Vztah k historii	Inspirace Hodnota
9.	Různé výtvarné techniky	Výtvarný prostředek	Edukační proces
10.	Mám rád výzvy a objevování	Hledání sebe sama Poznávání	Seberozvoj Sebereflexe

Tabulka č. 10

SYNTÉZA rozhovoru autorky DP se seniorem (tazatelka a respondent)

Otázka	Kódy	Kategorie
Úvod	Hodnota Naplnění Emoce Prostředí edukace	NAPLNĚNÍ POTŘEB SEBEPOZNÁNÍ
1. Co si představíte pod pojmem životní styl?	Seberozhodování Hodnoty	KONFRONTACE HDNOT
2. Myslíte si, že vytváření životního stylu je v současné době potřeba potřebné a aktuální?	Individuální rozvoj	INDIVIDUÁLNÍ SELEKCE
3. Co si představujete pod pojmem dobrý (kvalitní) životní styl?	Individualita Kvalita hodnot	NAPLNĚNÍ POTŘEB
4. Myslíte si, že všichni lidé se snaží o naplnění kvalitního životního stylu?	Nevázanost Individualita	KONFRONTACE HODNOT INDIVIDUÁLNÍ SELEKCE
5. Myslíte si, že existují ve společnosti lidé, kteří se snaží o	Špatná sociabilita	NARUŠENÁ SOCIALIZACE

negaci hodnot prospěšných pro společnost? Jestliže ano, můžete uvést příklady takové negace ze své vlastní zkušenosti?	Negace hodnot	ŽIVOTNÍ STYL
6. Myslíte si, že výtvarná výchova může ovlivnit životní styl člověka?	Úroveň poznání Prostředek edukace	SEBEPOZNÁNÍ PROCES EDUKACE
7. Pokud ano, znáte nějaké výsledky (poznatky) ovlivňování životního stylu?	Zájmové vzdělávací instituce Vlastní prezentace	SEBEREALIZACE NAPLNĚNÍ POTŘEB
8. Jaké výtvarné prostředky podle vašeho soudu na vás osobně zapůsobily nejvíce pro formování vašeho konkrétního životního stylu?	Inspirace Hodnota	VARIABILITA EMOCE
9. Jaké prostředky ve výtvarné výchově podle vašeho názoru je možné použít pro děti, mládež a dospělé v naší současné výtvarné výchově?	Edukační proces Životní výzvy	VARIABILITA KOOPERACE
10. Jaké výtvarné prostředky, by jste vy sám, použil? (preferoval pro formování životního	Seberozvoj Sebereflexe	MNOHHODIMENZIONÁLNOST

stylu)		
--------	--	--

Kategorie – výstupní pojmy rozhovoru se seniorem

Naplnění potřeb, sebepoznání, konfrontace hodnot, individuální selekce, narušená socializace, životní styl, proces edukace, seberealizace, variabilita, emoce, kooperace, mnohazměrnost.

Naše zjištění na základě kvalitativního rozboru interview se seniorem

Rozbor interview se seniorem nám přinesl další pohled na souvislost výtvarné výchovy a životního stylu. Výstup z našeho zkoumání prostřednictvím interview bylo zjištěno, že z pohledu seniora je výtvarná oblast možnou alternativou k sebepoznání člověka. Usnadňuje nám také orientaci v hodnotách a napomáhá v hledání našeho způsobu života a vlastní seberealizace.

6.6 Technika sběru dat metodou focus group

Tuto kvalitativní metodu *focus group* v kombinaci s interview jsme zvolili v rámci triangulace dat, tedy pro hlubší porozumění problému. Tato metoda *focus group* nám sice neukáže míru vlivu, ale umožní nám prezentovat pohledy v myšlení lidí na danou problematiku a pomůže nám také objevit jejich názory. Poskytne nám pohled na jejich postoje a mínění směřované ke zkoumanému problému. Metoda *focus group* je založena na moderované diskusi. Výstupem budou získané informace o faktorech, které se podílí na formování názorů lidí k dané problematice. V našem případě zjišťujeme vztah *výtvarné výchovy a životního stylu člověka*. Účastníky jsou lidé, kteří nám k tématu mají co sdělit a jsou ochotni se k danému tématu vyjádřit. Jedna z podmínek je, že tito vybraní informátoři se navzájem neznají a neměli by se tak vzájemně ovlivňovat. Celý proces je nutné důsledně promyslet a připravit. Vybereme účastníky diskuse, které spojuje určitá vybraná charakteristika či zkušenost. Zajistíme také příznivé podmínky vhodného místa konání, které se také podílí na úspěšnosti výstupu z realizace metody *focus group*. Budeme pokládat respondentům otázky, kde se budeme snažit zjistit ve volné diskusi jejich názorové postoje k danému tématu. Naše snaha bude zaměřena na to, aby se účastníci diskuse neodchylovali od tématu. Cílem realizace metody *focus group* bude zjištění individuálních názorů a postojů vy-

braných respondentů na základě jejich společné zkušenosti s působením výtvarné výchovy na jejich životní styl. Budeme se snažit o zjištění co největšího možného souboru informací. Díky tomuto se pokusíme o interpretaci zjištěných skutečností, které profilují život člověka a tímto se podílí na jejich životním stylu.

Focus group má nejen svá přesně stanovená pravidla, ale vyznačuje se i jednotlivými fázemi, které na sebe chronologicky navazují a ty je nutné ve stanoveném sledu také dodržet.

- *Zahájení setkání*
- *Motivační fáze*
- *Základní téma – ohnisko*
- *Závěrečná fáze*

Ohnisková skupina vychází ze zásad uplatňovaných v hloubkovém rozhovoru. Za její hlavní přínos se považuje možnost rozkrývat problémy, u kterých mohou hrát důležitou roli vlivy a stimuly vyplývající ze členství v určité skupině. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014, s. 188 - 192)

6.7 Metoda analýzy dat

Jako první proběhne realizace moderované diskuse s ohledem na všechna pravidla a prvním výstupem tedy bude autentický audiozáznam. Bude následovat přesná transkripce celé diskuse a následně rozbor získaného materiálu. Musíme nejprve dostatečně nasytit soubor kódů. Text si rozložíme a pokusíme se vyselektovat pro nás významné pojmy, které vyplynou přirozeně z diskuse. Hovoříme o tak zvaných kódech. Dále budeme pokračovat na základních principech zakotvené teorie. V závěru se pokusíme vygenerovat novou teorii. Hledání nové teorie je přímo spojeno s daty, které získáme prostřednictvím naší moderované diskuse.

Tato teorie má být zakotvena v datech – to znamená, že výzkumník přistupuje k datovému materiálu s maximální nepředpojatostí a otevřenou myslí. Předem definuje pole svého zájmu. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014, s. 86)

Je nutné si uvědomit, že v tomto případě nevycházíme s pojmy, u kterých předpokládáme jasnou souvislost a jasný vztah, ale cílem našeho zájmu bude zkoumaná oblast. Budeme přirozeně očekávat významné prvky, které se samy objeví bez našich předchozích predikcí.

Platí zde stejná pravidla jako u individuálního interview s tím, že výzkumník musí být objektivní a disponovat potřebnou dávkou empatie a schopnosti najít významné skutečnosti.

Základní procedury zakotvené teorie

1. *Sběr dat směřujících k teoretické nasycenosti kódů.*
2. *Kódování materiálu směřujícího k vytvoření základních kategorií – proměnných budoucí teorie.*
3. *Konstruování teorie jako sady tvrzení o vztazích mezi kategoriemi – proměnnými.* (Švaříček, Šed'ová a kol., 2014, s. 87)

Teorie, která je tímto způsobem vytvářena, se soustředí především na sociální procesy, které formují lidskou interakci. (McCallin v Švaříček, Šed'ová a kol., 2014, s. 86)

6.8 TRANSKRIPCE Focus group (moderovaná diskuse) – KÓDOVÁNÍ

Účastníci diskuse:

M – moderátor diskuse

Ž – žák ZŠ

ST – student VŠ

V – výtvarník

P – pedagog

S – senior

Úvod – souhlas s nahráváním rozhovoru a následným použitím v DP.

Zahájení setkání

M – *Dobrý den, naše dnešní setkání má takový jeden hlavní důvod a tím je zjistit, zda a jakým způsobem nás, co jsme zde přítomni, ovlivnila v našem životě výtvarná výchova a obecně výtvarná scéna. V naší debatě nás bude také zajímat, jestli se nějak odrazil její vliv na našem životním stylu a způsobu života. Posledně jsme se setkali samostatně a povídali si na toto téma a dnes máme možnost ho rozvinout více do hloubky. Cílem je zjistit pro mě dostatečné výstupy z našeho setkání a zjištěné informace bych potom ráda*

použila ve své diplomové práci. Ještě než vás seznámím s následujícím postupem, potřebuji vědět, jestli získané informace, které mi zde poskytnete, mohu s vaším souhlasem prezentovat a zveřejnit.

M - *Souhlasíte tedy se vším, co zde bylo řečeno? Mohu vaše názory veřejně prezentovat ve své diplomové práci?*

Ž – Ano, souhlasím.

ST – Také souhlasím

V – Ano

P – Ano

S - Souhlasím

Úvod

M – *Mojí povinností je, vás ještě než začneme, seznámit s pravidly, kterých se budeme držet. Domluvíme se, že necháme dostatečný prostor pro vyjádření každého s vás a nebudeme si zasahovat do řeči. Byla bych ráda, kdyby se všichni zapojili do naší diskuse. Pokud nebude chtít odpovídat, nic se neděje, máte na to právo a prostě mou otázku odmítnete. Musíme ještě na záznam říci, že jste byli všichni, jak zde sedíte seznámeni písemně s pravidly diskuse a tématem diskuse a měli jste možnost si vše před naším setkáním prostudovat. Nastal tedy čas otevřít dnešní diskusi.*

M – *Pořadí diskutujících není stanoveno, pokud budete mít potřebu se vyjádřit, budete mít prostor. V předchozím setkání jsme se snažili najít nějaké spojení výtvarné výchovy v závislosti na životním stylu člověka. Měli jste možnost se zamyslet nad touto otázkou a já se dnes zaměřím už přímo na výtvarné prostředky, které lze použít jako prostředky formování našeho životního stylu.*

Otázka č. 1

M - *Zajímá nás, které konkrétní výtvarné, by jste vy osobně doporučovali výtvarné výchově v rámci třeba školy pro naplňování tvorby životního stylu?*

ST – *Tak já jsem studentka pedagogické fakulty v Olomouci ...a moje zaměření je na výtvarnou výchovu pro základy, tak možná bych mohla říct pár postřehů a vlastních zkušeností. **Mám za sebou právě krátkou praxi** na jedné zdejší základce a jsem trochu na rozpacích. Já chápu **výtvarný prostředek jako metodu ve výuce**, tak z tohoto pohledu bych řekla,*

že ve školách konkrétně na těch základních se podle mě musí vybírat hlavně takové výtvarné prostředky, aby v tom dost krátkém čase **žáka zaujaly**.

Ž – To je pravda, protože já jsem teď v devítce a je to někdy hrozné. Spolužáci se chovají hrozně. **Berou to jako oddechovou hodinu** a navíc je to už ani nezajímá, už se vidí na jiné škole. Je mi někdy líto paní učitelky, co všechno musí snášet. Já bych to asi dělat nemohla.

ST – O tom právě mluvím, **jsem hodně omezena časem** a za tak krátkou dobu 45 minut je dost náročné stihnout všechno, včetně zapisování do třídnic.

M – **Souhlasím s tebou, ale nemyslíš, že je to také v důsledné přípravě toho pedagoga a v jeho schopnostech?**

ST – To asi ano, ale i tak je **na výtvarnou výchovu určena velmi krátká doba**. Víím, sama ještě nabírám zkušenosti a nemám tu praxi, ale je to dnes hodně **náročné abych zaujmula děti**. Když jsem se nedávno připravovala do hodiny, tak jsem o tom hodně přemýšlela. Z těch prostředků mě napadá nějaká **volná interpretace uměleckých děl, práce se sny žáků, možná i zapojení hudby**. Dneska je **náročná doba... smích**

V – Já si myslím, že sem patří všechny aktivity, které se dělají ve výtvarce... **od kresby, malby, modelování až po dnešní nové věci**. Přemýšlela jsem, co vnímat jako prostředek, ale napadají mě také jen různé techniky.

S – Nejsm z oboru a výtvarnou výchovu jsem měl někdy naposledy na základní škole. Co bych vyzdvihnul, je **zaujetí toho pedagoga a jak to s dětmi umí**. Dnešní doba je příliš náročná a jsme docela rozmazlení. **Máme hodně příležitostí a vůbec všeho dostatek, pak se těžko hledáme**. Školám bych doporučil, aby **se zaměřily na vyvážený rozvoj osobnosti**, využil bych všech prostředků a každý si najde to, co ho naplní.

P – Jsou to zajímavé názory, já dělám jako učitelka na výtvarce a vidím, jak se **zájmy dětí mění**. Dnes je opravdu **zajímají hlavně počítače**. **Chybí tu více zapojovat ruce a fantazii**.

M – **Dobře, ale stále zde nebylo řečeno, jaké tedy konkrétní prostředky máte na mysli?**

Můžete nám přiblížit, co si tedy vy sám představujete pod pojmem výtvarný prostředek?

S - Já si myslím, že to nejsou jen nějaké techniky, nejsm z oboru, ale myslím si, že **sem patří i nové přístupy**. Dcera mi například říkala, že měli možnost strávit v rámci nějakého výtvarného ateliéru **čas v přírodě**, kde plnili výtvarné úkoly, ale nevím, jak se tomu říká. Mám na mysli **nějakou novou metodu práce s dětmi**.

P – Já jsem spíš ještě ze staré školy a já jsem *zastávce klasických výtvarných prostředků*, jako je kresba, malba, sochařina, keramika, grafika, no prostě klasické prostředky. Určitě se přikláním, aby *dítě bylo vedeno ke kultuře* a tak třeba *návštěva galerií*, prostě návštěva různých výstav... no ale i těch, na kterých *se prezentují samy děti*.

M – Myslím, že bylo pro některé náročnější specifikovat, co si představíte pod pojmem výtvarný prostředek a vidím, že jste ukázali, že tento pojem lze vnímat opravdu z mnoha úhlů pohledu.

Otázka č. 2

M – Opět zabrousíme k části tématu a tím je životní styl. Ráda bych se nyní zeptala, jaké negativní projevy (jevy) ve formování životního stylu vidíte v současné době? Můžete se zaměřit jak na obecnou rovinu, tak i výtvarnou sféru.

ST – No, jako budoucí pedagog a cítím se i jako výtvarník... se hlavně nedívám s nadšením na to, jak většina *dětí, dospívajících, ale i dospělých sedí jen u počítače* a brouzdají po internetu. Chápu, že tam mohou najít spoustu zajímavého, spoustu informací, ale pak *to má mnoho dalších dopadů*. Řešíme, jak jsou dnes děti tlusté, protože se vůbec nehýbou a vidím tam i rizika možného zneužití, třeba facebook, a s ním spojená anonymita. Taky tato doba nese problémy. Připadá mi, že *nemáme na nic čas*.

S – Asi bych se také připojil k tomuto názoru, hlavně s tím časem je to v dnešní době složité. Jsem ve věku, kdy *si vážím více vlastního času* a už taky víc přemýšlím nad tím, jak ho strávím. *Hodně jsem přehodnotil*. Je nutné si uvědomit, že každý den a každou minutu žijeme jen jednou, nikdo nám už nedá šanci na opravu.. smích , ale k tomuto asi člověk *dojde až s přibývajícím věkem*.

M – Mohu potvrdit, že ke stejnému poznání jsem přišla také, ale každý z nás si musí prožít určitou dobu, než k tomuto poznání přijde. Snad vás neovlivním, ale myslím, že to můžeme přisoudit k selekci toho, co pro nás má význam a co nás vnitřně naplňuje.

V - Já to vidím *v uspěchaném a přetechnizovaném životě*. Rodiče se *nevěnují dostatečně svým dětem*. *Péči nahrazuje technika*. Za nás nabylo ani *tolik různých poruch u dětí*, Dnes má každý dyslexii, dysgrafii, vady řeči, poruchy pozornosti a já nevím co ještě.

S – Rád bych ještě doplnil, napadly mě ještě některé věci, jak si tak povídáme, řekl bych, že každý *negativní projev se musí nutně odrazit* na tom člověku. Já bych vyzdvihl *mládež, která je podle mě nejohroženější*. Tam se teprve vše utváří a *teprve se hledají*.

P – *To je těžká otázka, každý se na to díváme asi jinak. V každém případě se určitě shodneme na tom, **co je dobré a špatné**. Obecně je to fakt, že si lidé **neváží práce druhých**, příkladem jsou vandalové, **ti se nezastaví před ničím**. Tam je to určitě i **chyba ve výchově**. Jsem učitelka a já to asi přímo spojím se svou prací...děti prostě dnes **nezapoují vůbec svoji fantazii**, čekají, že jim **všechno naservírujeme pod nos**, jsou pohodlní, nevnímají okolí, **každý jen zobe do mobilu a tabletů a uniká jim všechno kolem....***

S – *To je řečeno sice hezky, ale kdo za to může? Nemá na tom **svůj podíl třeba i škola**?*

P – *Tak **škola není všemocná** kolego, co si tak přiznat, že stejný, ne-li mnohem větší podíl na tom máte vy rodiče?*

M – *Tady bych se snažila najít jádro problému v tom, jaký přístup máme my sami. **Musíme přeci vycházet nejdříve od sebe a poté můžeme kritizovat druhé**. Neznalost reality školního prostředí, často **milně svádí rodiče k vlastním soudům**, že škola nedělá, nic a že za vše může jen škola. Zamysleme se nad tím, **vždyť systematická výchova je nutná jak v rodině, tak i ve škole**. Nebo to tak není?*

ST – *Já to vidím ve **stylu výchovy**, studuji pedagogiku a v rámci nějakého předmětu už nevím, jsme se setkali s typologií výchovy....no a já bych řekla, že tam je ten problém. Bud' dnes **rodiče nevychovájí vůbec** a nechávají děcka vyrůstat jako dříví v lese, **nebo je naopak peskují** a kladou na ně obrovské nároky, a nebo, jak je dnes moderní, tak **preferují alternativu partnerského přístupu**. Osobně se mi přičí všechny varianty, ale dnešní moderní školství zastává právě ten partnerský přístup. Podle mě a mého zdravého rozumu je asi **nejlépe využít od každého stylu něco**.*

Ž – *Tak já si myslím, že...spousta lidí **dělá věci, co jim škodí**...kouří, pijí alkohol, drogy... už mě nic nenapadá..*

Otázka č. 3

M – *Ráda bych navázala na další otázku. **Jaké negativní jevy při formování životního stylu vidíte v kontextu formování výtvarného vědomí? (děti, mládež a dospělí)***

ST – *Tak tady bych se zmínila opět internet. Jsem sice mladý člověk, ale možná tím, že jsem z učitelské rodiny, tak jsem byla vychovávána vždycky tak, abych **dokázala vyhodnotit všechna pro a proti**, takový ten **zdravý nadhled** nad vším. Dneska má **mladý člověk problém se vůbec zorientovat** v tom, co je pravda a co lež. Taky se mi nelíbí internetová videa typu. **jak nakreslit, jak vystínovat..** myslím, že se jim říká tutoriály.*

V- Za mě je tím *negativním jevem dnešní móda sprejerů*. Dokážu pochopit, že to je *nový způsob projevu mladých lidí*, je to i atraktivní pro ně, ale někteří se chovají hrozně. *Dokážou ničit všechno, co má hodnotu a co někdo vlastním úsilím vytvořil*. Už to tady padlo je to *neúcta k práci druhých*. Tento jev mě dokáže pořádně vytočit. Není proti tomu obrany, většinou se ti hajzlíci nedají vůbec chytit.

P – Ano, s tímto jsem se také setkala a bylo to zrovna nedávno. S dětmi jsme výtvarně řešili stěnu u místní cyklostezky. Moc *hezký projekt*. *Děti se na to těšily* a věnovaly tomu i hodně času...včetně paní učitelky...smích. Výsledek byl super, ale před týdnem mi děcka říkali, že už se našel nějaký dobrák, který to zničil. Přitom na tuto stěnu navazují další prázdné plochy. Tam se mohli klidně vyřádit, a přesto *šli a raději poničili snahu někoho jiného*. *Děti byly dost zklamané*. Tam je potom těžké jak toto vysvětlit. No a za mě ještě určitě *nevhodná reklama*, pesimistické obrazy a už nevím... smích

Ž – Já jsem se na tom projektu taky podílela a mrzelo mě to, jak to dopadlo.

S – Za mě *bych jim urazil ruce* a nechal to *rodičům uhradit v plné míře!* Ale k té otázce ještě docela silný vliv na životní styl má určitě i skutečnost, že dneska *můžeme vidět v televizi úplně všechno*. *Jak se ničí památky, umělecká díla* no a toto všechno *se na lidech podepisuje*. *Děti vidí rodiče, jak se chovají*, tak se budou pravděpodobně chovat i oni a dál jejich děti. Nás učili, že *základ výchovy* je vždycky v rodině.

Otázka č. 4

M – *Jaký směr ve výtvarné výchově byste charakterizovali v současnosti?*

S – Zase *jsem u technologií*, ty nám vládnou a to je trend. Dneska kdo neumí na počítači, jako by nebyl. Ne všichni to ale berou, z nás ve starší generaci dáváme raději *přednost tradičním projevům*.

P – Tak já jsem taky už generace, která je trošku mimo, ale já jako pedagog *se musím přizpůsobit*...smích

Ž – Já jsem ráda, protože jsem nedávno zrovna absolvovala talentovky na umprumku. *Vybrala jsem si zrovna multimediální tvorbu* a to jsou počítače a umění do kopy. Rodiče říkají, že bych se asi jako *malička nebo sochařka dnes neuplatnila*.

M – *Jak to myslíš? Myslíš že nejsi tak šikovná?...*smích

Ž – né to nemyslím, spíš bych nenašla uplatnění, dneska to je složité. A ty počítače jsou už všude a *malovat můžu i sama* a nemusím se tím živit.

ST – Souhlasím, je to trend, který se bude prohlubovat. Dneska už je všechno možné *ovládat přes chytré mobily*. Sama *se někdy ztrácím*, tak se nedivím ani vlastním rodičům, že jsou z toho někdy zoufalí.

V – Mě je blízká hlavně klasická tvorba. Kolikrát si vezmu jen tak tužku a *pro radost si něco namaluju* a to můžu vlastně všude. Počítač bych do lesa asi nebrala. ...smích

Otázka č. 5

M – *Díváte se na tento trend optimisticky, nebo pesimisticky?*

P – Každá *generace to vidí jinak*. Já osobně jsem na rozpacích. Na jedné straně rozumím vývoji, ale na straně druhé jsem už v určitém věku, kdy *mám ráda jistoty* a né velké změny. Nemám vztah k moderním vymoženostem, asi *jsem staromódní*...smích

S – Nesouhlasím, pro mě i když jsem ve stejném věku, nebo starší než vy, tak já to teda *vidím jednoznačně optimisticky*. Výtvarné umění je oblast, kde ty *moderní technologie patří* a jsou nutné. Tím ovšem nezavrhuju všechno, co je tradiční. Za mě pozitivní hodnota.

ST – To nemůžu takto jasně říct. Určitě je dobře, když *žáci tvoří podle sebe*, ale pořád se od nich *očekává nějaký výkon*. Nejen od společnosti, taky od rodičů, jejich kamarádů a myslím, že i od sebe samých.

V – Nevím, nemám jasný názor.

Ž – Já to taky *neumím říct*, jsem hodně ovlivněná rodiči a ti *pořád na něco nadávají*.

M – *Máte zájem se ještě k něčemu vyjádřit v souvislosti s naším tématem?*

P – Jen bych chtěla ještě podotknout, že pokud se budeme snažit o to, abysme, *žili, jak nejlépe umíme, tak určitě budeme i mnohem šťastnější*. A každý musíme začít hlavně u sebe.

M – *Všem vám děkuji za váš příspěvek, který mi pomůže k realizaci mé DP. Děkuji vám za vaši ochotu se takto společně sejít a věřím, že vás naše setkání také nějak obohatilo.*

Tabulka č. 11

ANALÝZA moderované diskuse

Účastníci:

Autorka DP (moderátorka diskuse), žák, student, výtvarník, pedagog, senior

Otázka č. 1

Jaké z vaší pozice prostředky byste doporučovali výtvarné výchově v rámci školy pro naplňování tohoto trendu?

Diskutující	Hlavní odpovědi	Kódy	Kategorie
Žák	Berou to jako oddech. hodinu	Zařazení, důležitost	Míra důležitosti
Student	Mám za sebou právě krátkou Výtvarný prostředek jako metoda ve výuce Žáka zaujali Jsem hodně omezena časem Na výtvarnou výchovu určena velmi krátká doba Náročné abych zaujala děti Volná interpretace um. děl, práce se sny žáků možná zapojení hudby Je náročná doba	Získávání zkušeností Vnímání výtvarného prostředku Zvýšená pozornost Nedostatek času Schopnost Hledání Složitost doby	Praxe praxi Způsob výuky Aktivace Hodnota času Zkušenost Prostředky Proměny doby

Výtvarník	Od kresby, malby až po dnešní nové věci	Změny	Vývoj
Pedagog	Zájmy dětí se mění Zajímá hlavně počítače Chybí tu více zapojování ruce a fantazie Zastánce klasických výtvarných prostředků Dítě bylo vedeno ke kultuře Návštěva galerií Se prezentují sami děti	Vývoj Výběr Nedostatek ručních aktivit Schopnost přijímat nové Rozvoj osobnosti Rozšíření obzorů Vlastní prosazení	Proměny Volba Absence ruční tvorby Tradice Vnímání hodnot Kulturnost Seberealizace
Senior	Zaujetí toho pedagoga Jak to s dětmi umí Máme hodně příležitostí Se těžko hledáme Se zaměřily na vyvážený rozvoj osobnosti Sem patří i nové přístupy Čas v přírodě Nějakou novou metodu práce s dětmi	Zapálenost pedagoga Schopnost zaujmout Široké možnosti Hledání všestranný rozvoj Nové metody Místo trávení času Nové metody	Kvalita pedagoga Kvalita pedagoga Výběr Vnímání sebe sama Proces výchovy Vývoj Jedna z možností Vývoj

Tabulka č. 12

SYNTÉZA moderované diskuse

Účastníci:

Autorka DP (moderátorka diskuse), žák, student, výtvarník, pedagog, senior

Otázka č. 1

Diskutující	Kódy	Kategorie
Žák	Míra důležitosti	VLASTNÍ HODNOTY
Student	Praxe Způsob výuky Aktivace Hodnota času Zkušenost Prostředky Proměny doby	EDUKAČNÍ ZKUŠENOSTI MOTIVACE TRANSFORMACE DOBY EDUKAČNÍ PROSTŘEDKY
Výtvarník	Proměny	VÝVOJ
Pedagog	Proměny Volba Absence ruční tvorby Tradice vnímání hodnot Kulturnost Sebeprosazení	VÝVOJ SELEKCE HODNOTY KULTURA SEBEREFLEXE
Senior	Kvalita pedagoga Výběr Vnímání sebe sama Proces výchovy	 EDUKACE

	Vývoj Jedna z možností	ALTERNATIVA
--	---------------------------	-------------

Tabulka č. 13

ANALÝZA moderované diskuse

Účastníci:

Autorka DP (moderátorka diskuse), žák, student, výtvarník, pedagog, senior

Otázka č. 2

Jaké negativní projevy (jevy) při formování životního stylu vidíte v současné době? (formulujte obecně, nejen ve sféře výtvarné)

Diskutující	Hlavní odpovědi	Kódy	Kategorie
Žák	Berou to jako oddechovou hodinu	Zařazení, důležitost	Míra důležitosti
Student	Děti, dospívající, ale i dospělí Sedí jen u počítače to má mnoho dalších dopadů Nemáme na nic čas Stylu výchovy Rodiče nevychovájí vůbec Nebo je naopak peskují Preferují alternativu partnerského přístupu Nejlépe využít od každého stylu něco	Způsob stráveného času Výsledek dopadu nedostatek času Způsob výchovy Volná výchova Velké nároky Způsob výchovy Hledání optima	Disponování s vlastním časem Absence času Podoba výchovného procesu Kompromis
Výtvarník	V uspěchaném a pře-	Podoba života	Moderní doba

	<p>technizovaném životě</p> <p>Rodiče se nevěnují dostatečně svým dětem</p> <p>Péči nahrazuje</p> <p>Tolik různých poruch u dětí</p>	<p>Rodiče zanedbávají rodičovské povinnosti</p> <p>Zástupce výchovy</p> <p>Poruchy</p>	<p>Nedostatky ve výchově</p> <p>Suplování výchovy</p> <p>Psychické poruchy</p>
Pedagog	<p>Co je dobré a špatné</p> <p>Sobectví</p> <p>Neváží práce druhých</p> <p>Ti se nezastaví před ničím</p> <p>Chyba ve výchově</p> <p>Nezapojují vůbec svoji fantazii</p> <p>Všechno naservírujeme pod nos</p> <p>Každý jen zobe do mobilu</p> <p>Uniká jim všechno kolem</p> <p>Škola není všemocná</p>	<p>Schopnost rozpoznání</p> <p>Sobectví</p> <p>Bezohlednost</p> <p>Nedostatečná výchova</p> <p>Neotevřenost</p> <p>Pohodlnost</p> <p>Moderní aktivita</p> <p>Nevnímavost</p> <p>Úkol školy</p>	<p>Výchova</p> <p>Negativní projev</p> <p>Špatná socializace</p> <p>Absence výchovy</p> <p>Niterní uzavřenost</p> <p>Spoléhání na druhé</p> <p>Trend doby</p> <p>Zaslepenost</p> <p>Role školy</p>
Senior	<p>Si vážím více vlastního času</p> <p>Hodně jsem přehodnotil</p>	<p>Hodnota času</p> <p>Převrat v myšlení</p>	<p>Význam</p> <p>Transformace myšlení</p>

	Dojde až s přibývajícím věkem	Dozrání	Poznání
	Negativní projev se musí odrazit	Dopad chování	Výsledek
	Mládež, která je podle mě nejohroženější	Ohrožená skupina	Cílová skupina

Tabulka č. 14

SYNTÉZA moderované diskuse

Účastníci:

Autorka DP (moderátorka diskuse), žák, student, výtvarník, pedagog, senior

Otázka č. 2

Diskutující	Kódy	Kategorie
Žák	Míra důležitosti	VYHODNOCENÍ VLASTNÍCH PRIORITY
Student	Disponování s vlastním časem Absence času Podoba výchovného procesu Kompromis	VLASTNÍ VOLBA EDUKAČNÍ PROCES HLEDÁNÍ
Výtvarník	Moderní doba Nedostatky ve výchově Suplování výchovy Psychické problémy	ORIENTACE EDUKAČNÍ PROCES

Pedagog	Výchova Negativní projev Špatná socializace Absence výchovy Niterní spoléhání na druhé Trend doby Role školy	EDUKACE NEGACE VÝVOJ SPOLEČNOSTI VÝZNAM EDUKAČNÍCH INSTITUCÍ
Senior	Význam transformace myšlení Poznání	SEBEREFLEXE AUTOEDUKACE

Tabulka č. 15

ANALÝZA moderované diskuse

Účastníci:

Autorka DP (moderátorka diskuse), žák, student, výtvarník, pedagog, senior

Otázka č. 3

Jaké negativní jevy při formování životního stylu vidíte v kontextu formování výtvarného vědomí? (děti, mládež, dospělí)

Diskutující	Hlavní odpovědi	Kódy	Kategorie
Žák	Taky podílela a mrzelo mě to, jak to dopadlo	Spolupráce	Spoluúčast na projektu
Student	Dokázala vyhodnotit všechno pro a proti	Vnímání reality	Orientace v hodnotách Objektivita

	Zdravý nadhled Mladý člověk problém se vůbec zorientovat	Schopnost posouzení Složitost orientace	Komplikovanost doby
Výtvarník	Negativním jevem dnešní móda sprejerů Nový způsob projevu mladých lidí Dokážou ničit všechno Někdo vlastním úsilím vytvořil Neúcta k práci druhých tento jev mě dokáže pořádně vytočit	Nevyzrálost Hledání se Neúcta Vlastní vklad Neúcta Zoufalství	Negace hodnot Prosazení Neúcta k hodnotám Snaha Neúcta k hodnotám Bezmoc
Pedagog	Hezký projekt Děti se na to těšily Nevhodná reklama	Výtvor Radost Špatný příklad	Hodnota Emoce Negace hodnot
Senior	Bych jim urazil ruce Rodičům uhradit v plné míře Můžeme vidět v televizi úplně všechno Se ničí památky, umělecká díla Se na lidech podepisuje Děti vidí rodiče, jak se chovají	Touha po trestu Platit za své činy Informační zdroj Neúcta Dopad Příklad	Výchova Výchovný prostředek Dostupnost informací Neúcta k hodnotám Proces proměny Vědomí vlastního

	Základ výchovy		chování
		Sociální skupina	Výchova v rodině

Tabulka č. 16

SYNTÉZA moderované diskuse

Účastníci:

Autorka DP (moderátorka diskuse), žák, student, výtvarník, pedagog, senior

Otázka č. 3

Jaké negativní jevy při formování životního stylu vidíte v kontextu formování výtvarného vědomí? (děti, mládež, dospělí)

Diskutující	Kódy	Kategorie
Žák	Spoluúčast na projektu	KOOPERACE
Student	Orientace v hodnotách Objektivita Komplikovanost doby	ZVNITŘNĚNÍ HODNOT DYNAMIKA DOBY
Výtvarník	Nevyzrálost Prosazení Neúcta k hodnotám Snaha Neúcta k hodnotám Bezmoc	NEGACE HODNOT SOCIALIZACE NEGACE HODNOT EMOCE
Pedagog	Pozitivní prvek City, prožívání Negace hodnot	HODNOTY EMOCE
Senior	Výchova	EDUKACE

	Prostředník výchovy	EDUKAČNÍ PROSTŘEDEK
	Dostupnost informací	INFORMAČNÍ DOBA
	Neúcta k hodnotám	NEGACE HODNOT
	Proces přeměny vědomí vlastního chování	TRANSFORMACE
	Výchova v rodině	SEBEREFLEXE

Tabulka č. 17

ANALÝZA moderované diskuse

Účastníci:

Autorka DP (moderátorka diskuse), žák, student, výtvarník, pedagog, senior

Otázka č. 4*Jaký směr ve vývoji výtvarné výchovy byste charakterizovali v současnosti?*

Diskutující	Hlavní odpovědi	Kódy	Kategorie
Žák	Vybrala jsem si zrovna multimediální tvorbu	Vlastní volba vý- běr profese	Vnitřní postoj uplat- nění
	Malířka nebo sochařka dnes neuplatní	Uplatnění ve spo- lečnosti	Pevné místo
	Malovat můžu i sama	Amatérská rovina	Vnitřní spokojenost
Student	Ovládat přes chytré mo- bily	Vliv technologií	Vývoj doby
Výtvarník	Pro radost si něco nama- luju	Vnitřní uspokojení	Pocit spokojenosti
Pedagog	Se musím přizpůsobit	Kompromis	Respektování vývoje

Senior	Jsme u technologií Přednost tradičním projevům	Vývoj techniky Vztah k tradičnímu	Rychlý vývoj Tradice
---------------	--	---	-------------------------

Tabulka č. 18

SYNTÉZA moderované diskuse

Účastníci:

Autorka DP (moderátorka diskuse), žák, student, výtvarník, pedagog, senior

Otázka č. 4

Jaký směr ve vývoji výtvarné výchovy byste charakterizovali v současnosti?

Diskutující	Kódy	Kategorie
Žák	Vnitřní postoj uplatnění Pevné místo Vnitřní spokojenost	VNITŘNÍ NAPLNĚNÍ STABILITA
Student	Vývoj doby Hledání se	DYNAMIKA DOBY SEBEREFLEXE
Výtvarník	Pocit spokojenosti	VNITŘNÍ NAPLNĚNÍ
Pedagog	Respektování vývoje	RESPEKT
Senior	Rychlý vývoj Tradice	DYNAMIKA DOBY HODNOTY

Tabulka č. 19

ANALÝZA moderované diskuse

Účastníci:

Autorka DP (moderátorka diskuse), žák, student, výtvarník, pedagog, senior

Otázka č. 5

Díváte se na tento vývoj optimisticky, nebo pesimisticky?

Diskutující	Hlavní odpovědi	Kódy	Kategorie
Žák	Neumím říct Pořád na něco nadávají	Hledání Nespokojenost	Nevyhraněnost názoru Vnitřní nenaplnění
Student	Žáci tvoří podle sebe Očekává nějaký výkon	Vlastní vyjádření Konečný produkt	Seberealizace Výsledek úsilí
Výtvarník	Nemám jasný názor	Hledání	Nevyhraněnost názoru
Pedagog	Generace to vidí jinak Mám ráda jistoty Jsem staromódní Žili, jak nejlépe umíme pak určitě budeme šťastnější Začít hlavně u sebe	Rozdílnost v myšlení Pevné místo Brání se změnám Spokojenost Vlastní změna	Mezigenerační rozpor Stabilní pozice Konzervativní Životní naplnění Sebereflexe
Senior	Vidím jednoznačně optimisticky Moderní technologie patří	Jasný postoj k názoru Součást doby	Vyhraněnost názoru Aktuální stav

Tabulka č. 20

SYNTÉZA moderované diskuse

Účastníci:

Autorka DP (moderátorka diskuse), žák, student, výtvarník, pedagog, senior

Otázka č. 5

Díváte se na tento vývoj optimisticky, nebo pesimisticky?

Diskutující	Kódy	Kategorie
Žák	Nevyhraněnost názoru Vnitřní nenaplnění	HLEDÁNÍ SE SEBEREFLEXE
Student	Seberealizace Výsledek úsilí	VNITŘNÍ USPOKOJENÍ
Výtvarník	Nevyhraněnost názoru	HLEDÁNÍ SE
Pedagog	Mezigenerační rozpor Stabilní pozice Konzervativní Životní naplnění Sebereflexe	STABILITA KONZERVATIVNOST
Senior	Vyhraněnost názoru Aktuální stav	POZITIVNÍ HODNOCENÍ

Zjištění na základě kvalitativního rozboru moderované diskuse (focus group)

Otázka č. 1

Jaké z vaší pozice prostředky, byste doporučoval výtvarné výchově v rámci školy pro naplňování tohoto trendu?

Kategorie – výstupní pojmy moderované diskuse

Vlastní hodnoty, edukační zkušenosti, motivace, transformace doby, edukační prostředky, vývoj, selekce, hodnoty, kultura, sebereflexe, edukace, alternativa.

Zjištění k otázce č. 1

Důkladnou analýzou jsme zjistili, že klíčovým elementem, který figuruje v edukačním procesu je pro většinu tázaných samotný edukátor. Od jeho schopností a kvalit se odvíjí úspěšnost celého edukačního procesu. Je nositelem předávání hodnot a napomáhá k procesu jejich zvnitřnění. Stěžejní se také stává motivace, která aktivizuje jedince v jeho dalším rozvoji. Pestrá škála možných edukačních prostředků ve výtvarné tvorbě umožňuje volný výběr podle vlastního zvážení. Výtvarná scéna nám nabízí jak tradiční prostředky v podobě aplikace klasických výtvarných technik, tak i inovativních prostředků v podobě aplikace moderních technologií či nových přístupů jako je třeba zážitková pedagogika. Ať už se opíráme o tradice či inovativní prvky, vždy je kladen důraz na sebereflexi jedince, tedy jeho vnitřní zpětnou vazbu.

Otázka č. 2

Jaké negativní projevy (jevy) ve formování životního stylu vidíte v současné tvorbě. (formulujte obecně, nejen ve sféře výtvarné)

Kategorie – výstupní pojmy moderované diskuse

Vyhodnocení vlastních priorit, vlastní volba, edukační proces, hledání, orientace, negace, vývoj společnosti, význam edukačních institucí, sebereflexe, autoedukace.

Zjištění k otázce č. 2

Na základě společné diskuse, jsme zjistili, že současná společnost je velmi komplikovaná a orientace v ní je také značně náročná. Vývoj, kterým se ubírá, je ovlivněn dynamickým pokrokem ve všech oblastech lidské činnosti a mnohdy ani nestíháme sledovat změny, které se kolem nás dějí. Můžeme tedy říci, že v podstatě každý z nás se neustále vnitřně hledá v závislosti na změnách okolní reality. V této orientaci hraje významnou roli nejen rodina a blízké okolí, ale také mnohé vzdělávací instituce, které napomáhají jedinci najít své pevné místo ve společnosti. Ovšem můžeme se také setkat i s těmi, kteří se na své cestě životem mohou ztratit a jejich chování a jednání pak není úplně v souladu s potřebami společnosti a hlavně s vlastním niterným naplněním. Stanovení vlastního cíle jedince aktivizuje

v jeho dalším rozvoji a tak i napomáhá v nalezení duševní rovnováhy tak potřebné v dnešní uspěchané době. Negaci v jakékoliv podobě, lze považovat za stav, který signalizuje nevyzrálou jedince.

Otázka č. 3

Jaké negativní jevy při formování životního stylu vidíte v kontextu formování výtvarného vědomí? (děti, mládež, dospělí)

Výstupní pojmy moderované diskuse

Kooperace, zvnitřnění hodnot, dynamika doby, negace hodnot, socializace, emoce, hodnoty, edukace, edukační prostředek, informační doba, transformace, sebereflexe.

Zjištění k otázce č. 3

Dobu, ve které žijeme, lze považovat z hlediska dostupnosti informací za dobu, ve které je někdy náročné vyselektovat dobré a špatné. Je také velmi obtížné najít přesnou definici dobrého a špatného, protože s ohledem k naší individualitě je také i naše chápání rozdílné. Výsledkem našeho šetření je výstup, který nám naznačuje, že ne vždy co se jeví jako příznivé tak opravdu ve skutečnosti působí. Hovoříme především o moderních technologiích, které na jedné straně usnadňují život a na straně druhé nám ho komplikují. Naše orientace v současné společnosti je do značné míry ovlivněna úrovní výchovy a to především v rodině. Zde získáváme přehled o fungování světa kolem nás a seznamujeme se s hodnotami, které jsou nám předkládány. Pokud tomu tak není, nebo je, ale pouze v nedůsledné a nesystematické formě, tak lze očekávat, že se takový jedinec bude teprve vnitřně hledat. Možným východiskem, je snaha o transformaci v myšlení a snaha o vlastní sebereflexi. Zde nám může být nápomocna právě výtvarná oblast a vliv jejich pestrých prostředků. Důležitou roli, zde hraje také okolí a jeho podpora v hledání sebe sama.

Otázka č. 4

Jaký směr ve vývoji výtvarné výchovy, by jste charakterizovali v současnosti?

Kategorie – výstupní pojmy moderované diskuse

Vnitřní naplnění, stabilita, dynamika doby, sebereflexe, respekt, hodnoty.

Zjištění k otázce č. 4

Na základě moderované diskuse jsme zjistili, že se zde opět opíráme o velmi rychlý vývoj ve společnosti, který do značné míry ovlivňuje i vnímání člověka. Setkáváme se z mnoha moderními technologiemi, které lze využít i v oblasti výtvarné výchovy. Jedním z takových konkrétních příkladů je právě multimediální sféra. Protože se naše potřeby mění s vývojem doby je zde i přímá souvislost s pocity našeho vnitřního naplnění. Stále však vycházíme z ověřených hodnot, které platili i dříve. Důležitým zjištěním je silná potřeba stability člověka a jeho vlastní schopnost sebereflexe.

Otázka č. 5

Díváte se na tento vývoj optimisticky, nebo pesimisticky?

Kategorie – výstupní pojmy moderované diskuse

Hledání se, sebereflexe, vnitřní uspokojení, stabilita, konzervativnost, pozitivní hodnocení.

Zjištění k otázce č. 4

Jednoznačný výstup z této velmi komplikované otázky jsme nezískali. Každý se na tuto problematiku dívá jinak s ohledem na vlastní životní zkušenosti. Můžeme říci, že se každý jedinec hledá a tento proces vzhledem ke změnám v okolní realitě je naprosto přirozený. Hraje zde významnou roli vlastní zpětná vazba a schopnost člověka hodnotit, vždy se tak děje s ohledem na naše vnitřní nastavení žebříčku hodnot. Rozdíly v pohledu na věc, mohou být také způsobeny různými věkovými kategoriemi. Lze se tedy potkat jak s názory, které se kloní k pesimistickému pohledu, tak i názory, které jsou jednoznačně pozitivně laděny.

7 DISKUSE

V této závěrečné kapitole bych ráda prezentovala své dosavadní zkušenosti, které jsem měla možnost získat v průběhu mé dlouholeté praxe ve školství a to přímo na výtvarném oboru základní umělecké školy. V rámci neformálního vzdělávání, jsem také měla možnost získat cenné zkušenosti i jako lektorka v kurzu pro dospělé zaměřeného na jednu z mnoha oblastí výtvarné tvorby a tou je keramika. Díky studiu na UTB ve Zlíně mi bylo umožněno získané zkušenosti rozšířit i o další aktuální poznatky z oblasti pedagogiky, psychologie a sociologie, a tak efektivněji propojit teorii s praxí. Oblast výchovy nám poskytuje velmi bohatou sféru možného působení. Lze se primárně opírat o výchovu v rodině a návazně také o výchovu v mnohých výchovně vzdělávacích institucích. Mé působení je tedy spojeno s formálním i neformálním vzděláváním v oblasti výtvarné výchovy a zde je nutné v závislosti na vývoji neustále reagovat na nové poznatky z různých odborných výzkumů spojených právě s výtvarnou výchovou. Tak, jak prochází proměnou vše kolem nás, tak se také vyvíjí i metodika práce ve výtvarné oblasti. Zde se nám odkrývají pohledy možného vlivu této výchovy. Výtvarná výchova umožňuje jedinci nacházet životní cesty obohacené o širší rozměr vnímání, který mu také umožní lépe se orientovat v dnešním komplikovaném světě plném odosobněných vztahů. Lze ji vnímat jako prostředek, prostřednictvím kterého formujeme naše estetické vnímání, dále jako prostředek k rozvoji našeho niterního vnímání a duševního naplnění, prostředek k pozdějšímu vyprofilování našich zájmů, nebo možného profesního uplatnění ve společnosti. Všechny výše uvedené pozice se podílí na životě člověka, podobě jeho života a jeho životním stylu. Ve společnosti se stále častěji setkáváme s otázkami, které jsou spojeny s kvalitou našeho života a s mnoha alternativami způsobu života, jimiž se můžeme inspirovat. Proces formování životního stylu je však dlouhodobým procesem, který vychází z postupného profilování našeho niterního světa. Naše životní postoje vychází z pevných hodnotových pilířů, a pokud tomu tak není, může docházet k dezorientaci jedince a jeho neoptimálnímu fungování ve společnosti. Pedagogická oblast je jednou z těch, které nám právě poskytují možnost optimálního formování jedince na všech úrovních a napříč širokým věkovým spektrem.

Diskuse k tématu životního stylu a jeho utváření je v současné společnosti aktuální a také velmi potřebná. Tímto tématem se dnes zabývá mnoho odborníků, avšak propojení sféry výtvarné s utvářením podoby životního stylu není ještě natolik prozkoumáno. Obecně převládající materialistický postoj většiny společnosti pravé hodnoty znehodnocuje a dochází tak velmi často k celkovému odosobnění v našich životech. Jedna z více vývojových etap

člověka, která je velmi komplikovaná pro utváření a přijímání hodnot společnosti je z mého pohledu období adolescence. Vytváření profilu vlastní identity, morálního vývoje a prosociálního chování, a představy o vlastní budoucí perspektivě je postavena na základech, které si jedinec buduje již od dětství a dále v tomto procesu pokračuje i v období dospělosti.

V jistém smyslu je pojem identity v adolescenci pojmem slučujícím všechnu sebereflexi jedince v jeho sociálním a kulturním prostředí. Jde o potvrzení vlastní existence (Bačová, 2003, v Nielsen Sobotkové, 2014, s. 31) jak před sebou samým, tak i ve společnosti, ve které jedinec žije. (Macek, 2006, v Nielsen Sobotkové, 2014, s. 31)

Můžeme tedy říci, že nalezení své vlastní identity je jedním z nezbytných prvků k utváření profilu životního stylu člověka. Pokud jedinec nedostává dostatečně motivující a rozvíjející podněty, jeho následné chování tak nemusí korespondovat s potřebami dané společnosti. V takovém případě lze hovořit o antisociálním chování a v souvislosti s utvářením životního stylu, také o utváření životního stylu založeného na protichůdných hodnotách. Jedna z více možností proniknutí do niterního světa jedince je aplikace zážitkové pedagogiky ve výtvarné výchově jako jednoho z více možných prostředků, které lze využít napříč celým věkovým spektrem edukovaných.

Čas strávený procesem tvorby je časem sebereflexe. Každý autor vychází ze svých pocitů, zážitků, vzpomínek, fantazie i skutečnosti. To vše je jedinečné a často i nesdělitelné běžnými jazykovými prostředky. Tím významnější je proto sdělení neverbální – vizuální. Výtvarné prostředky dovolují zviditelnit to, co je neviditelné. Přímé projektování pocitů, myšlenek i tvůrčího soustředění a vůle do výtvarného materiálu má za následek dynamizaci všech složek osobnosti. (Skarlantová, ve sborníku PALESTRA, 2013, s. 227)

Důležitou součástí zážitkových procesů je výzva. Je to pojem, který nám napovídá, že hodláme překonat sami sebe, najít v sobě samých nové cesty řešení, odkryváme dosud nepoznané a zjišťujeme míru vlastních schopností nejen v tom, že je najdeme, ale také, že je umíme aplikovat v životě. (Balvín, Macáková, ve sborníku PALESTRA, 2013, s. 28)

V rozšíření diskuse na téma výtvarné výchovy, jejich prostředků v souvislosti s utvářením životního stylu člověka bychom mohli využít těchto publikací:

BALVÍN, Jaroslav, MACÁKOVÁ, Světlana. Zážitková pedagogika a zážitková andragogika. Adventure Pedagogy and Adventure Andragogics. In Zážitková pedagogika a mož-

nosti jejího využití při práci s vybranými cílovými skupinami. Editor Markéta Šauerová. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu PALESTRA, 2013, s. 19-37).

CSIKSZENTMIHALYI, Mihaly. Jak dát svému životu smysl. In Flow, 2015, s. 251-269.

HREHOVÁ, Helena. Fascinácia jako „vnútorné precitnutie“ a jej význam vo filozofii edukatívno – pedagogickom procese. Fascination as „Inner Wake – up call“ and ois meaning in the philophy and in the educational – pedagogical proces. In ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA A MOŽNOSTI JEJÍHO VYUŽITÍ PŘI PRÁCI S VYBRANÝMI CÍLOVÝMI SKUPINAMI. Editor Markéta Šauerová Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu PALESTRA, 2013, s. 48-53.

KUBÁTOVÁ, Helena. Generace, gender a způsob života. In. Sociologie životního způsobu, 2010, s. 220-227.

ZÁVĚR

Tato kvalifikační práce byla přínosnou zkušeností a jejím prostřednictvím bylo umožněno se mnohem více zamyslet nad problematikou vlivu přítomných faktorů, jimiž jsme formováni v našem životě a jimiž se také spoluvytváří náš životní styl. Také výchova obecně, hraje v našich životech velmi významnou roli. Výtvarná výchova však poskytuje ještě i jiný rozměr působení, zaměřený na mnohem citlivější a vnímavější pohled na svět.

V našem výzkumu jsem se zaměřila na téma *výtvarné výchovy*, jako jednoho z více možných prostředků, které by mohly mít vliv na podobu našeho *životního stylu*. Na základě vyhodnocení výstupů v rámci triangulace dat, tedy kombinace více možných přístupů a metod zkoumání dané problematiky, jsme došli k závěru, že výtvarná výchova rozšiřuje jedinci obzory vnímání a poskytuje mu výpověď o okolním světě v mnohem podrobnějších souvislostech. Toto vnímání je obohaceno o rozměr silnějších prožitků založeného na hlubší emocionální vybavenosti jedince a většího zájmu o okolní svět. Všechny tyto aspekty se přímo dotýkají chování a jednání člověka v závislosti na formování jeho *životního stylu*. Hovoříme o dostatku podnětů, které vytváří obraz života ve všech jeho projevech. Zjistili jsme také, že působením výtvarné výchovy lze přijímat a spoluvytvářet hodnoty, které jsou nezbytné pro optimální fungování jedince ve společnosti. Na závěr tedy můžeme říci, že vzhledem k výstupu z našeho výzkumu, lze konstatovat, že *existuje vztah mezi výtvarnou výchovou a tvorbou životního stylu*.

Osobně jsem tedy zaznamenala za svou dlouhou praxi zkušenosti, které mne utvrzují v tomto přesvědčení, že prostřednictvím vlivu výtvarné výchovy lze formovat lidské vědomí napříč celým věkovým spektrem od dětí, mladých lidí až po seniory.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ANZENBACHER, Arno, 2010. *Úvod do filosofie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-727-5.
- [2] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2011. *Teórie sociálnej pedagogiky*. Bratislava: Slovenská pedagogická spoločnosť SAV. ISBN 978-80-970675-0-2
- [3] BAUMAN, Zygmunt, 2010. *Umění života*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1869-4.
- [4] BAUMAN, Zygmunt a MAY, Tim, 2010. *Myslet sociologicky*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-026-1.
- [5] BELZ, Horst a SIEGRIST, Marco, 2011. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-930-9.
- [6] CAKIRPALOGLU, Panajotis, 2004. *Psychologie hodnot*. Nakladatelství Votobia. ISBN 80-7220-195-6.
- [7] СЕЛИВАНОВ Н. Л. *Педагогические условия интеграции компьютерных технологий в художественное образование подростков*. Автореферат. пед. наук. М. 2008. С. 4-5.
- [8] СЕЛИВАНОВ Н. Л. Проектирование как творческое познание. Поиск методологических основ для интеграции компьютеров технологий в художественное образование. // Педагогика искусства. сетевой журн. 2008.
- [9] COGNET, Georges, 2013. *Dětská kresba jako diagnostický nástroj*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0499-2.
- [20] CORETH, Emerich, EHLEN, Peter, HAEFFNER, Gerd a RICKEN, Frido, 2006. *Filosofie 20. století*. Olomouc: nakladatelství Olomouc. ISBN 80-7182-209-4.
- [31] CORETH, Emerich, EHLEN, Peter a SCHMIDT, Josef, 2003. *Filosofie 19. století*. Olomouc: nakladatelství Olomouc. ISBN 80-7182-157-8.
- [42] CSIKSZENTMIHALYI, Mihaly, 2015. *O štěstí a smyslu života flow*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0918-8.
- [53] ERIKSEN, Thomas Hylland, 2005. *Tyranie okamžiku*. Brno: DOPLNĚK. ISBN 80-7239-185-2.

- [64] ERIKSON, Erik Homburger, 2015. *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0786-3.
- [75] FROMM, Erich, 2014. *Mít, nebo být?*. Praha: AURORA. ISBN 978-80-7299-106-8.
- [86] FROMM, Erich, 2016. *Umění být*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1105-1.
- [97] HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina, 2011. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0030-7
- [108] HAŠKOVÁ, Hana, 2014. *Vlastní cestou*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-178-7.
- [119] HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2012. *Sociální gerontologie*. Praha: Galén. ISBN 978-80-7262-900-8.
- [20] HAVLÍK, Radomír a KOŤA, Jaroslav, 2011. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0042-0.
- [212] HELUS, Zdeněk, 2009. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha:Portál. ISBN 978-80-7367-628-5
- [22] HEŘMANOVÁ, Eva, 2012. *Koncepty, teorie a měření kvality života*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-106-0.
- [23] HOLCZEROVÁ, Vladimíra a Dvořáčková, Dagmar, 2013. *Volnočasové aktivity pro seniory*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4697-5.
- [24] HONZÍK, Karel, 1958. *Co je životní sloh*. Praha: Československý spisovatel.
- [25] JANIŠ, Kamil a SKOPALOVÁ, Jitka, 2016. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5535-9.
- [26] JŮVA, Vladimír, 1987. *Estetická výchova*. Praha: ACADEMIA. ISBN 21-032-87.
- [27] KOMENSKÝ, Jan Amos, 2010. *Labyrint světa a ráj srdce v jazyce 21. století*. Chlumec: Poutníková četba. ISBN 978-80-904371-3-5.
- [28] KLEVETOVÁ, Dana a DLABAJOVÁ, Irena, 2008. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2169-9.
- [29] KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.

- [30] KUBÁTOVÁ, Helena, 2010. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2456-0.
- [313] LORENZ, Konrad, 2014. *Osm smrtelných hříchů civilizace*. Praha: LEDA. ISBN 978-80-7335-239-4.
- [32] MEŠKOVÁ, Marta, 2012. *Motivace žáků efektivní komunikací*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0198-4.
- [33] MOŽNÝ, Ivo, 2011. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. ISBN 978-80-86429-87-8.
- [34] NAKONEČNÝ, Milan, 2012. *Emoce*. Praha: TRITON. ISBN 978-80-7387-6114-2.
- [35] NIELSEN SOBOTKOVÁ, Veronika, 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4042-3.
- [36] PELCOVÁ, Naděžda, 2010. *Vzorce lidství*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-756-5.
- [37] POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU, 2015. *Rodina v 21. století*. Praha: Ideál. ISBN 978-80-86995-29-8
- [38] PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3470-5.
- [39] PRŮCHA, Jan, 2006. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-944-5.
- [40] PRŮCHA, Jan a KOŤÁTKOVÁ, Soňa, 2013. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0495-4.
- [414] PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, 2009. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6
- [42] PŘIBYL, Hugo, 2015. *Lidské potřeby ve stáří*. Praha: Maxdorf. ISBN 978-80-7345-437-1
- [43] READ, Herbert, 1967. *Výchova uměním*. Praha: ODEON. ISBN 01-521-67.
- [44] ROESELOVÁ, Věra, 2004. *Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově*. Praha: SARA. ISBN 978-80-902267-5-3.
- [45] ROESELOVÁ, Věra, 2000. *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: SARA. ISBN 978-80-902267-4-6.

- [46] ROESELOVÁ, Věra, 1997. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: SARA. ISBN 80-902267-2-8.
- [47] ROESELOVÁ, Věra, 1997. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: SARA. ISBN 80-902267-2-8.
- [48] SCHILLER, Friedrich, 1995. *Estetická výchova*. Olomouc: Votobia. ISBN 80-85885-67-0.
- [49] SCHOPENHAUER, Arthur, 2007. *O kráse a umění*. Bratislava: KALLIGRAM. ISBN 978-807149-997-8.
- [50] SUCHÁ, Jitka, JINDROVÁ, Iva a HÁTLOVÁ, Věra, 2013. *Hry a činnosti pro aktivní seniory*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0335-3.
- [515] ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ Klára a kol., 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.
- [52] UŽDIL, Jaromír, 1960. *Estetická výchova*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 03-3-03.
- [53] VALIŠOVÁ, Alena a KASÍKOVÁ, Hana, 2011. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3357-9.
- [54] ZELINA, Miron, 2010. *Teórie výchovy alebo hladanie dobra*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľství. ISBN 978-80-10-01884-0.
- [55] POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU, 2015. *Rodina v 21. století*. Praha: Ideál. ISBN 978-80-86995-29-8
- [56] VŠTVS Palestra, ISBN 978-80-87723-07-4
Online verze: ISBN 978-80-87723-08-1

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Báseň

Příloha PII: Slovníček pojmů

Příloha PIII: Rešerše

Příloha PIV: Seznam obrázků

Příloha PV: Rozhovor.zip na CD Transkripce intervíí ve formátu *.doc

PŘÍLOHA P I: BÁSEŇ

Obraz malíře Tomáše Turzáka: STARÝ STROM

Báseň Jaroslava Balvína:
STARÝ STROM
(O SVĚDCÍCH ŽIVOTA LIDÍ)

Svědek sta let
Tu stojí starý strom
Jak umělcem vytesaný kámen.
Také svědek sedmi let
Neustálého hledání a tvorby
Vnesených do malířových pláten.
Svědek akrylových barev a skvrn
Vrůstajících do obrazu, jak živoucí hodiny do různých časových pásem.
Rozrytý větry a dešti, sněhy a vánicí, ale stále stojící, i když jen málem.

Ypsilon hodin se měnící nad strmým a prudkým srázem.
Staral se ten starý strom jen o to
Být nad krajinou králem.
Toužil být jediný mezi stromy i mezi lidmi.
A doplatil na svou pýchu. Málem.
Rozryl se jeho kmen na tisíce vláken.
Oprostil se časem od pýchy a touhy stát se nad jinými vládce.
Mýlil se v tom, ten starý strom,
Že může být jediným na světě
Pánem.

*Napsal, na motiv obrazu **Tomáše Turzáka** s názvem **Starý strom** dne 17. 2. 2015 ve vlaku na Bratislavu a Zlín mezi 13. a 13. 15. hodinou po obědě **Jaroslav Balvín**, maje v paměti obraz, který mu před několika dny malíř pouze ukázal... a poté dne 18. 2. 2015 poslal v elektronické podobě.*

PŘÍLOHA P I: SLOVNÍČEK POJMŮ

Výchova

Z moderního hlediska je výchova především procesem záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujičích jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností. (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 345)

Výtvarná výchova

Výtvarná výchova je výchovou k umění a v umění. Můžeme v ní však hledat i další roviny, které jí dávají komplexnější charakter, například v souvislosti s jinými oblastmi umění, s historií, přírodovědou, technikou a podobně. (Roeselová, 2000, s. 13)

Životní dráha

Průběh života jednotlivce v různých etapách životního cyklu. Má různé dimenze, které jsou sledovány sociologickým výzkumem – rodinné dráhy, profesní dráhy, vzdělávací dráhy aj. (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 390)

Životní styl

Typický způsob uspořádání činností, jednání lidí, vztahů, vědomí hodnot, norem a věcného prostředí ve společnosti, které je integrací životních způsobů jedinců. (Lit.: Machonin, P. Tuček, P. a kol.: Česká společnost v transformaci. Praha, Sociologické nakladatelství 1996 v Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 390)

Životní způsob

Dá se vztahovat na jedince, rodinu, skupinu osob, celou populaci. U jedince a malé sociální skupiny jde o ustálenou formu života v určité životní etapě. Projevuje se ve zvyklostech, v charakteru vykonávaných činností, v používaných postupech, v množství času, které je různým činnostem věnováno, ve způsobech mezilidské interakce. (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 390)

Postoj

Hodnotící vztah zaujímaný jednotlivcem vůči okolnímu světu, jiným subjektem i sobě samému. Zahrnuje dispozice chovat se či reagovat určitým relativně stabilním způsobem. Postoj je získáván na základě spontánního učení v rodině a v jiných sociálních prostředí. (Lit.: Hayesová, N.: Základy sociální psychologie. Praha, Portál 1998 v Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 210)

PŘÍLOHA P I: REŠERŠE

ANZENBACHER, Arno, 2010. *Úvod do filosofie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-727-5.

Autor se zde snaží o přiblížení vybraných filozofických témat a umožňuje pohled na mnohé životní otázky z pozice historie a současnosti. Základní osou celé knihy je pochopení našeho bytí a jeho podstaty. V této knize se setkáváme s mnohými pojmy, které nemají výchozí hmatatelný charakter, ale vychází z filozofické podstaty a přibližují nám jejich významovou stránku v kontextu reálného života a našeho niterního prožívání. Základem je pochopení skutečných hodnot, jejich filozofický původ v synchronizaci s naším vnitřním světem. Otázky prostoru a času, vnímání dobra, krásna a pochopení sebe sama jsou protkány napříč celou knihou. Vše, co vyjadřuje pojem člověk a s ním související realita je jedna z více okruhů, kterými se zde autor zabývá. Výsledkem je poznání sebe sama a smyslu vlastního života a pochopení procesů, které jsou vývoje- vými prvky životní reality.

BELZ, Horst a SIEGRIST, Marco, 2011. *Klíčové kompetence*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-930-9.

Oblast vzdělávání nám zaujímá poměrně široké pole a v této souvislosti se setkáváme také s pojmem klíčové kompetence. Autor rozebírá témata kreativity, samostatnosti, výkonnosti, schopnosti přijímat odpovědnost za své jednání a v neposlední řadě rozvoj schopnosti přemýšlet a učit se. Jedna z velmi zajímavých kapitol nás zavádí k významu umět objektivně hodnotit a umět také svůj postoj obhájit. Nedílnou součástí je také sebereflexe jedince.

BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2011. *Teórie sociálnej pedagogiky*. Bratislava: Slovenská pedagogická spoločnosť SAV. ISBN 978-80-970675-0-2

Oblast sociální pedagogiky je oblastí, která zasahuje široké věkové spektrum a je také oblastí, kde se setkáváme s možností ovlivňovat člověka. V centru zájmu je tedy člověk sám. Autorka se mimo jiné, zaměřuje na aspekty výchovy a sebevýchovy, které vedou ke kultivaci osobnosti člověka. Procesy, které probíhají v prostředích, jimiž jsme neustále obklopani, dává do souvislostí a vytváří tak ucelenou podobu všeho, co ovlivňuje naše životy. Zde se nám poté ukazuje obraz jedince, který je v jednom přípa-

dě plně socializovaný a v případě druhém sociální pedagogika slouží jako pomocník k optimálnímu zařazení do společnosti. Kniha nám napomáhá v orientaci a pochopení fungování světa kolem nás a je kvalitním studijním materiálem nejen pro odbornou, ale i laickou veřejnost.

BALVÍN, Jaroslav, 2012. *Pedagogika, andragogika a multikulturalita*. Praha: Hnutí R. ISBN 978-80-86798-07-3.

Autor se zaměřuje na vymezení základních pojmů uvedených vědních disciplín. Vysvětluje význam pedagogiky a andragogiky a zaměřuje se na jejich přímou souvislost s významem pojmu multikulturalita, tedy přítomnost více kultur v současných společnostech. Vzhledem k vývoji a možnostem, které se nám nabízí v dnešním vyspělém světě je také přítomnost odlišných kultur stále častější realitou. Svět je otevřený, a tedy setkání s jinou kulturou je v podstatě běžné. V této knize se autor zaměřuje na multikulturní výchovu, která je aplikována prostřednictvím pedagogiky, ale také řeší otázky propojení s multikulturní výchovou a andragogikou. Cílem je vzájemné obohacení obou vědních disciplín, prostřednictvím získaných informací z jednotlivých sfér. Obecně se zde setkáme s multikulturalitou jako fenoménem dnešního světa, nebo podrobným výkladem kultur ve vztahu k sobě a nechybí ani téma tolerance. Kniha má nadčasový charakter a řeší aktuálnost i dnešní velmi složité situace ve světě obecně.

BAUMAN, Zygmunt, 2010. *Umění života*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1869-4.

Setkáváme se zde s pohledem na svět jako na realitu, které jsme vlastními autory. Otázky štěstí, o něž usilujeme, nás doprovází celou knihou. Autor se zamýšlí nad skutečnostmi, jimiž můžeme zasahovat do podoby vlastního života, ale také těmi skutečnostmi, které nám jasně udávají určitý charakter. Je zde kladen apel na potřebu snahy o vytváření vlastního životního stylu, tak abychom co nejoptimálněji mohli fungovat v dnešní tekuté společnosti.

BAUMAN, Zygmunt a MAY, Tim, 2010. *Myslet sociologicky*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-026-1.

Tito autoři nám poskytují pohled na běžnou realitu současného moderního světa, který vidí z pohledu kritiky na dnešní konzum ve společnosti a odcizení jedince ve vztahu k druhým lidem. Hlavní linkou knihy je hledání identity. V této souvislosti se autoři ta-

ké zaměřili na schopnost člověka vnímat a prožívat v kontrastu s pouhým přežíváním a užíváním. Jedna z otázek, na kterou se snaží najít odpověď, je otázka naplněnosti života a hledání podstaty života. Značná část je věnována také životnímu stylu a vztahu k vlastnímu zdraví a přírodě. Realita běžného dne je přiblížena ve všech jeho podrobnostech a souvislostech. Kniha je zakončena myšlenkou a výzvou, abychom mysleli nejen na sebe, ale také na vše co nás obklopuje a uvědomovali si dopady svého chování.

CAKIRPALOGLU, Panajotis, 2004. *Psychologie hodnot*. Nakladatelství Votobia. ISBN 80-7220-195-6.

Hlavním tématem celé knihy je pohled na hodnoty z psychologického hlediska a hodnocení. Zaměřuje se na poznávací procesy a svět emocí. Cílem autora je vytvoření ucelené a podrobné analýzy v oblasti zaměřené na hodnoty. Autor nás provází jak historií a náhledem na hodnoty popisné dané době, tak nás také seznamuje s konkrétními autory a jejich teoriemi, které vnášejí světlo do pochopení základů hodnot a procesů, které s hodnotami souvisí. Vše je vnímáno z pozice psychologie.

СЕЛИВАНОВ Н. Л. Педагогические условия интеграции компьютерных технологий в художественное образование подростков. Автореферат. пед. наук. М. 2008. С. 4-5.

Tato autorka ruského původu je považována v celosvětovém měřítku za odbornici v oblasti vzdělávání a nových pedagogických přístupů. Hlavní oblastí, které věnuje pozornost, jsou právě problémy ve vzdělávání. Její výzkumná práce vychází mimo jiné i z výzkumů a pohledu na mezinárodní poli v oblasti vzdělávání.

COGNET, Georges, 2013. *Dětská kresba jako diagnostický nástroj*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0499-2

V této knize se můžeme seznámit s jedním z mnoha výtvarných prostředků a to kresbou. Autor se zaměřil na diagnostiku dětské kresby v souvislosti s jejími projevy. Setkáváme se zde také s ukázkou testů tematických kreseb, které nám umožňují pohled na výtvarnou výpověď dětské duše. Jedno z hlavních témat je cílené na symptomatické vyjádření v kresbě a kresbu v psychologickém vyšetření.

CORETH, Emerich, EHLEN, Peter, HAEFFNER, Gerd a RICKEN, Frido, 2006. Filosofie 20. století. Olomouc: nakladatelství Olomouc. ISBN 80-7182-209-4.

V této knize se máme možnost seznámit se snahou najít aktuální pohled na filosofii 20. století na základě nějaké vývojové linie. Jsou zde prezentovány pohledy na základní filozofické otázky více vybraných autorů, kteří reprezentují jednotlivé a mnohdy odlišné pohledy na stejnou či propojenou problematiku. Základními body této práce jsou například fenomenologie, filosofie existence a filosofie dialogu, filosofie člověka v zasetí společenských věd a mnoho dalších. Kniha je pro orientaci běžného čtenáře docela náročná a předpokládá již dřívější nabyté vědomosti tak, aby čtenář byl schopen správně propojovat a navazovat na již získané znalosti.

CORETH, Emerich, EHLEN, Peter a SCHMIDT, Josef, 2003. *Filosofie 19. století*. Olomouc: nakladatelství Olomouc. ISBN 80-7182-157-8.

Kniha má obdobný koncept jako předchozí titul Filosofie 20. století. Autor nám dává možnost seznámit se myšlenkami Kanta, ke je ústředním tématem teoretický a praktický rozum. Provází nás až k německému idealismu. Velmi poutavou je ta část knihy, kde se můžeme dozvědět něco v rámci filosofie života o životě a díle Friedricha Nietzscheho. Tato kniha také předpokládá již předchozí základní znalosti tematiky.

CSIKSZENTMIHALYI, Mihaly, 2015. *O štěstí a smyslu života flow*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0918-8.

Prostřednictvím této knihy se setkáváme s autorským pojmem „*flow*“, tedy jak autor uvádí, tento pojem nám vyjadřuje stav plynutí. Objevuje se zde výzva k znovuzískání schopnosti prožívat a vnímat svět kolem nás se všemi jeho krásami. Setkáváme se zde také s pojmem kvalita života, která úzce souvisí s uspořádáním vlastního vědomí. Figuruje zde také čas, jehož jsme mnohdy otroky a málo pány. Máme možnost ovlivnit vše, čím svůj život naplníme, tak aby obsah byl v souladu s našimi touhami. Zajímavá je také kapitola, ve které autor vyzívá k tomu, abychom našli životní harmonii a dali svému životu smysl.

ERIKSEN, Thomas Hylland, 2005. *Tyranie okamžiku*. Brno: DOPLNĚK. ISBN 80-7239-185-2.

Rychlý vývoj ve společnosti v oblasti moderních technologií nás na jedné straně posouvá ve vývoji dopředu, ale na straně druhé nás i ochuzuje. Autor se zamýšlí nad paradoxem současné doby, kdy se pyšníme moderními technologiemi, které by nám měly šetřit čas, a přesto si neustále stěžujeme na nedostatek času. Autor zde řeší také otázku stále obtížnějšího uplatnění nejen starší generace, ale už i střední generace v oblasti práce. Mládí a energie je upřednostněna před zkušeností a rozvážností a to vše opět ve znamení zrychlení. Honba za časem, který nelze zastavit nás doprovází na každém kroku. Stále máme ale pocit, že se o tuto nesmyslnou skutečnost neustále snažíme. V této knize si můžeme uvědomit absurdnost vzniklé situace, kdy řešením není vystoupení z velmi rychle jedoucího vlaku, ale snaha o nalezení optimální cesty a používání více obvyčejného rozumu.

ERIKSON, Erik Homburger, 2015. *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0786-3.

Tento autor je neodmyslitelně spojován s vědním oborem psychologie, a to přímo s její aplikovanou disciplínou vývojové psychologie. Zde se můžeme setkat s konceptem vývojových stádií. Erikson se opírá o Freudovu stupnici a ještě ji dále rozvíjí o další dimenzi z pohledu sociálního rozměru. Na této knize se spolupodílela také manželka autora Joan, která rozšířila osm věků člověka o další stupeň. V knize se můžeme seznámit s hlavními stádii psychosociálního vývoje a značnou část autoři věnovali devátému stádiu, které je označováno jako to, které uzavírá celý cyklus a tím ho dokončuje. Závěrem se autor věnuje podrobnému výkladu pojmu gerotranscendence jehož autorem je Larsen Tornstamem z Uppsalské univerzity ve Švédsku. Tento výklad rozšířené koncepce životního cyklu nám napomáhá v orientaci dané problematiky ve všech jeho psychologických a sociálních souvislostech.

FROMM, Erich, 2014. *Mít, nebo být?*. Praha: AURORA. ISBN 978-80-7299-106-8.

Autor se v této knize obrací k analýze dvou charakterových vlastností člověka a těmi jsou sobectví a altruismus. Sobectvím míní skutečnost, kdy se většina z nás upíná jen na vlastní potřeby bez ohledu na okolí. Apeluje na absenci altruistického chování, tedy jednání člověka, které se vyznačuje pravým lidstvím. Podstatou je také schopnost empatie a nezištné pomoci druhým. V této knize můžeme zaznamenat pohled na pomyslný vnitřní boj, který nám prezentuje naši vlastní volbu postoje v dnešní rychle se vyví-

jejíci době. Fromm si pokládá základní existenční otázku „ *Mít nebo být* “. Toto dilema nás doprovází po celý život. Dnešní svět nám předkládá dva základní životní postoje, které nám vytváří podobu vlastního života. Můžeme se snažit o hromadění majetku a o naplnění povrchní touhy v duchu konzumu, nebo naše životy můžeme uchopit kvalitativně lepším přístupem a to ve znaku být. Pravým bytím míníme schopnost prožívat a ne jen přežívat.

FROMM, Erich, 2016. *Umění být*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1105-1.

Fromm nepopírá ve své knize modus mít, ale snaží se o poskytnutí pohledu, který není jen o snaze vlastnit a hromadit. Na straně druhé si je vědom skutečnosti, že nelze vycházet po celý život pouze z duchovního blaha. Pokud má být zachován pokrok, je nezbytné být součástí celého systému. Upozorňuje jen na skutečnost, abychom se uměli také někdy zastavit a přemýšleli o věcech v hlubším dimenzích. Současný svět ovládá povrchnost a sobectví, se kterými je zapotřebí bojovat. Cílem této knihy je snaha o nalezení vlastního já, sebepoznání v dnešní uspěchané a hektické době.

HÁJEK, Bedřich, HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina, 2011. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0030-7

Tito autoři se zaměřili na téma volného času a možnosti jeho pedagogického ovlivňování. Na začátku se dozvídáme, jak je v současné době volný čas vnímán a co si pod tímto pojmem můžeme představit. Je zde uvedena charakteristika rysů a tendencí výchovného zhodnocování volného času v současné společenské realitě. Autoři upozorňují na potřebu řešit tyto otázky spojené s výchovou ve volném čase, protože ta je také jedním z východisek kvality života a životního stylu. Jak uvádí autoři oblast volného času dětí a mládeže je inspirující a podnětná, ale mnohdy nedoceněná. Je třeba říci, že otázky volného času a jeho proměn se týkají ve své podstatě každé věkové skupiny. Klasifikace školských zařízení, které slouží pro zájmové vzdělávání, nám poskytují ucelenou představu, jak pracují a co je jejich náplní a cílem.

HAŠKOVÁ, Hana, VOHLÍDALOVÁ, Marta, MAŘÍKOVÁ, Hana, DUDOVÁ, Radka, UHDE, Zuzana, KŘÍŽKOVÁ, Alena a

FORMÁNKOVÁ, Lenka, 2014. *Vlastní cestou*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-178-7.

Každá z autorek se v této knize zaměřila na konkrétní vybranou specifickou oblast, která nás seznamuje s problematikou životních drah. Jedna z částí knihy je zaměřena na sociální změny ve společnosti a proměn soukromého života. Genderové aspekty v souvislosti se změnami v soukromém životě člověka a otázky práce v současné společnosti jsou součástí celého konceptu životních drah. Velmi aktuálním tématem je i osamostatnění jedince a odchod z jeho domova v souvislosti s dospíváním. Autorky se zaměřují nejen na podobu vzniku nové domácnosti po odchodu jedince od rodičů, ale stěžejní je také skutečnost, že mnoho mladých lidí si z mnoha důvodů tento odchod protahuje až do pozdnějšího věku. To vše souvisí také se zakládáním rodin a podobou partnerství. Objevuje se zde také otázka jakým způsobem dnes uspokojit potřeby mladého člověka, který chce pracovat, žít na odpovídající životní úrovni a být schopen naplnit všechny role, které se od něho v dané společnosti očekávají. Hovoří se zde také o podobě života singles. Velmi podnětnou je také ta část knihy, která nás uvádí do problematiky stárnutí populace. Autorky se také snaží o osvětlení problematiky péče o staré a nemohoucí lidi. Kombinace pracovních povinností a péče o stárnoucí rodiče je stále živějším a potřebným tématem ve společnosti.

HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2012. *Sociální gerontologie*. Praha: Galén. ISBN 978-80-7262-900-8.

Téma seniorů ve společnosti je tématem stále více aktuálním. Nepříznivý vývoj, který se rýsuje v celé Evropě, mobilizuje mnoho odborníků z mnoha oblastí lidského života. Lidé se na jedné straně dožívají podstatně vyššího věku než v historii, ale na straně druhé se musíme postarat o to, aby jejich život byl také dostatečně kvalitní. Autorka řeší vztah a postoje mladých lidí k seniorům, kdy mladí lidé dnes neřeší pozdější otázky vlastního stáří, ale vnímají ho jako něco, co je ještě hodně daleko. Z druhého pohledu pro staré lidi je orientace v dnešní přetechnizované moderní době téměř nemožná. V knize se můžeme seznámit i se všemi důležitými nadnárodními dokumenty, které se pojí ke stáří. Otázky zdravého stáří nám napomáhají pochopit důležitost tohoto tématu. Mezigenerační soužití a pochopení je hlavním předpokladem kvality života seniorů.

HAVLÍK, Radomír a KOŤA, Jaroslav, 2011. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0042-0.

Sociologie výchovy a školy nám poskytuje přínosný exkurz do této oblasti. Dozvídáme se zde informace k historickému vývoji sociologických přístupů k výchově a vzdělávání. Autoři dávají do přímé souvislosti více aspektů. Například ekonomické souvislosti, technologický pokrok, výchovu, vzdělávání, demografický vývoj či aktuální politickou situaci. Další oblast, které se oba autoři věnují, jsou jednotlivé funkce rodiny, kde také probíhá socializace jedince a kde se jedinec seznamuje prvotně s rámcem hodnot, které mu společnost předkládá. V našich životech nás ovlivňuje mnoho skutečností a jsme z hlediska vývoje ovlivňováni postupně jednotlivými životními etapami. Socializace jako jeden z hlavních předpokladů fungování člověka ve společnosti je hlavní osou celé knihy. Opět se zde setkáváme s profesí pedagoga a s nutností profesionalizace v této oblasti. Požadavky, které současná doba klade na tuto profesi, se stávají stále náročnější, protože pedagog je tím, kdo je nositelem poznání a z toho vyplívá dokonalá orientace ve stále se měnící době. Otázky postavení a funkce školy tvoří také poměrnou část knihy.

HELUS, Zdeněk, 2009. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-628-5.

Pohled na postavení dítěte ve společnosti se v průběhu dlouhé historie značně liší. Autor se zabývá otázkami dějin dítěte a znovuobjevení dítěte v současné moderní společnosti. Z tohoto pohledu je v knize věnována část přínosu pohledu Marie Montessoriové, jakožto autorky reformní pedagogiky přelomu 19. – 20. století. Zde je jasně odlišena role dítěte a dospělého. Helus se také věnuje tématu dítě a problémy současné rodiny a jedna z výrazných kapitol nás zavádí do oblasti osobnostního pojetí dítěte.

HEŘMANOVÁ, Eva, 2012. *Koncepty, teorie a měření kvality života*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-106-0.

Autorka se v této knize věnuje tématu kvality života. Poskytuje náhled do historie, jak byla vnímána kvalita života v jednotlivých společnostech v minulosti. Uvádí také faktory, kterými je kvalita života ovlivňována, a jaké potřeby má jedinec v současném světě. Tato kniha nám poskytuje také více odborných definic, které pojednávají o významu tohoto pojmu. Setkáváme se zde také s pojmem objektivní a subjektivní kvalita

života, kdy objektivní vyjadřuje realitu měřitelnou, tedy životní podmínky a životní úroveň. Subjektivní poloha se odvíjí od vnitřní spokojenosti a našeho prožívání. Autorka věnuje značnou část knihy významu zdraví v souvislosti s kvalitou života. Existuje mnoho výzkumů, které přináší stále nové poznatky z této oblasti a i mnoho dalších autorů se ubírá tímto směrem. Autorka prezentuje názory například Shaloma Schwartze, Ronalda Franklina či Ingleharta a Geerta Hofstedeho. Díky myšlenkám těchto uvedených autorů, máme možnost nahlédnout na dané téma z pohledu filozofů, psychologů či sociologů.

HOLCZEROVÁ, Vladimíra a Dvořáčková, Dagmar, 2013. *Volnočasové aktivity pro seniory*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4697-5.

Obě autorky se pohybují v sociální oblasti a díky této zkušenosti v této knize prezentují mnoho zajímavých zkušeností. Kniha je věnována problematice seniorů a všemu, co je spojeno se stářím a stárnutím. Populace v České republice neodvratitelně stárne a poměr aktivních a produktivních lidí statisticky ubývá díky nízké porodnosti. S tímto faktem je nutné pracovat a hledat východiska ze vzniklé reality. Současná společnost tedy zaznamenává výrazné demografické změny a stále více z nás přemýšlí nad vývojem, jakým naše země prochází. Autorky se zamýšlí nad kvalitou života seniorů a jak tuto kvalitu zlepšit. Pojem aktivní stáří je stále častější pojem, o kterém se ve společnosti hovoří. Jedno z možných východisek k realizaci aktivního stáří jsou volnočasové aktivity, pohybové aktivity, trénování paměti, ale také arteterapie, muzikoterapie a další podoby terapií. Aktuální a potřebnou se stává také mezigenerační solidarita, které autorky věnovaly také prostor v této knize.

JANIŠ, Kamil a SKOPALOVÁ, Jitka, 2016. *Volný čas seniorů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5535-9.

Hlavním tématem knihy je čas seniorů, kterým mohou sami disponovat. Tedy o tomto čase a jeho náplni rozhodují oni sami, jak ho stráví a prožijí. Na toto téma navazuje životní styl a vymezení základní terminologie dané problematiky. Také se zde dozvíme definici, koho v současné moderní době považujeme za seniora a jaké změny můžeme v této životní etapě vnímat. Opět se zde setkáváme s pojmem kvalita života ve stáří a

inspirující je také ta část knihy, kde nám autor nabízí varianty aktivního stáří. Kniha je velmi podnětná a velmi čtivá.

JŮVA, Vladimír, 1987. *Estetická výchova*. Praha: ACADEMIA. ISBN 21-032-87.

Tato starší publikace je také z doby, kdy byla estetická výchova vnímána spíše v okrajové rovině a v rámci edukačního procesu byl kladen důraz více na výkon a výsledek než na samotný edukační proces. I v této knize však lze najít snahu o jakousi změnu přístupu a zohlednění individuality jedince a jeho niterních potřeb. Setkáváme se zde s malým exkurzem do historie. Podnětné jsou výklady pojmu estetická výchova ze staré antiky, středověku až po období renesance. Pozdější doba je značně ovlivněna požadavky politické atmosféry v duchu socialismu.

KOMENSKÝ, Jan Amos, 2010. *Labyrint světa a ráj srdce v jazyce 21. století*. Chlumec: Poutníková četba. ISBN 978-80-904371-3-5.

Kniha přeložena do jazyka 21. století, nám zpřístupňuje myšlenky Komenského, který je právem označován jako jedna z nejvýraznějších osobností pedagogiky. Nadčasovost jeho myšlenek a postřehů je východiskem i pro současnou pedagogickou realitu. Tato kniha je pojata jako cesta poutníka, který se na své dlouhé cestě setkává se skutečnou tváří světa. Komenským prostřednictvím tohoto výkladu názorně ukazuje na skutečnost, která nás mnohdy svádí z reálné cesty. Tendence vidět svět skrze takzvané růžové brýle, nám znemožňují vidět věci ve skutečném světle a v jejich pravé podstatě. Vzhledem k tomu, že Komenským byl také teologem, tak i tato jeho práce vychází z podkladu víry v Boha.

KLEVETOVÁ, Dana a DLABAJOVÁ, Irena, 2008. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2169-9.

Motivace, jako jeden z hlavních faktorů, které mají podle autorek uvedeného titulu vliv, na kvalitu života seniora. Figurují zde motivační prvky, které seniorům poskytují jiný a pozitivní náhled na smysl vlastního života. Je zde prezentován také pohled na stáří v 21. století v České republice. Autorky se snaží upozornit na důležitou roli rodiny, která má zásadní význam pro každého z nás. Opět je v této knize téma stáří ucho-

peno ve všech jeho úhlech a poskytuje nám také podrobný náhled na jednotlivé problematiky s možností efektivního řešení.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978- 80-7367-383-3.

Autor nás v této knize seznamuje se vznikem sociální pedagogiky jako vědní disciplíny. Sociální pedagogika je zde prezentována z pozice jednotlivých zemí tak, jak se postupně chronologicky vyvíjela. Máme možnost srovnání vývoje v Polsku, Německu, Slovensku nebo v České republice. Můžeme se seznámit s uceleným pohledem na tento vědní obor, na jeho pojetí a jeho předmět. Sociální pedagogika má také blízký vztah i k jiným vědním oborům, které se navzájem obohacují a připisují tak sociální pedagogice multidimenzionální charakter. Prostředí je jeden z hlavních faktorů, které člověka mohou zásadně ovlivnit, a tomuto tématu autor také věnuje poměrnou část knihy. Zaměřuje se na prostředí rodiny, vrstevnických skupin, geografického umístění, ale také na působení výchovných a vzdělávacích institucí. Kraus stejně jako mnoho dalších autorů vnímá sociální pedagogiku jako životní pomoc aplikovatelnou ve všech sférách životní reality a kniha je zakončena představením požadavků na profesi sociálního pedagoga a jeho charakteristiku.

KUBÁTOVÁ, Helena, 2010. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2456-0.

Knihy nás seznamuje se základní terminologií z oblasti životního stylu. Najdeme zde vysvětlení v pojmech, které mnohdy považujeme za totožné. Dočteme se zde, jaký je například rozdíl mezi životním stylem, životním způsobem, životním slohem či kvalitou života. Najdeme zde také odpovědi na otázky, co znamená alternativní životní styl a co je jeho podstatou. V přehledném chronologickém sledu se můžeme také seznámit s proměnami životního stylu, s faktory, které se podílí na těchto proměnách a i hlavních charakteristických rysech, které vykazovala ta která daná doba. Dále se dostáváme ve výkladu ke smyslu života, jeho podstaty až po dnešní konzumní společnost založenou na spotřebě. Figuruje zde i otázka významu pojmu čas a prostor. Autorka se zabývá také jednou z posledních životních etap člověka a tou je stáří. Řeší mezigenerační konflikty, vymezení genderu, ale i životní priority dnešní mládeže zasažené dynamickým vývojem ve společnosti.

LORENC, Konrad, 2014. *Osm smrtelnych hrich civilizace. Praha: LEDA. ISBN 978-80-7335-239-4.*

Tento autor původním oborem zoolog se díky svým výzkumům v oblasti procesů chování postupně dostal k sociologickm tématům spojenm s chováním ˇlovka v prostředí a jeho vztahu k prod. Jeho důraz na smysl ekologie je jedna z jeho hlavních studijních linií. Necitliv zacházení s prodou a devastace ˇivotnho prostředí nás nutí zamyslet se nad způsobem ˇivota, jakým my sami ˇijeme. Zda model, jakým ˇijeme, je v souladu s odkazem udržitelnosti stavu ˇivotnho prostředí pro dali generace. Lorenc se zamsl nad faktem, zda a jak dlouho za stávajících podmínek je planeta schopna ˇelit vsemu, ˇim ji lidstvo ˇkod. V této knize se setkává několik procesů, kterými dnes dopomáháme k likvidaci n krsn planety. Lorenc zde apeluje na uvědomění si těchto skuteˇnost a také nad závažností souˇasn podoby něčeho ˇivota.

MEŠKOVÁ, Marta, 2012. *Motivace ˇak efektivn komuniké. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0198-4.*

Efektivn komunikace, jako jeden ze základních prostředků lidskeho dorozumívání je v souˇasnm svt chápána jako velmi aktuln a potebn. Autorka vychází pdevm ze ˇkolnho prostředí a toto téma rozvíjí ve vsich jeho možných podobách. Dalším obsahlm celkem je motivace ˇaka a dobr vztah uˇitele a ˇaka zaloen na partnerskm pstupu. Je zde kladen důraz na prozenou autoritu a efektivn komunikaci mezi subjektem a objektem edukaˇnho procesu.

MON, Ivo, 2011. *Rodina a spoleˇnost. Praha: Sociologick nakladatelství SLON. ISBN 978-80-86429-87-8.*

Mon představuje rodinu jako instituci, kter se mn souˇasn s proměnými ve spoleˇnosti. Nahlz na rodinu a její vývoj jak v historickm kontextu, tak v kontextu souˇasnch podmínek. Podle autora si rodina zachovává i navzdory přeměnám svůj stabilizující charakter. Je stále místem bezpeˇc a emocionálního zázemí. V této knize se můžeme setkat s více aktuálními otázkami, které souvisí s fungováním a obecn s postavenm rodiny ve spoleˇnosti. Ekonomika také siln zasahuje do podoby domácností, kde se mn i postavení jednotlivých ˇlen. ˇeny jako matky jz nezůstávají doma, aby se postarali o teplo domácího krbu, ale jsou rovnocennými ˇivitelkami rodiny jako muži. Zajmav je i pohled a analýza důvodů, proˇ mnoho manželství nevydrj

psychický nápor dnešní komplikované doby. Autor se zabývá realitou častých rozvodů, nevázaného partnerství a opakovaných manželství. Zaměřuje se primárně na základní funkce rodiny, které prochází také jistými změnami. Například funkce reprodukční, která jednoznačně měla v dřívějších dobách jasný cíl a to reprodukci, dnes je ovlivněna chtěnou regulací a možností výběru, zda jedinec chce založit rodinu či ne. Možný tedy upozorňuje na alarmující změny v reprodukčním chování a s tím spojené hodnoty v návaznosti na stárnoucí populaci. Dnes více než dříve mnoho z nás upřednostňuje vlastní kariéru a volný a nezávazný způsob života. Hovoříme o nerovnováze, která nás pomalu dohání, a my jsme nuceni tyto následky řešit.

NAKONEČNÝ, Milan, 2012. *Emoce*. Praha: TRITON. ISBN 978-80-7387-6114-2.

Tématem této knihy jsou emoce, které doprovází člověka po celý jeho život. Radost, pláč, vztek, úzkost, smích a mnoho dalších, to vše jsou projevy, které nám signalizují naše pocity. Nakonečný se v této knize věnuje vysvětlení, co vše se ukrývá pod pojmem emoce. Vysvětluje z psychologického hlediska funkci emocí a jejich charakteristiku. Můžeme se zde setkat i s vysvětlením emocí ve spojitosti s evolucí, ale také s vlivem emocí na další psychické funkce člověka. Ucelený výklad tématu emoce nám napomáhá objasnit a pochopit projevy chování každého jedince. Emoce neodmyslitelně patří k našemu životu, jsou součástí naší existence.

NIELSEN SOBOTKOVÁ, Veronika, 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4042-3.

V této knize se můžeme seznámit s problematikou rizikového chování, a čím se takové chování vyznačuje. Autorka se zaměřuje na okruh adolescentů, kde je velmi křehká a složitá komunikace s touto věkovou skupinou. Období dospívání může mít velmi často bouřlivý charakter, který se právě odráží na chování a jednání jedince. Autorka poskytuje exkurz do světa adolescenta a uvádí ucelenou koncepci chování. Z jednoho pohledu nahlíží na zdravé chování adolescenta a z pohledu druhého se zaměřuje na aspekty rizikového chování a jeho příčin. Poskytuje přehled základní terminologie z této oblasti. Vychází z výstupů projektu SAHA (The Social And Health Assessment), který nám poskytuje informace zaměřené na školní, sociální a zdravotní vývoj mládeže. Tyto vý-

stupy jsou získané z období let 2003-2004. I tak je můžeme ve své podstatě považovat za aktuální. Informace z uvedeného projektu použila autorka nejen ve své knize, ale byly i podnětným zdrojem pro mnoho odborných článků. Jak uvádí autorka, rizikové chování je přítomno v každé době, jen jeho projevy vykazují odlišnou podobu projevu. U zkoumané skupiny se setkáváme se snahou zkoušet jít za hranice povoleného. Autorka uvádí snahu o jasné vymezení hranic v chování, které je v souladu s požadavky dané společností.

PELCOVÁ, Naděžda, 2010. *Vzorce lidství. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-756-5.*

Autorka se v této knize zabývá z filozofického hlediska řadou otázek, které směřují k možnostem formování člověka a jeho ovlivňování prostřednictvím ucelené edukace. Kniha je zdrojem především pro odbornou veřejnost a poskytuje filozofické základy pedagogické antropologii. Snaží se najít fundované odpovědi na otázky smyslu života a lidské podstaty. Hledání lidské identity a možnost jejího budování je základním kamenem lidských vzorců. Jedna z více částí knihy se věnuje také vzniku antropologie, tedy vědy o člověku. Vysvětluje obraz člověka také v historickém kontextu jednotlivých časových etap. Rozvíjí témata podoby moderní filozofické antropologie.

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU, 2015. Praha: Ideál. ISBN 978-80-86995-29-8

Tento sborník příspěvků je jakousi aktuální výpovědí o rodině 21. století a krizi rodiny, se kterou se potýká v podstatě celý svět. Strukturou je kniha rozdělena na tři základní problematiky, které souvisí s daným tématem a to jsou problémy současné rodiny, jejich řešení a možné perspektivy. Prezentuje se zde více autorů mnoha diskuzních příspěvků, kteří se individuálně zabývaly konkrétním tématem. Lze zde najít mnohé inspirativní východiska. Pozitivním prvkem v této knize je snaha o jasné pojmenování a vymezení dané problematiky se snahou vyjádřit svůj osobní postoj a náčrt řešení.

PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3470-5.*

Miroslav Procházka je jeden z mnoha autorů, který se řadí ke špičce odborníků působících v oblasti sociální pedagogiky. Kniha je přínosným zdrojem informací, které nás

postupně uvádí do problematiky daného oboru. Opět se zde setkáváme s historickým přehledem vývoje tohoto oboru. Autor se opírá o myšlenky o výchově a společnosti z pohledu antického myšlení. Poukazuje na kořeny vzniku sociální pedagogiky jako vědní disciplíny datované na přelom 19 a 20. století. I tato věda prochází z hlediska vývoje mnohými změnami a její současná podoba koresponduje s potřebami v dané společnosti. Význam pojmů výchova, socializace, prostředí, výchovná prostředí, prostředí institucionalizované výchovy, to vše je v přímé souvislosti se sociální pedagogikou a právě tyto souvislosti se nám autor snaží v této knize vysvětlit.

PRŮCHA, Jan, 2006. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-944-5.

Tato kniha je základním výchozím materiálem pro studium pedagogiky. Poskytuje mnoho informací z této oblasti a můžeme ji považovat za výchozí pro studenty, kteří se teprve připravují na pedagogickou dráhu. Může být však i inspirací pro zkušeného pedagoga. Významným okruhem jsou aktuální témata v současné pedagogice. Otázky funkční gramotnosti či negramotnosti, multikulturní výchova a etnopedagogika, sociální nerovnosti ve vzdělávání, ale i téma alternativních a inovativních škol a role rodiny a školy jsou tématy současnými a nutí čtenáře k hlubokému zamyšlení.

PRŮCHA, Jan a Kot'átková, Soňa, 2013. *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0495-4.

Předškolní pedagogika je učebnicí pro střední a vyšší odborné školy zaměřené na děti předškolního věku v rámci edukačního procesu. Autoři se mimo jiné, zaměřili na faktory a vlivy působící na rozvoj a vzdělávání dětí. Opět se setkáváme s rozбором funkce rodinného prostředí. Dostaneme zde odpověď na otázku, co děti v mateřských školách získávají, tedy v jakých zásadních oblastech dochází k jejich rozvoji. Máme možnost se seznámit s koncepcí vzdělávání předškolního věku v České republice a pro srovnání také v zahraničí. Podnětný a ucelený přehled pedagogických disciplín jako například pedagogická psychologie, speciální pedagogika, pedagogická diagnostika, či pedagogika volného času nás uvádí do zásadní oblasti rozvoje dětí předškolního věku.

PŘIBYL, Hugo, 2015. *Lidské potřeby ve stáří*. Praha: Maxdorf. ISBN 978-80-7345-437-1

Příbyl je autorem, který se prostřednictvím této knihy snaží usnadnit soužití se seniory a pochopení jejich pozice v současné společnosti. Vývoj jde ve všech oblastech lidského života velmi rychlým způsobem dopředu a z demografického hlediska se mění i struktura obyvatelstva v celosvětovém měřítku. Obecně se lidé dožívají podstatně vyššího věku a zde autor poukazuje na fakt, který je již obecně znám a to, že lidí nad 65 let se za posledních několik let zdvojnásobil. Kniha je velmi čtivá a seznamuje velmi citlivým způsobem s tematikou stáří a stárnutí. Je shrnutím teoretických poznatků z této oblasti a je podnětným zdrojem informací pro lékaře, zdravotníky, sociální pracovníky, ale také lidi, kteří se jen zajímají o toto téma. Hlavním cílem jak uvádí sám autor je upozornění na fakt v rozdílu vnímání a potřeb seniorů.

READ, Herbert, 1967. *Výchova uměním*. Praha: ODEON. ISBN 01-521-67.

Kniha patří mezi starší tituly a byla vydána již v roce 1967. Odpovídá požadavkům tehdejší doby, ale i tak zde můžeme čerpat mnoho podnětných informací, které lze zasadit ve vhodném kontextu i do dnešní pedagogické reality. Read je autorem, který byl ve své době považován za odborníka ve své oblasti a i *Výchova uměním* dokládá, že je z čeho čerpat. V úvodu se opírá o výroky a mnohá filozofická pojednání z doby antiky a snaží se o obsahově výstižnou definici pojmu výchova. Umění považuje za jeden z více možných prostředků výchovy, které se podílejí na formování člověka. Výtvarnou tvorbu a její výstupy analyzuje v kapitole dětského umění. Hovoříme zde v současné terminologii o diagnostice dětské kresby. Velmi podnětnou je také ta část knihy, ve které se objevují otázky prožívání, vnímání a představování, tedy abstraktního pojetí vnitřního světa jedince.

ROESELVÁ, Věra, 1997. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: SARAH. ISBN 80-902267-2-8.

Kniha je skvělým metodickým materiálem pro všechny pedagogy, výtvarníky a obecně ty, kteří mají zájem se rozvíjet v oblasti edukace výtvarné výchovy. Názornou formou s přehledným výkladem současných trendů nás autorka seznamuje s problematikou edukačního procesu a jeho významu. Ukazuje souvislosti v myšlení ve vztahu k výtvarnému projevu.

ROESELVÁ, Věra, 2004. *Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově*. Praha: SARAH. ISBN 978-80-902267-5-3.

Autorka v této knize nabízí širokou škálu výtvarných prostředků, prostřednictvím nichž lze vyjádřit vizuálně okolní realitu. Vzhledem k faktu, že Věra Roeselová je také skvělou výtvarnicí, podílí se i na tvorbě odborného materiálu, který nám poskytuje cenné informace z oblasti výtvarné scény. Snaží se o propagaci nových přístupů a vývoje v této oblasti. Práce s dětmi je náročnou profesí, která předpokládá dokonalou znalost objektu edukační reality. Také oblast výtvarného vzdělávání zaznamenává snahu o hledání nových efektivních přístupů založených na dobré znalosti zkoumané reality. Uvedená kniha nám poskytuje mnoho podnětného a objasňuje souvislosti o pestrém světě okolo nás.

ROESELVÁ, Věra, 2000. *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: SARAH. ISBN 978-80-902267-4-6.

Současná scéna odborné literatury zaměřené na výtvarnou tvorbu není natolik zastoupena jako jiné oblasti estetické výchovy. Věra Roeselová je uznávanou odbornicí na toto téma a je také v současné době garantem mnoha projektů v rámci vzdělávání pedagogů výtvarníků. Její publikace slouží mnohdy jako studijní podklad pro práci s dětmi ve výtvarné sféře a lze zde čerpat i pro tvorbu školních vzdělávacích programů například na základních uměleckých školách. Tato kniha může sloužit jako podnět pro současného pedagoga, který se snaží o individuální přístup k dítěti s ohledem na jeho zvláštnosti. Autorka apeluje na samotný edukační proces, který do jisté míry povyšuje nad výkon žáka. Zde se setkáváme s přístupem, ve kterém je kladen důraz na poznání a sebepoznání individua, ale také na profesionalitu pedagoga. Snaží se o poznání vnitřního světa jedince. Výtvarnou výchovu vnímá jako prostředek, díky němuž dítě podává určitou výpověď o světě, ve kterém žije. Pedagog je tím, který vede a ukazuje cestu. Roeselová předkládá podobu výtvarné výchovy v komplexní rovině, tedy spojitosti i s mnoha dalšími oblastmi lidského působení.

SCHILLER, Friedrich, 1995. *Estetická výchova*. Olomouc: Votobia. ISBN 80-85885-67-0.

Filozofické otázky na téma krása a umění nás doprovází již po stovky let a toto téma bylo aktuální už ve starém Řecku. Schiller je autorem, který nám prostřednictvím

svých filozofických úvah, poskytuje neotřelý pohled na krásu a umění. Touha po znovuzrození vlastního rozumu nás má aktivovat k citlivému vnímání okolního světa a schopnosti nahlížet pod povrch všeho, co nás obklopuje. Autor vyzívá k otevřenosti niterního světa prostřednictvím vlastních prožitků. Cílem je dojít na cestu vnitřní harmonie a vyváženosti.

SCHOPENHAUER, Arthur, 2007. *O kráse a umění. Bratislava: KALLIGRAM. ISBN 978-807149-997-8.*

Krása a umění jako dvě neoddělitelné složky, které společně vytváří homogenní a harmonický celek. Schopenhauer se inspiruje výroky Platóna, který říká, že vše, co je okolo nás vnímáme všemi smysly, ale to vše, co je okolo nás, není pravé bytí. Věci se stávají, ale nikdy nejsou. Vykazují pouze znaky relativního bytí, jsou ve vzájemném vztahu, proto jejich bytí můžeme také označit pojmem nebytí. Tato hluboká filozofická myšlenka je výchozím bodem v dalším filozofickém pojednání o vnitřní podstatě umění. V této knize se můžeme seznámit také s názorem na estetiku výtvarného umění, ale i jiných sfér oblasti umění jako je například architektura či hudba. Autor hovoří o světě jako představě.

SUCHÁ, Jitka, JINDROVÁ, Iva a HÁTLOVÁ, Věra, 2013. *Hry a činnosti pro aktivní seniory. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0335-3.*

Tématika seniorů se dotýká stále větší části populace a s touto problematikou také souvisí mnoho skutečností, které jí doprovází. Jedno z mnohých témat je znovuoobjevení smyslu života seniorů. Skutečnost, že s věkem přibývá mnoho zdravotních problémů, ale také prázdná místa, která je potřebné kvalitně vyplnit činnostmi, které člověka naplňují a obohacují. Autorka se zaměřuje na možné aktivity, jimiž lze volný čas efektivně vyplnit.

ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára, a kol., 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.*

V této knize se dozvídáme velmi cenné rady, jak provádět co nejlépe kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Dozvíme se zde, že nestačí vlastní zapálení výzkumníka, ale že samotný výzkum podléhá celé řadě ustálených a systematizovaných přístupů.

Dozvíme se zde také celou řadu pravidel, které nám dopomohou co nejpřesněji zachytit zkoumanou realitu. Prostřednictvím této knihy a respektování předložené metodiky výrazně zvyšujeme validitu a reliabilitu našich výzkumným výstupů.

UŽDIL, Jaromír, 1960. *Estetická výchova*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 03-3-03.

Autor Jaromír Uždil byl pedagogem, historikem umění, ale také básníkem a malířem. I když tato kniha Estetické výchovy nás zavádí do doby již dávno minulé, tak ji lze považovat v některých ohledech za stále přínosnou a lze i z její odborné stránky čerpat. V jistém ohledu je popisná dané době a dané situaci, avšak při podrobném studiu docházíme k názoru, že potřeba výtvarného umění a otázky s ním spojené řešily již generace před námi. Autor v knize hovoří nejdříve o estetické výchově v obecné rovině, ale další části knihy jsou věnovány jednotlivým složkám estetické výchovy, mezi které řadíme právě také výtvarnou výchovu. Můžeme se zde také setkat s definicí estetické výchovy, která nám tento pojem objasní v širším i užším kontextu. Podle Uždila je estetická výchova nezbytnou součástí výchovy a vzdělávání a díky ní dochází k vytváření základu pro hodnotící postoj člověka.

VALIŠOVÁ, Alena a KASÍKOVÁ, Hana, 2011. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3357-9.

Tato velmi podrobná odborná publikace nám může posloužit jako zdroj hodnotných informací z oblasti ucelené edukační reality. Autorka se zaměřuje na profilaci role pedagoga, vědního oboru pedagogiky a instituce školy jakožto místa, kde se jedinci dostává výchovy a vzdělávání. Poukazuje na kvalitativní požadavky na pedagoga v celé jeho šíři působení. Klade akcent na sebepoznání a schopnost empatického přístupu. Vychází ze znalosti dané reality. Je zde kladen důraz na klíčové kompetence ve vzdělávání a nové přístupy ve výuce, které navazují na aktuální výstupy z výzkumů v oblasti pedagogiky. V jedné z částí knihy se setkáváme s podrobnou kapitolou, kterou autorka věnovala pojednání o komplexním rozvoji osobnosti dítěte. Důležitá je také otázka kooperace rodiny a školy, kde je nezbytná synchronizace stanovených cílů. Spolupráce těchto dvou institucí nám zaručuje efektivnější výsledek edukace obecně. V této knize se dozvídáme také nezbytné informace z oblasti pedagogické diagnostiky, na jejíž znalosti závisí úspěšnost celého edukačního procesu. Autorka zde vymezuje i pojem multikulturní výchova a její postavení v dnešní otevřené společnosti.

ZELINA, Miron, 2010. *Teórie výchovy alebo hladanie dobra*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľství. ISBN 978-80-10-01884-0.

Tento slovenský autor nám poskytuje vymezení pojmu výchova. Hledá souvislosti v hluboké historii a předkládá pohled na výchovu jako na proces formování člověka. Každá historická etapa s tímto významem pojmu výchova nakládala po svém. To, co očekáváme od výchovy dnes, je odrazem potřeb každé dané společnosti a odvíjí se od společenské, ekonomické politické a sociální situace. Autor se snaží o vymezení cílů výchovy v současné moderní společnosti. Upozorňuje na fakt, že pedagogiku je nutné chápat v celé její šíři působení, to znamená jako ucelený edukační systém. Součástí textu je i malý exkurz do oblasti multikulturní výchovy a inkluzi Romů do společnosti. Tato kniha nám poskytuje také pohled na současnou výchovu, její cíle v souladu s rychle se rozvíjejícím světem.

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU, 2014. *Rodina v 21. století, Sborník příspěvků*. Praha: IDEÁL. ISBN 978-80-86995-29-8.

Tento sborník je souborem příspěvků z evropské konference konané 14. října 2014 v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR. Kniha stojí na několika základních pilířích, které reprezentují otázky postavení a funkce rodiny v 21. století. Setkáme se zde s tématy rodina a politika státu, role nevládních organizací při posílení stability rodin, otázky aktuální definice manželství a rodinných hodnot na začátku 21. století a v neposlední řadě téma stability rodiny jako základ stabilní společnosti. Tato aktuální témata nás v životě doprovází a ve své hloubce nám prezentované příspěvky mohou pomoci objasnit stav v dnešní moderní a vyspělé společnosti.

PŘÍLOHA P I: SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č.1: Realizovaný výtvarný projekt žáky ZUŠ Otrokovice v prostorech průmyslového areálu. Cílem byla estetizace venkovního prostředí podél místní cyklostezky v Otrokovicích.

Obrázek č. 2: Projekt byl úspěšným navázáním na výtvarné zpracování podchodu vlakového nádraží v Otrokovicích. Nejenom vlastní realizace a naplnění, ale i touha zpříjemnit prostředí místním občanům, vytvářely velmi silné emotivní zkušenosti dětí.

Obrázek č.3: Neutěšené betonové plochy, velmi brzy začaly získávat na hodnotě díky nadšeným výtvarníkům.

